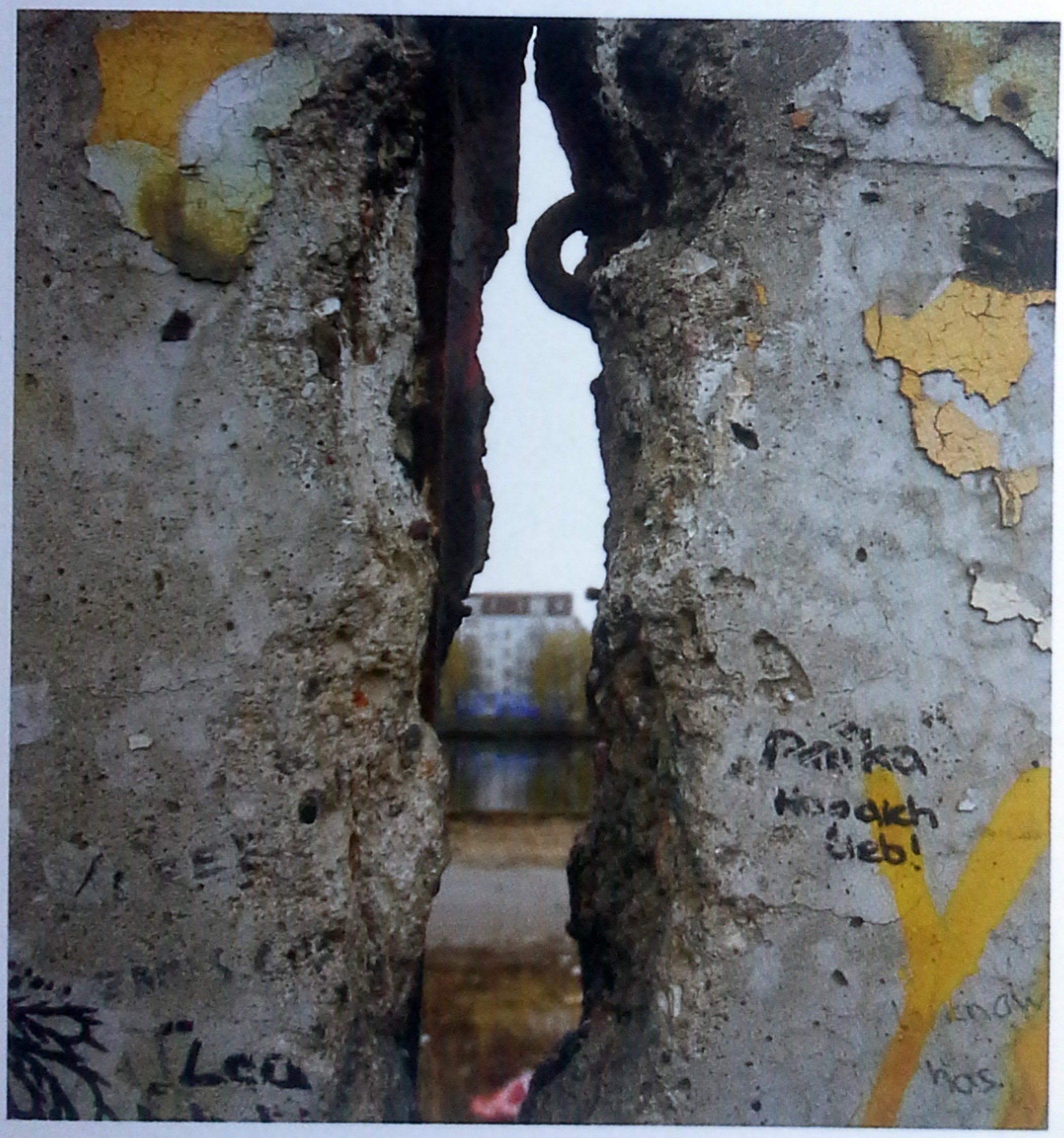
ANTONIO TABUCCHI

ZAMAN HIZLA YAŞLANIYOR

ÖYKÜ

Çeviri: NİHAL ÖNOL

CAN

ANTONIO TABUCCHI

ZAMAN HIZLA YAŞLANIYOR

Can Yayınları 1944

Il tempo invecchia in fretta, Antonio Tabucchi
© 2009, Antonio Tabucchi
© 2011, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ocak 2011
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sabuncuoğlu

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak resmi: © iStockphoto.com / Carsten Madsen

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1264-7

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

ANTONIO TABUCCHI

ZAMAN HIZLA YAŞLANIYOR

ÖYKÜ

İtalyanca aslından çeviren

Nihal Önol

CAN

Antonio Tabucchi'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Damasceno Monteira'nun Kayıp Başı, 1998

Hint Gece Müziği, 2000

Ufuk Çizgisi, 2000

Gittikçe Geç Olmakta, 2002

Fernando Pessoa'nın Son Üç Günü, 2005

Pereira İddia Ediyor, 2005

Önemi Olmayan Küçük Yanlış Anlamalar, 2006

Düşler Düşü, 2006

Tristano Ölürken, 2006

Requiem, 2007

ANTONIO TABUCCHI, 1943'te İtalya'nın Pisa kentinde doğdu. Romanları, öyküleri, denemeleri ve oyunlarıyla Avrupa edebiyatının en seçkin yazarları arasında yer aldı. Fernando Pessoa'nın yapıtlarının İtalyanca basımlarının editörlüğünü de üstlendi. Kitapları, aralarında çeşitli Avrupa dilleri, İngilizce, İspanyolca, Japonca, Çince (Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan), İbranice, Arapça (Suriye ve Lübnan), Kurdu, Hintçe, Urduca ve Farsça'nın da bulunduğu kırktan fazla dile çevrildi. Bazı romanları ünlü yönetmenlerce beyazperdeye uyarlandı. Tabucchi, İtalya'da Pen Kulübü, Campiello ve Viareggio-Rèpaci, Fransa'da Prix Médicis Etranger, Prix Européen de la Littérature ve Prix Méditerranée, Yunanistan'da Aristeion, Almanya'da Leibniz Akademisi'nce verilen Nossack, Avusturya'da Europaeischer Staatspreis, İspanya'da Hidalgo ve Asturias Prensi'nce verilen basın özgürlük ödülü Francisco Cerecedo gibi saygın ödüllere değer görüldü. Avrupa'nın önde gelen gazeteleri ve kültür dergilerine yazılar yazdı, yazmayı sürdürüyor. Uluslararası Yazarlar Parlamentosu'nun kurucuları arasında ve üyesi.

NİHAL ÖNOL, İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Bir süre fakültede asistanlık yaptıktan sonra avukatlık stajını tamamladı. *Büyük Meydan Larousse* Ansiklopedisi ve *Büyük Dünya Tarihi* çevirilerinde çalıştı. 1965'ten itibaren Varlık Yayınları, Altın Kitaplar, Milliyet Yayınları, Remzi Kitabevi, Can Yayınları, Doğan Kitap ve başka yayınevlerine Fransızca, İngilizce ve İtalyancadan yüzün üzerinde kitap çevirdi.

μετὰ τῆν σκιὰν τάχιστα γηράσκει χρόνος

"Karanlığı izleyerek zaman hızla yaşlanıyor"

(Sokrates öncesi dönemden, Kritias'a atfedilen alıntı)

İçindekiler

Çember 13

Şıp, Şıpp, Şıpp, Şıppp 25

Bulutlar 45

Ölüler Sofrada 65

Generaller Arasında 81

Yo Me Enamoré del Aire 91

Festival 97

Bürkeş Hiç Değişmedi 107

Karşı Zaman 119

ÇEMBER

"Ona o dönemleri sordum, henüz genç, ateşli, açık yürekli, salak, düşüncesiz olduğumuz zamanları. Gençliğin dışında da bir şeyler kalmış olmalı, diye yanıt verdi bana."

Yaşlı profesör susmuştu, neredeyse canı sıkılmış bir ifade vardı yüzünde, kirpiğinde beliren bir damla gözyaşını telaşla silmişti, ah ne aptalım, beni bağışlar mısınız lütfen, der gibi, alnına bir şaplak indirmiş, o inanılmaz turuncu renkteki papyon kravatını gevşetmiş, koyu bir Alman şivesiyle konuştuğu Fransızcasıyla: Lütfen bağışlayınız, lütfen bağışlayınız, unutmuşum, şiirin başlığı "Yaşlı Profesör", Polonyalı büyük kadın şair Wislawa Szymborska'nın bir şiiri ve tam o sırada kendini işaret etmişti, o şiirdeki kişinin bir bakıma kendisiyle uyum sağladığını dokundurmak istiyormuş gibi, sonra da, bu duygulanışının asıl sorumlusu olan elma şarabından bir tane daha yuvarlamış ve dudaklarından hıçkırık benzeri bir ses dökülmüştü, herkes onun karşısında, ayakta: Wolfgang, yapma böyle, hadi okumaya devam et, yaşlı profesör kocaman, kareli bir mendile burnunu silmişti: "Ona fotoğrafı sordum," diye gümbür gümbür bir sesle devam etmişti, "yazı masasının üstünde duran o çerçeveliyi. Hepsi de, hâlâ öyleler ya. Kardeş, kardeş çocuğu,

kaynana, eş, küçük kız kucakta, kızın kollarında bir kedi, kiraz ağacı çiçek açmış ve bu ağacın üzerinde uçan, ne olduğu belirsiz bir kuş, diye yanıt verdi bana."

Gerisini duymamıştı artık veya belki de duymak istememişti, St. Gallen kantonundan gelen yaşlı profesör ne sevimli. St. Gallenlı kardeş çocukları biraz köylümsü, büyükhalanın bu akşam mutfakta kulağına çalınan sözleri bunlar, garip insanlar, çok iyiler ama dağlarla göller arasına sıkışmış o ıssız yerlerde yaşıyorlar, ama hâlâ, her şeye karşın, St. Gallenlı yaşlı profesörü pek cana yakın buluyordu, hatta sofrada okumak istediği şiirin fotokopilerini bile çıkartmış, ne incelik ve donatılmış sofrada konukların emrine sunmuş, tatlıların ve peynirlerin arasında, çünkü ona göre bu, dedenin anısına en anlamlı bir saygı belirtisiymiş, "Ulu Tanrı'nın, yerine beni çağırmasının gerektiği, kaybına çok ağladığımız, unutulmaz kardeşim Josef'in anısına." Gel gör ki o, canlıymış ve yaşıyormuş işte, burnunun üstündeki, alkolün daha da belirgin kıldığı kırmızı çilleriyle ve bu arada nine de mutluluktan kendinden geçmiş dinliyor (ya da belki uyuyordu), kayınbiraderinin onun ölmüş kocasına okuduğu şirsel övgüyü, çünkü o ölümün şimdi on yılı bulan yıldönümü ailenin bu resmî toplantısının nedeniydi ve ölüler anılmalıydı, ama buna karşın gene de hayat devam ediyor ve devam eden hayat ölmüşler kadar ve ölmüşlerden de çok kutlanmaya değer ve kıskananlar çatlasın çünkü aile ailedir, özellikle de bizimki gibi tarihe mal olmuş bir aile, daha on dokuzuncu yüzyıl başlarında Cenevre'den ta St. Gallen kantonuna, Konstanz Gölü'nden Almanya'ya ve Almanya'dan Polonya'ya değin posta istasyonlarına sahip bir aile, pulları ve fotoğrafları hâlâ duruyor, hepsi aile albümünde, o eski posta istasyonlarından, bugün Ziegler ailesine İsviçre'de ve tüm Avrupa'da ün kazandırmış olan ticaret ağı doğmuştur, kurucular çoktan

öldü, en yaşlı mirasçılar da yakında ölecekler, ama aile devam ediyor, çünkü hayat devam ediyor ve bunun için buradayız, devam eden hayatı kutlamak için, çocuklarımız ve torunlarımızla, diye sözlerini noktalamıştı St. Gallenlı büyükamca zafer kazanmışçasına.

Ve işte buradalar, bunca geleneğin mirasçıları. St. Gallenlı büyükamcanın tiyatrovari davranışı da, duygulu bir sesle okuduğu şiir de salt onlara yöneltilmişti: Şimdiden kravat takmış, bukleli sarı saçlı küçük oğlan ile yüzü çillerle dolu küçük kıza, ki ikisi de o elin özellikle onları gösterdiğini fark etmediler, tanımadıkları Josef Dede'den de habersiz, bir dilim çikolatalı pastanın kavgasını yapıyorlardı, oğlancık pastayı kardeşinden kapmıştı, zaferinin işareti burnundaydı, kukla tiyatrosundaki palyaçonun burnu gibi ve en son gelin, ak tenli, titiz Greta, büyükamca gibi St. Gallen'dan gelme bir dantel mendille çocuğun yüzündeki çikolata lekesini sildi ve gülümsedi. Güzel bir gülümseme, alımlı bir yüzde, süt ve kandan oluşmuş, bir kez bu ülkede kulağına çalınmış olduğu gibi, ama Cenevre'de değil de Lugano'da duymuş da olabilirdi: süt ve kan. Ne garip bir karışım, bu deyiş, ilk kez duyduğunda onda garip bir izlenim yaratmıştı, neredeyse mide bulantısı gibi, belki de içine kan damlayan bir süt güğümü canlandığı için hayalinde. Ve düşünceleri kendiliğinden bir çocukluğa dönmüştü, ama kendinin olmayan bir çocukluğa, zaman içinde yitmiş bir köyde, dağların eteğindeki bir ülkede geçen, şimdi, hiç tanımadığı ve onun olmayan, Josef Dede'nin anısına toplandıkları bu şehirde soyut bir coğrafyaya aitmiş gibi, Mağrip diye adlandırdıkları. Kendisi küçük bir kızken, dedelerinin yaşadığı yere Mağrip dendiğini bilmezdi, onlar da bilmiyordu zaten, orada yaşıyorlardı, o kadar, hayali gömülmüş bir kuyudan çıkar gibi belleğinden çıkan nine de bilmiyordu, ne garip, çünkü bir kişinin anısı değildi,

ona anlatmış oldukları bir ninenin anısıydı, kendisi nine-yi hiç tanımamıştı, hiç görmediği bir yüzü nasıl bunca iyi anımsayabiliyordu? Sonra aklına annesi geldi, annesi güçlü bir kadındı, ama öylesine kırılgandı ki, ne kadar da güzeldi, o mağrur profiliyle ve kocaman gözleriyle ve onun konuşmasını hatırladı ve eskilerden kalma şivesini, çok eskilerden, çünkü insanların bedeniyle ticaret yapan Arap yağmacıların da, ruhlarla ticaret yapan Katolik papazların da hiçbir zaman girmeye cüret edemedikleri çölün tam bağrından geliyordu, en iyisi Berberîleri rahat bırakmak, onlar ticaret konusu olabilecek kişiler değil. Aynı zamanda da, Greta'nın, oğlunun yanağındaki çikolata lekesini temizlemesi, bu bir anlık, kusursuz davranış karşısında kapıldığı derin duygunun nereden geldiğini düşündü. Hiçbir yerden, bu duygu hiçbir yerden gelmemişti, gerçek bir anı olmayan, sadece bir anlatının anısı olan ve henüz bir duyguya dönüşmeyip bir heyecan olarak kalmış, hatta aslına bakılırsa heyecan bile değil, sadece küçüklüğünde başkalarının anılarını dinlerken hayalinde yarattığı görüntüler, ama o uzak ve hayalî yeri sonradan unutup gitmişti, ki bu onu şaşırttı işte. Niçin küçükken annesinin ona anlattığı o kumlu yerler, belleğinin kumlarına gömülüp kalmıştı ki? Grands Boulevards, işte belleğine ait olan coğrafya buydu, babasına ait, duvar kâğıtları çiçekli ve koltukları deriden, şık bir noter yazıhanesinin bulunduğu, Paris'in büyük caddeleri, o babası ki, Paris'teki büyük yazıhanenin tanınmış bir avukatıydı. Yazıhanenin üst katında onun büyüdüğü daire bulunuyordu, çok yüksek pencereli, çepeçevre kartonpiyerlerle süslü bir daire. Haussmann'ın yarattığı bir binada, evde hep böyle konuşurlardı: Haussmann'ın binası ve Haussmann Haussmann'dı, işte o kadar, nokta, ama kendisinin kim olduğuyla Haussmann'ın ne ilgisi vardı?

Greta oğlunun yüzündeki çikolata lekesini temiz-

lerken sordu bunu kendine ve kendine bu sorduğunu bu aile sofrasında oturan herkese sorabilirdi, böylesine konuksever ve eli açık, eski posta istasyonlarını bol kazançlı bir ticari girişime dönüştürmeyi başarmış olan girişimci dedenin anısına toplanmış ve Michel'in olduğu için artık kendisinin de olan bu aileye. Ama şimdi Mösyö Haussmann'ı ortaya atmanın anlamı ne? Ona deli gözüyle bakarlardı sonra. Şekerim, derdi Greta (belki de sadece Greta derdi bunu), şimdi Haussmann'ın ne ilgisi var? On dokuzuncu yüzyılın en büyük Fransız şehir planlamacısı, evet, Paris'i yeni baştan yapmış, sen de onun yarattığı apartmanlardan birinde büyümüşsün, şimdi neden geldi aklına Haussmann? Greta'da, Paris'le karşılaştırılınca bir taşra şehri sayılacak Cenevre'de yaşamanın verdiği aşağılık duygusu vardı ve belki de onun bu sözlerini bir kışkırtma olarak algılayabilirdi. Bir aile yemeğinin yendiği yemek salonunda söylenecek bir şey değildi gerçekten, geniş pencereleri göle bakan bu salonda, Tanrı'nın tüm nimetleriyle donatılmış bu sofranın başında, ama çölden konuşabilirdi, o zaman da, şimdi çölün ne ilgisi var, diye sorarlardı ve o da, tam karşıtı olduğu için ilgisi var, diye yanıt verebilirdi, çünkü burada sizlerin karşısında, suyla dolup taşan nefis bir göl var ve hatta gölün ortasında, suyu dikine yüz metre fışkırtan bir fıskiye bile var, benim ninem ise çocukken kumlarla kuşatılmışmış ve sabah bir testi su alabilmek için ta El Karib'deki kuyuya gitmek zorundaymış, şimdi adı bile geldi aklıma işte ve gitmek için karanlıkta üç kilometre, başındaki testiyle dönmek için de yakıcı güneş altında üç kilometre yürümek zorundaymış ve sizler suyun gerçekte ne olduğunu bilemezsiniz, çünkü ona fazlasıyla sahipsiniz.

Bunlar konuşulacak şeyler miydi? Peki, bu durumun suçlusu onlar mıydı? Ve belki de aklına süt ve kan deyişi geldiği için diyebilirdi, gerçekten de ona göre canavarca

bir söz, çünkü küçükken ninesi kimi zaman akşamları ağıla giderken onu yanına alır ve küçük kız da ninenin, keçilerin memelerinden çinko bir kovaya fışkırttığı bu beyaz sıvıyı büyülenmiş gibi seyreder, sonra onu bir Tanrı nimetine borçlu olunan saygıyla eve götürürlerdi, ama o bembeyaz sıvıya kan damlaları düşecek olsaydı ona irkiltici, iğrenç gelirdi ve korkusundan kaçar ama söyleyemezdi, çünkü bu bir anı değildi, hayalî bir şeydi, sahte bir anıydı, küçük kız hiçbir zaman o ağıla gitmemişti ve böylece, sahte bir anıdan kaçarken şimdi kendimi burada buldum, diye düşündü, bu sevecen ailenin içinde bana büyük bir sevgiyle kollarını açmış olan herkesten özür diliyorum, söylediklerim akla yakın değil, belki de benim biraz daha esmer olan ellerime baktığım için ve süt ve kan deyişi kulağıma gerçekten de yabancı geldiğinden. Belki biraz hava almaya ihtiyacım var, yazın Cenevre Paris'ten de sıcak oluyor, çünkü rutubet daha çok, bu şölen çok hoşuma gitti, hepiniz çok cana yakınsınız, ama benim biraz hava almam gerekiyor galiba, yıllar önce nişanlıyken Michel beni dağların tepesindeki otlakların oraya götürmüştü, otobüsle gittik, son köye kadar giden otobüsle, yanlış anımsamıyorsam pek de uzak değildi zaten. taksiye binersem yarım saatte varırım oraya, ne de olsa otlakların olduğu yükseklik bin metreyi bile bulmaz, Michel herhalde öğle uykusuna yatmış olacak, ona merak etmemesini söyleyin, akşam yemeğinden önce dönerim.

* * *

Çok sıcaktı. Bin metre yükseklikte havanın nasıl olup da şehirden daha sıcak olabildiğini sordu kendine. Belki şehir gölün serinliğinden yararlanıyordu, büyük bir su birikintisinin, çevresindeki havayı serinletmesi akla

yakın geliyor. Ama belki de Cenevre'nin ısısı böyleydi de ona sıcak geliyordu, içeriden gelen bir sıcaklık, vücut ısısının, sadece vücudun bildiği nedenlerle çevredeki ısıdan çok daha yüksek olduğu zaman gibi. Yüksek yaylada güneş yaman vuruyordu, üstelik ağaç da yoktu, sadece göz alabildiğine uzanan çayırlar, hatta yer yer dazlak olmuş bir çayır, yıllar önce Michel onu ilk kez buraya, yukarıya getirdiğinde ilkbahardı, yayla kış yağmurlarından yemyeşildi, tanışalı kısa bir zaman olmuştu, kendisi İsviçre'ye hiç gelmemişti, ikisi de çok çok gençtiler, Michel tıp fakültesinin son sınıfındaydı, demek on beş yıl önceymiş, çünkü o haziran mezun olmuştu, çünkü onun mezun olmasıyla birlikte doğum gününü kutlamışlardı, yirmi beş yaşına basmıştı. Bir an için o zamanları ve nasıl olduğunu düşündü, ama sadece bir an, çünkü bu sarımtırak düzlüğün görüntüsü gözlerini de düşüncelerini de yeniden kendine çekti, üzerinde zor yürünen kısa, kurumuş saplardı, herhalde otlar haziran ayında köylülerin kışlık samanı olsun diye biçilmişti, yeşilin sarardığını düşündü, sonra da aklı gene takvime döndü, aylar, yıllar, tarihler, neredeyse kırk yaşındayım, dedi yüksek sesle, daha doğrusu otuz sekiz, ama otuz sekiz demek hemen hemen kırk demek ve ben hâlâ çocuk yapmadım. Bunu yüksek sesle söylediğinin farkına vardı, bu sarımtırak, kavrulmuş düzlükte, var olmayan bir tiyatronun seyircisine seslenir gibi ve yüksek sesle sürdürdü konuşmayı; bunu niçin kendime hiç sormamışım şimdiye değin? Neredeyse on beş yıllık evli bir kadın nasıl henüz bir çocuk yapmamış oluyor da nedenini kendi kendine sormuyor? Yere, kurumuş, diken gibi otların üstüne oturdu. Eğer tasarlanmış bir şey, Michel'le varılmış bir anlaşma olsaydı bir anlamı olacaktı, ama kendi iradeleriyle olmuş bir şey değildi bu, öyle olmuştu işte, bir çocuk hiç gelmemişti, nokta ve o da hiçbir zaman bunun nedenini

sormamıştı. Ona olağan görünmüştü, tıpkı Grand Boulevards'da güzel bir evde yetişmesinin ona olağan görünmesi gibi, Paris'teki bu daire dünyanın en doğal şeyiydi sanki, değildi, dünyanın en doğal şeyi diye bir şey yoktur, şeyler sizin düşündüğünüz gibi ve siz isterseniz var olurlar, o zaman siz onları yönetebilirsiniz, yoksa kendi yollarına giderler. İyi, anladık, dedi kendi kendine, peki o zaman her şeyi yöneten nedir? Çepeçevre algıladığı bu inanılmaz büyüklükteki soluğu dışarıdan yöneten bir şey var mıydı? Kuruyup samana dönüşen ve mevsimin dönmesiyle yeniden yeşerecek olan otu, sonuna yaklaşan şu boğucu sıcak ağustos sonu gününü, birdenbire büyük bir sevgi duyduğu, Cenevre'deki evin yaşlı ninesini, fazla içen ve şiirler okuyan St. Gallenlı büyükamcayı, gevşetilmiş kravatını ve burnundaki kırmızı damarları düşündü, gözleri yaşardı ve kim bilir neden annesinin elinden tutmuş, köy panayırından dönen küçük bir çocuk belirdi gözlerinin önünde, panayır bitmiştir, pazar akşamıdır ve çocuk, bileğine bağlanmış küçük bir balonu, ganimet kazanmış gibi gururla taşımakta, puf, baloncuk sönüveriyor, bir şey delmiş balonu, belki de bir çam iğnesi?

Ona öyle geldi ki, kendisi, elindeki bu sönmüş balonuyla, o küçük çocukmuş, biri balonu çalmış, ama hayır, baloncuk hâlâ orada, sadece içindeki havayı çekip almışlar. Demek böyle oluyordu, zaman hava gibiydi ve kendisi de onun, farkına varmadığı minicik bir delikten uçup gitmesine izin vermişti. İyi ama delik neredeydi? Onu göremiyordu. Gene Michel'i ve onun hep laboratuvarda geçirdiği, akşam eve çok çok geç, ölü gibi yorgun döndüğü günleri düşündü, onu gece yarısına değin beklemek ve birlikte, son dakikada hazırlanıvermiş biraz makarna yemek. Michel çocukları amansız bir hastalıktan kurtaracak bir ilaç arayışındaydı ve bu çok güzel bir şeydi, ama soyut çocukları kurtarmak neden, kurtarılabilecek

çocuklar arasında kendi çocukları yoksa eğer? Belleğinde o akşamlar açık seçik canlandı, pes perdeden çalan Chopin noktürnleri, Michel ara sıra bir Berberî müziği plağı koyardı. Dümbeleklerin ritminin yorgunluğunu giderdiğini, kaygılarını yatıştırdığını söylerdi, ama kendisi bu dümbeleklere hiç mi hiç katlanamazdı, sonra, Paris'in alelade bir alanına bakan küçük dairede yatağa girer ve derin bir aşkla sevişirlerdi, ama bu aşktan hiçbir zaman çocuk doğmamıştı.

Ve neden acaba nedenini tam da şimdi, ona ait olmayan bu yerde, ağustos sıcağına bürünmüş bu ıssız yaylada soruyordu kendine? Belki de, kendinden iki yaş küçük olan Greta'nın birbirinden güzel iki çocuk üretmiş olmasındandır. Tamı tamına bu sözle düşündü, üretmiş diye ve sonra pişman oldu, ona ayıp geldi bu söz, ama aynı zamanda da asıl gerçeği ortaya koymaktaydı, tensel gerçeği, çünkü beden üretir ve et de kendi kendini yeniler, canlıyken içinde dolanıp duran yaşamsal sıvılarla kendi kendini aktarır, etenenin içindeki amniyotik sıvı etin aktarılmasını üstlenmiş olan o minicik kanıtı besler. Su. Her şeyin, sonunda gelip suya dayandığını anlar gibi oldu ve acaba onun bedeninde su eksik mi, diye kendine sormadan edemedi, belki o da yüzyıllardır kuma direnen atalarının yazgısından kurtulamamıştı, her şeyi örten kuma karşı çıkan ve sonunda çaresizce başka yerlere göçmek zorunda kalan atalarının ve şimdi bir zamanlar atalarının yaşadığı yerlerde kuyular kurumuştu, kumulların altında kalmıştı, biliyordu. Birden paniğe kapıldı, ufkunda aşırı kızıl bir güneşin batmaya başladığı şu sarı düzlükte bakışları şaşkın, çevresini taradı. Ve o anda atları gördü.

* * *

On kadar attan oluşmuş bir sürüydü, hemen hepsi

kır at, birkaçı benekli. Ama ötekilerden biraz önde, sürü başıymış gibi boynunu gururla germiş, yağız bir aygır vardı ve o, bir ayağıyla toprağı eşeledi ve kişnedi. Pek uzakta değillerdi, ancak iki üç yüz metre kadar, ama onları daha önce görmemişti ve gördüğünde ona öyle geldi ki, atlar da ona bakıyorlardı ve işte o zaman aygır daha güçlü kişnedi ve sanki bakılmak bir işaret almakmış gibi, atlar bu öğle sonrası sıcağının titrek aydınlığında dalgalanarak harekete geçtiler, aygır yelesini savurdu, daha güçlü kişnedi ve sürüsünü peşinden sürükleyerek dörtnala kalktı. O, yaklaşan atlara bakıyor, yerinden kıpırdayamıyordu, düzlüğün genişliğinin gözünü yanılttığının ayırdına varmıştı, atlar ona ilk göründüğünden daha da uzaktaydılar veya yaklaşmaları uzun sürüyordu, kimi zaman sinemada görülen yavaş çekimler gibi süzülüyorlardı, gövdeleri garip bir büyünün bize yavaş yavaş açıklamakta olduğu gizli bir zarafetle donanmış gibi. Böyle ilerliyordu atlar, bazen rüyalarımızda gördüğümüz gibi, kayar gibi, havada yüzüyorlarmış gibi, ama ayakları yere vuruyordu, çünkü arkalarından, o yönden ufku perdeleyen bir toz bulutu yükselmekteydi. Düzen değiştirerek ilerliyorlardı, bir bakıyorsun tek sıra, bir bakıyorsun yelpaze gibi açılıyorlar, bir bakıyorsun her birinin hedefi başkaymış gibi dağılıyorlar ve sonunda sıkıdüzen bir sırada yeniden birleşiyorlardı, her birinin başı ve boynu aynı uyumda, aynı ritimle ilerliyordu, sonra gene gövdelerden oluşmuş bir deniz dalgası gibi açıldılar. Bir an kaçmayı düşündü, ama kaçamayacağını anladı. Hayvanlara doğru dönüp kıpırdamadan durdu, ellerini korumak zorundaymış gibi göğüslerinin üzerinde kavuşturarak. O anda yağız at da toynaklarını kuma saplayarak durdu, onunla birlikte tüm sürü de durdu, bilinmedik bir orkestra şefinin değneği bu gizemli, müziksiz baleye ara vermiş gibi, ama sadece bir araydı, bunu açık seçik his-

setmişti. Onlara baktı ve bekledi, aralarında artık sadece on metre kadar mesafe vardı, iri, nemli gözlerini, soluk soluğa açılıp kapanan burun deliklerini, sağrılarında parlayan teri çok iyi görebiliyordu. Yağız at sağ ayağını kaldırdı, sirkte gösteriye başlayan atların yaptığı gibi bir an havada öyle tuttu, sonra kadının çevresinde dönmeye başladı, dönerken toynakları toprakta tam bir daire çiziyordu ve o zaman, sanki önceden kararlaştırılmış bir işaret almışçasına tüm öteki atlar da onu izlemeye koyuldular, önce tırısa, sonra dörtnala kalkarak ve giderek, aygırın verdiği ritme göre, hızlanarak, frenleri boşalmış ve çılgın gibi dönen bir atlıkarınca örneği, dönmeye başladılar. Böyle, çevresinde ok gibi hızlı döndüklerini görüyordu, giderek hızlanan bir çember gibi, öyle bir hızla dönüyorlardı ki, artık neredeyse iki at arasında boşluk kalmamıştı, sadece tek bir ata dönüşmüş attan bir duvar vardı, kafası bir kuyrukla başlayan ve kuyruğu kafa olan bir at görüntüsüydü artık ve onu örten bir toz bulutunu kaldıran toynaklar kuru toprağa vurdukça, anımsayamadığı ama mutlak bir açık seçiklikle duyumsadığı bir yerde çalan dümbeleklerin sesleri gibi geliyordu kulağına ve bir an gözlerinin önünde, dümbeleklerin derisine vuran eller belirdi, kulağına gelen sesler topraktan çıkıyordu, toprak fısıldıyormuş gibi, bunu hissetti, kulaklarına gelmeden önce ayaklardan bacaklara, göğse, yüreğe, beyne yükseliyordu. Ve bu arada atlar çember halinde dönüyorlardı, gittikçe hızlanarak, onun da bir çembere dönüşmüş olan düşünceleri gibi hızlı, kendi kendine gelen bir düşünce gibi, sadece düşündüğünün bilincine vardı, başka bir şeyin değil ve o anda sürü başı, çemberi başlattığı gibi ansızın kırdı, doğa yasalarından kendini kurtarmışa benzeyen beklenmedik bir dönüşle bir eğri çizip kaçmaya başladı, tüm sürüyü ardından sürükleyerek ve birkaç dakika içinde atlar dörtnala uzaklaştılar.

O, orada öylece kalakalmıştı, batan güneşin ışığında parıldayan, göz alan saman parçacıklarına bakarak, hiçbir şeyi düşünmemeyi düşünmeyi sürdürmesi gerektiğini düşündü, diken diken olmuş saman parçacıkları arasında parmaklarıyla toprağı arayarak yere oturdu. Güneş kaybolmak üzereydi ve turuncu ışığında çivit rengi benekler belirmeye başlamıştı, bu yükseklikte ufuk yusyuvarlaktı, düşünebildiği tek şey buydu, atların çizdiği çember sonsuza dek genişleyip ufka dönüşmüş gibiydi.

ŞIP, ŞIPP, ŞIPP, ŞIPPP

Onu uykusundan uyandıran sancı, kasığından dizine değin, bacağı boyunca iniyordu, ama kaynağı başka yerdeydi, artık fazlasıyla iyi biliyordu bunu. Başparmağıyla, belkemiğinden yukarı, bastırarak yoklamaya başladı, üçüncü ile dördüncü omurun arasına geldiğinde bedeninden tepeden tırnağa, elektrik akımı geçmiş gibi oldu, sanki tam o noktada dalgalarını her yana, ta boynundan ayak parmaklarına değin yayan bir radyo istasyonu varmış gibi. Yatakta dönmeyi denedi. İlk girişiminde ağrıdan felce uğradı. Yan yatmış olarak, hatta yarı yan yatmış, kaldı, ki bu, belirli bir yatış biçimi değil, bir geçiş konumu sayılırdı. Hareketini tamamlamadan öyle, asılı kaldı denebilir bir bakıma, İtalyan barok çağına ait kimi tablolardaki aziz veya azize gibi, oruçtan veya İsa'dan etkilenip vurulmuş, zarif bir biçimde kalakalmış, ressamın, fırçasıyla sonsuza dek yakaladığı pozdaki gibi, çünkü o çılgın ressamlar, ki sonradan dâhi sayılmışlardır, çizdikleri kişinin, ki o da genelde çılgındır, tamamlanmamış hareketini yakalamakta olağanüstüdürler ve tablo denen mucize, yerçekimi gücüne direnircesine garip bir havada duruş biçimiyle gerçekleşir.

Ayak parmaklarını kıpırdatmayı denedi. Biraz acıyla kıpırdıyorlardı. Başparmak da dahil, en tehlikeli olanı.

Öylece kalakaldı, bir milimetre bile yer değiştirmekten çekinerek, ayak parmaklarını seyrederek ve o zavallı Praglı genci düşündü, bir gün depdeğişik biçimde uyanan, sırtüstü yatıyor olacak yerde kabuğunun üzerinde yattığını anlayan ve odacığının tavanına baktığında kim bilir neden, gökyüzünü göreceğini zannederken, ne yapacağını bilemeden tüylü böcek ayaklarını boşu boşuna sallayan genci. Bu düşünce onu irkiltti, karşılaştırmaktan çok, ait olduğu türden dolayı: edebiyat, gene edebiyat. Durumun bir deneysel felsefi incelemesini yapmayı denedi. Olanca cesaretini toplayıp bir santimetre kadar kıpırdattı kalçasını. Ağrı tam tamına dördüncü omura bir arı iğnesini batırmış gibi oldu, oradan yola çıkarak önce ensesine yöneldi –uğultusunu neredeyse işitti–, sonra oradan tersyüz ederek kasığa indi ve tüm bacağa yayıldı. *Kendi Bedeniyle Nasıl Konuşmalı*, kuşku duyarak ama inkâr da edemeyeceği bir merakla okumuş olduğu bir kitaptı, açıklayıcı bilgiler veren ama belki de bilimsel terimler açısından pek güvenilir sayılmayabilecek bir kitap. Gene de insan kendi bedeniyle neden konuşamasın ki, duvarlarla konuşan insanlar var ya. Gençliğinde, o sıralar pek moda olan, sonra da haksız yere unutulup bir kenara itilmiş bir yazarın, yakışıklı birinin bir kitabını okumuştu, kimi konulara parmak basan bu yazar kendi bedeniyle, hatta bedeninin belirli bir noktasıyla konuşuyor ve bu noktadan "o" diye söz ediyor ve bundan da hiç de sıradan sayılmayacak bir söyleşi doğuyordu. Ama burada bu durum söz konusu değildi, çünkü kendisinin "o"su işin içine girmiyordu ve bu yüzden de bacak demekle yetindi, ah bacak! Bacağını kıpırdatınca, bacak da ona bıçak gibi saplanan bir acıyla yanıt verdi. Karşılıklı söyleşi olanaksızdı. Bacağını olanca dikkatiyle uzatınca, bu kez ağrı belkemiğinde yoğunlaştı. Alçak belkemiği. Gene sinirlendi. Düşündü ki, artık iyice yüzgöz olduğu

doktorunu arayacak olursa, doktoru ona edebiyat hastası olduğunu söyleyecek, çünkü geçmişte de yapmıştı bu gözlemi. Doktorun söyleyeceklerini duyar gibi oluyordu: Azizîm, sorun özellikle senin yanlış biçimde durmanda, hatta ömrün boyu yanlış durmuş olmanda yatıyor, yazı yazmak için, çünkü sorun senin yazı yazmanda, darılma ama sağlık kurallarına ve rahatına daha uygun bir yaşam süreceğin yerde, yani, senin yaşındaki kimi erkeklerin yaptığı gibi havuza gidip yüzecek veya şort giyip koşacak yerde, kitaplarımı yazacağım diye günlerini iki büklüm geçiriyorsun, üstelik öne doğru eğilmekten başka, benim de gözümle gördüğüm gibi, öyle eğri büğrü oturuyorsun ki, kusurlu basılmış madalyayı andırıyorsun, belkemiğin lodos denizi gibi dalgalanıyor, iyice bükülmüş, artık düzeltmeye zaman yok, yapacağın tek şey ona daha az eziyet etmek, sana getirdiğim röntgenleri okumasını bilmiyorsun, bari yarın sana her şeyi daha iyi anlatabilmek için, üniversitede üzerinde eğitim verilen plastik omurgayı getireyim de senin omurganın biçimini verdireyim, belki böylelikle zavallı omurganı ne hale getirdiğin kafana iyice girer.

* * *

Ona oksijen bağladık, çünkü soluk almakta zorlanıyor, dedi doktor, ama durumu dengelendi artık, merak etmeyin. Ne söylemek istiyordu: Bu geceyi geçirir. Parmaklarının ucuna basarak girdi. Oda yarı karanlıktı. Bitişik yataktaki hasta uyuyordu. Şişmanca, sarışın bir hanımdı, öğleden sonrayı sabahhğıyla uzanmış, cep telefonunda konuşarak geçirmiş olan; söylediğine göre, çoktan yapılması gereken bir ameliyatı bekliyormuş.

Ve ekliyordu: Neden bilmem, tam da bugün aldılar beni, oysaki bu Paskalya günlerinde bizim Porto Venere'

deki lokanta doludur, hem de tıklım tıklım. Biliyor musunuz, azizim (ona öyle diyordu, azizim), bizimki, Ligurya bölgesinin Michelin Rehberi'nde yer almış olan çok az sayıdaki lokantasından biridir ve düşünebiliyor musunuz, tam da bu günlerde bu ameliyata girmek hiç aklıma gelir mi benim, tam da müşterilerin kapıda kuyruk olduğu bu günlerde safrakesesindeki dört taş uğruna buraya gelmek için insan budala olmalı. Armando, Armando (bu arada, herhalde kocası olan Armando cep telefonundan aradı), rica ederim masaları Leopoldina'ya hazırlatma, elinden geleni yapıyor ama kadehleri hep karıştırıyor, şarap kadehlerini yanlış yere koyuyor, tüm kış mevsimini ona bunları anlatmakla geçirdim ama bir türlü girmiyor kafasına, köylü kızı işte, hoşça kal, Armando, sakın unutma. Ve Armando böylece savıldıktan sonra, devam etmişti: Anlarsınız ya, azizim, titiz müşterilerin hemen hemen hepsi Milanoludur ya da Lombardiyalıdır ve bildiğiniz gibi, ülkenin arabasını çeken de Lombardiya'dır, Lombardiyalılar zengindir, çünkü çalışırlar ve bu yüzden de güç beğenir olmak hakları; ve bir Milanolu sana parasını ödüyorum derse karşı çıkamazsın, çünkü parasını veren elbette karşılığını ister, azizim, mantıklı bir şey bu. Sonra da lokantanın özel yemeklerini ayrıntılarıyla anlatmaya koyulmuştu, midyeli makarnalarını, ama neyse ki bu anlattığı yarım kaldı, çünkü Armando onu gene aradı.

* * *

Kadının yanından geçmemeye özen gösterdi, yatağı dolandı ve öte yana, öteki karyolanın başucuna oturdu. Teyzesi uyumuyordu, uyur görünüyordu, ama en ufak bir hışırtı duyar duymaz gözleri açılıyordu. Onun gelmiş olduğunu görünce, oksijen borusunu tutup çekti. Bedeni hastalıktan harap olmamış biri gibi görünmeye özen

gösteriyordu, şu sırtüstü yatar durumunda bile onu baştan aşağı süzmeyi başardı, bastonunu hemen gördü, belki de çektiği acıyı yüzünden okudu, ağrı kesicilerle şiddetli sancıları biraz geçmiş olsa bile. Ne oldu sana? diye sordu, dün iyiydin. Bu sabah yine başladı, dedi yeğeni, bilmiyorum, doktorla konuştum, sözde omuriliğim geçen mayısta olduğu gibi gene iflas etmiş, yeni bir röntgen filmi gerekiyormuş, ilk fırsatta çektireceğim. Teyzesi ona parmağıyla bir işaret yaptı, bir uyarı işareti: İtalya'da iflaslar ancak parasal olursa iyi sonuçlar verir, diye fısıldadı, bugün yandaki yatakta yatan hanım öğleden sonrasını televizyon seyrederek geçirdi, bir televizyon istedi, odaya para ödediği için buna hakkı olduğunu söyledi, beni rahatsız etmesin diye bir kulaklık verdiler ona, bir ara Telecom'daki o erkek güzeliyle söyleşi yaptılar, bilmem kaç milyonluk delik açan o adamla, işte o, iflasla köşeyi dönmüş. Yazık ki benim iflas sadece omurilikte, diye yanıt verdi yeğeni. Söyleşi ağızdan kulağa yapılıyordu, lokantacı hanım uyanıp da midyeli makarna tarifinin ikinci bölümünü anlatmaya koyulur korkusuyla. Artık gelme, dedi teyzesi, gece gündüz şu sandalyede oturmak seni bitiriyor, yeniden başına dert olmuş şu omurganla, birkaç gün çıkma evinden. Ne diyorsun sen? dedi teyzesine, bağışla ama ben doktorun dediği gibi göbeğim havada evde, sen de burada yatacaksın öyle mi, evde içime sıkıntı basıyor, hiç olmazsa burada gevezelik ediyoruz işte. Saçmalama, dedi teyze, ne gevezeliği, bir günde üç sözcük söylersem ne iyi, soluğum yetmiyor zaten. Ve gülümsedi. Yüzündeki gülümseme garipti; hastalığın çizdiği ıstırap maskesinde gülümseme, hastalığın, yüzünü yaygın bir şişliğe gömdüğü bu çok güzel kadını, elmacık-kemikleri çıkık, kocaman gözlü kadını geri getiriyordu, çocukluğunda kendi annesi artık analık yapamayınca ona analık yapmış olan o genç kız inatla geri gelmiş gibi,

canlanıyordu gülümseyince. Ve yeğenin aklına belleğin silmiş olduğu bir sahne geldi, açık seçik bir sahne, teyzesinin şimdi yüzündeki ifadenin aynısı ve ablasına, sen hiç kaygılanma, rahat rahat git hastaneye, çocuğa ben bakarım, demesi. Kendi çocuğummuş gibi, sen başka bir şey düşünme sakın. Ardından da Enzo'nun yüzü belirdi gözlerinin önünde, sonsuz gibi gelen bir zamanın ötesinden çıkıp geldi Enzo, aklı başında hukuk öğrencisi Enzo, öyle dürüst ve öyle terbiyeli ki, diplomayı aldıktan sonra dedesinin yazıhanesine girecekti stajyer olarak, çünkü teyzeyle evlenecekti, o kadar iyi niyetli ki Enzo, diyordu herkes ve gene anıların kuyusundan Enzo'yu gördü, kollarını sallıyor ve haykırıyordu, onca iyi niyetli ve onca terbiyeli Enzo teyzeye deli olduğunu haykırıyordu: Delisin sen, ben devlet sınavına giriyorum, sense üç aylığına çocukla birlikte dağa gidiyorsun, peki ne zaman evleniyoruz biz! Ve o zamanki kendini gördü yeniden, sıskacık bir çocukçağız, gözler daha o zamandan miyop, bir şey anlamıyordu ve sonra sol dizindeki o hiç dinmeyen ağrı, Dolomitlere çıkmak istemiyordu, çok uzaktı o dağlar, sonra dağda arkadaşı Franco da yoktu ki haydutçuluk oynayabilsinler, teyze hırsla döndü, sesi alçak ve buz gibiydi, onun hiç bu tonda konuştuğunu duymamıştı: Enzo, senin hiçbir şey anladığın yok, zavallının tekisin sen, üstelik biraz da faşistsin, duydum ki arkadaşlarınla benim babamı eleştiriyormuşsun, düşünceleri yüzünden, bu çocuğun bir dizinde tüberküloz var, dağ havası gerekiyor ve ben de onu dağa götürüyorum, kendi paramla, senin paranla değil, çünkü babamın her ay sana yardım diye verdiği para dışında paran yok, ama sen bir güzel yan çizmeye karar vereceksen eğer, işte tam zamanı gelmiş demektir. Bir güzel yan çizmek: Teyzesinin bu deyimi kullanmış olması mümkün müydü? Ama bu sözler kulağında çınladı. Bir güzel yan çizmek.

Akşama değin safrakesesi taşlarını anlattı durdu, yeğeninin kulağına fısıldadı, düşün bir kez, onu hiç safrakesesi taşı için bu bölüme yatırırlar mıydı, ne taşı, zavallıcık. Sonra da *Biri Bizi Gözetliyor* dizisini seyretti, en sevdiği programmış, ben uyuyor gibi yaptım, böylece kulaklığı çıkardı, televizyonun sesini de iyice kıstı, ama ben de izleyebiliyordum, hastabakıcıları çağırmak istemedim, ne yaparsın, halkı eğitmek zaman kaybı, üstelik bu halk şimdi para yapmış ve onu *Biri Bizi Gözetliyor* eğitiyor, ona oy veriyorlar, bir kısırdöngü bu, onları eğitene oy veriyorlar, sen midyeli makarnanın sonunu kaçırdın, ama ben gene de bir bakıma mutlu oldum sayılır, biliyor musun müşterilerden ne alıyor bir makarna için? Elli avro, üstelik midye de donmuş, bunu ona itiraf ettirdim. Artık konuşmak istemiyor gibiydi, yastıkta başını öte yana çevirmişti. Ama gene de mırıldandı: Ferruccio, ömrümde hiç söylemediğim şeyleri söylemek geliyor içimden, ya da pek az söylediğim, kimse duymazken ama, şimdi gerçekten söylemek istiyorum yüksek sesle, beriki uyanacak olursa, sabır. Yeğeni başıyla onayladı ve göz kırptı. Ne sevimli, zavallıcık, dedi. Sonra da ekledi: Hepsi budala bunların. Gözlerini kapadı. Belki yeniden uykuya dalmıştı.

* * *

Ferruccio. Ferruccio adı geldi aklına. Ona pek seyrek Ferruccio demişti, daha çocukken, hepsi o kadar. Dayısının adı Ferruccio idi, ama ona Ferruccio demezlerdi, nüfus kütüğüne yazılmış bir addı konan ve kullanılmayanlardan, onların oralarda oluyordu böyle şeyler, yeni doğana atalarından birinin adı, onun anısına saygı olarak, verilir, sonra da başka bir adla çağrılırdı. Teyzesinin kardeşine de hep Cesare dendiğini duymuştu, kimi zaman

da Cesarino, belki de ikinci adıydı, Ferruccio Cesare, kim bilir, ama mezar taşında Cesare yoktu, sadece Ferruccio, Mussolini'nin savaşında ölmüştü, Almanlara teslim olmayı reddettiği o Yunan adasından gönderilmiş fotoğraflarda temiz yüzlü, kıvırcık saçlı, sıska bir subaycık, mühendislik eğitimi alıyormuş, otuz dokuzda askere çağrıldığında teyzeyle aralarında büyük kavga çıkmış, diye anlatmıştı bir kez ona teyze, gitmesini istemiyormuş hiç, o da karşı çıkıyormuş, iyi ama nereye gideyim istiyorsun ki, delirdin mi sen? Dağlara çıkarsın buralarda, diyormuş kız kardeşi, mağaraların olduğu yerlere, bu hamamböcekleri için savaşa gitme. Ama otuz dokuzda dağlarda henüz kimseler yokmuş, sadece yaban tavşanları, birkaç da kurt. Teyze hep zamanın çok ilerisindeydi ve böylece Ferruccio, Duce ve kral için savaşa gitmiş.

Yüzüne dokunacak kadar yaklaştı hastaya. Uyumuyormuş, gözlerini açtı ve birden parmağını dudaklarına götürdü. Teyzesinin sesi öyle hazin bir fısıltıydı ki rüzgâr esintisini andırıyordu. Sandalyeyi şuraya koy ve kulağını ağzıma yaklaştır, dedi, ama son nefesimi veriyorum sanma, böyle konuşuyorum, yoksa lokantacı hanım uyanır, rüyasını yarıda kesersek kaygılanır, sonra rüyasında midye görür. Yeğeni usul usul güldü. Gülme, dedi teyzesi, konuşmak istiyorum, seninle konuşmak istiyorum, sonra kim bilir fırsat çıkar mı bir daha. Yeğen başını evet anlamında salladıktan sonra kulağına fısıldadı: Nelerden konuşmak istiyorsun? Çocukluğundan, dedi kadın, anımsayamayacağın kadar küçük olduğun zamanlardan. En az beklediği konuydu bu. Kadın hemen sezdi. Teyzenin gözünden hiçbir şey kaçmıyordu. Şaşırma, dedi ona, bunda bir gariplik yok ki, sen kendini çok zeki sanıyorsun, ama belki sen de hiç düşünmemişsindir, insanın çocukluğundan kalan anıları o zaman erişkin olanlar bilir,

çok geride kalanlar anımsanamaz, onları anımsamak için o dönemde erişkin olan kişilerin anlatması gerekir, eğer ben sana anlatmazsam belki de sende bir şeyler kalır gene, ama hayal meyal bir şeyler, yani bir rüya görürsün de ne olduğunu, nasıl olduğunu pek iyi anımsayamazsın ya, anımsamaya da çalışmazsın, çünkü anımsanmayan bir rüyayı anımsamaya çalışmanın anlamı yoktur, geçmiş de böyledir işte, hele hele uzak geçmiş, benimle Ferruccio Dayı'nın çocuk olduğumuz zamanlardan artık hiçbir şey anımsamamam gerekiyor, ama dünmüş gibi anımsıyorum, seksen yılı aşkın zaman geçtiği halde, çünkü ninemin de aklına hayatının son günlerinde, benim daha kendimi bilemeyecek kadar küçük olduğum, kendi bilincimde olmadığım zamanları anlatmak gelmişti, bunu hiç düşünmüş müydün? Yeğeni başını hayır anlamında salladı, gerçekten hiç düşünmemişti ve dedi ki: Örneğin bana hangi zamanları anlatmak istiyorsun? Henüz beş yaşında olduğun ve evdekilerin senin biraz geri zekâlı olduğuna karar verdiği zamanları, çocuk yuvasının öğretmeni öyle demişti, ama benim buna hiç aklım yatmamıştı, daha o zaman bile adını yazmayı bilen sen nasıl geri zekâlı olabilirdin ki, sana alfabeyi öğretmiştim, göz açıp kapayıncaya değin öğrenivermiştin, tahtaya harfleri yazıyorum, diyordu öğretmen, çocuklara tekrarlatıyorum, herkes tekrarlıyor ama onun sesi çıkmıyor, iki olasılık var, ya zor bir çocuk, öğrenmeye yanaşmıyor, ya da gerçekten de anlamıyor. Sorunu oracıkta öylece anlayıvermişti, aylardan temmuzdu, Forte'deydik, kumsalda, beyaz önlüklü bir kadın geçiyordu, kolunda sepeti, "Lokma!" diye bağırıyordu. Şemsiyenin altındaydık biz, sen o lokma tatlılarından istedin, baban tam kadını çağıracaktı ki ben sana şöyle dedim: Ferruccio, hadi git sen kendin al, sonra da sana para verdim, hatırlıyor musun? Yeğeni bir şey demedi, belleğini zorladı. Teyzesi, hadi biraz gay-

ret, dedi, bak bakalım anıyı yakalayabiliyor musun, babanın sana bir araba lastiğinden yaptığı ve üstüne karnaval arabalarının yapıldığı dükkândan alınma, su geçirmez bir kaz kafası yapıştırıp beyazlı siyahlı muşambayla kapladığı bir lastiğin üzerinde oturuyordun. Felaketten sonra, Viareggio karnavalından az önce olmalı, sen sabah boyu ona sarılıp oturmuş, ama bir türlü suya girmeye cesaret edememiştin, şimdi gördün mü kendini? Kendini gördü. Daha doğrusu görür gibi oldu kendini, sıskacık bir çocuk gördü. Bir kaz kafası yapıştırılmış olan bir araba lastiğini kucaklamış, babasına şöyle diyordu: Lokma tatlısı istiyorum. Görüyorum, teyze, hatırladım galiba. O zaman sana gidip kendin almanı söylemiştim, diye fısıldadı teyze, sen de kazı bırakıp kumsalda o beyaz önlüğün peşinden koştun, hızlı hızlı, geçip gider korkusuyla, güzel beyaz bornozuyla ne denli zarif olduğunu göstermek için elinde havlusu, orada duran bir kalantor beyefendi bir şey anlamadan seni elinden tuttu ve bir çalımla bize seslendi ve ben de babana dedim ki: Çocuk uzaktan bizi göremiyor, o beyi tatlı satan kadın sandı, ileri derecede miyop, geri zekâlı değil, onu göz doktoruna götür.

Teyzesinin her zaman kullandığı sözcükler geldi aklına. Hiçbir zaman bir oyunun güzel olduğunu söylemezdi, hep bir oyunun son derece güzel olduğunu söylerdi ve ona renkli resimli bir kitap almaz, hep son derece renkli resimli bir kitap alırdı ve gezmeye çıkmak gerekirdi, çünkü o gün gök son derece mavi olurdu.

Ama bu arada teyzesi başka bir anıya geçmişti, karyolanın başındaki zımbırtılarla, şişelerle, plastik tüplerle, kollarına sokulu iğnelerle dolu şu odada fısıldayıp duruyordu, sonra sustu ve birden sessizlik ağırlaştı, şehrin uğultusu, onu her şeyden yalıtan, uzaklaştıran büyük parkın içindeki hastaneye başka bir gezegenden gelir gibi ulaşıyordu. Ve bu sessizliğin içinde o, öne eğilmiş,

kulağına fısıldayan sesi dinliyordu, garip şey, sırtındaki ağrı kesilmişti ve bu cılız sesin ardında, yitirmiş olduğu bir Ben kendisinin içinde adeta yüzüyor, ipe bağlanmış halde dönüp duran bir uçurtma gibi öne arkaya gidip geliyordu ve yukarıdan, üzerinde oturduğu bu uçurtmadan, görmeye, izlemeye başlamıştı: bir üç tekerlekli bisiklet, radyoda akşam haberlerini okuyan bir ses, herkesin ağlıyor dediği bir Meryem Ana, "tahliye edilen" bir aileden bir kız çocuğu, saç örgülerindeki fiyonklarla, yere tebeşirle çizilmiş şekiller üzerinde zıplayarak seksek oynayan, "Bir, iki, üç!" diye ve böyle başka şeyler, teyze artık karanlıkta konuşuyordu, çünkü tavandaki kısık lamba da sönmüştü, sadece karyolanın başındaki mavi ampul ve kapının aralığından bıçak gibi sızan solgun bir neon ışığı vardı. Gözlerini kapadı ve sustu, yorgunluktan bitkin düşmüş gibiydi. O, iskemlenin üzerinde doğruldu ve omurlarının arasında şiddetli bir acı duydu, iğne batmış gibi. Uykuya daldı, diye düşündü, şimdi gerçekten uykuya daldı. Ne var ki, teyzesi gene yaklaşması için işaret etti. Ferruccio, dediğini duydu bir soluk kadar hafif sesin, İtalya ne kadar güzeldi, hatırlıyor musun?

* * *

Gece nasıl da varlığını hissettirebiliyor. Gece sadece kendi kendisinden yaratılmış, mutlak, her karış yer onun, salt varoluşuyla kendini kabul ettiriyor, orada, karşında olduğunu bildiğin hayal varlığıyla ama her yerde, senin omuzlarında bile ve ondan küçücük bir ışığa kaçıp gizlenecek olursan tutsaksın demektir, çünkü çepeçevre, senin oluşturduğun küçük deniz fenerini kuşatırcasına, gecenin görmezden gelinemez varlığı egemendir.

Adeta içgüdüsel bir davranışla elini cebine daldırıp arabanın anahtarlarını aldı. İki düğmesi olan, kibrit ku-

tusu büyüklüğünde siyah bir zırıltıya bağlıydı: Bir tanesi otomobili açıp kapatan bir kırmızı ışığı çalıştırıyor, ötekinden, içbükey mercekli minicik güçlü bir flüoresan ışık çizgisi çıkıyordu. Beyaz ışığı yere yöneltti. Karanlığı bir lazer ışığı gibi delip geçiyordu. Işık demetinden eğri büğrü çizgiler çizerek kendi pabuçlarına geldi, ne garip, hâlâ "o" pabuçlar olduğunun hiç farkına varmamıştı. *Italian shoes*?[1] diye sormuştu yan masada oturan kadın, bunlara merakla bakarak. Böyle başlamıştı, pabuçlardan. Elbette, *Italian shoes*, madam, diye içinden homurdandı, el yapımı, birinci kalite deriden ve bakın üzerlerine, pabucun niteliği her zaman sayasından belli olur, madam, bakın şuna, aradan sokun parmağınızı, korkmayın, beni gıdıklamıyorsunuz, *do you like*?[2] Ama insan niçin bir çift pabucu yirmi yıl saklar, *Italian shoes* olsalar bile, eskirler, eski pabuçlar atılır gider. Gerçek şu ki, madam, ben bu pabuçlarla pek rahatım, diye homurdanmayı sürdürdü, onları giyiyorum çünkü rahatım, sakın bu eski püskü çarıkları hoşuma gittiği için giyiyorum sanmayınız, çünkü ne de olsa ayaklarım biraz şişiyor, özellikle de akşamları, dolaşım bozukluğu, şu bel hastalığı bir bacağımdaki atardamarda tıkanıklık yaptı, kılcal damarlar da bundan etkileniyor ve ayaklarımı şişiriyor, madam.

Yavaş yavaş, adeta çekinerek, incecik ışık demetini duvara doğru kaldırdı, hiçlikte iz arayan bir dedektif gibi, hastaya da, özellikle bedenine de değmemeye özen gösterdi, ışık noktasını usul usul, yukarıdan başlayarak karyolanın üzerinde gezdirdi. Liste çıkarıyordu. Bir: O süt gibi şeyle dolu, küçük bir tüple mideye doğru inen plastik torba: yemek. İki: Yanında, çarşafın altında son bulan

1. (İng.) İtalyan ayakkabıları. (Y.N.)
2. (İng.) Beğendiniz mi? (Y.N.)

bir tür serum. Üç: Gürültü çıkarmadan suyun içinde fokurdayan ve şimdi hastanın kendi çekip aldığı maskeden çıkan oksijen. Dört: Aşağıya yuvalanmış beyaz bir şişecik, incecik borusuyla dirsek kıvrımına birbiri ardından değişmeyen bir ritimle inen damlalar, morfin. Doktorlar bu ritmi hiç değiştirmeden bütün gün ve bütün gece, başka zaman olsa ağrıların fırtınaya tutulmuş gibi sarsacak olduğu bir bedene, yapay bir huzur sağlıyorlardı. Bakışlarını kaçırmak isterdi ama yapamadı, damlaların tekdüze ritmi bir tür büyülenme, bir tür hipnotizma yaratıyormuş gibi. Ve o zaman işitti, damlaları. Zeminden ve duvarlardan geliyor gibi boğuk, yeraltından çıkma bir gürültüyle başlıyorlardı. Şıp, şıpp, şıpp, şıppp, şıp, şıpp, şıppp, şıppp. Kafatasının içine giriyorlardı ama yankılanmadan, beyne çarpıyorlardı ama yankı yapmadan, her bir tanesi vurup hemen kaybolan ve ardından, görünürde bir öncekinin eşi ama gerçekte tınısı değişik, bir göl kıyısında yağmur yağmaya başladığında damladan damlaya seslerin değişik olduğunun farkına vardığın zamanki gibi, çünkü bulutlar tüm damlaları eşit göndermez, kimileri daha büyük, başkaları daha küçüktür, kabartılan kulağa göre değişir bir sonrakine yer açan bir şakırtı, şıp, şıpp, şıpp, şıppp, onlar da kendilerine özgü bir müzik gamı uyarınca böyle sesleniyorlardı ve kafatasının içine pes perdeden girdikten sonra yoğunluklarını artırmaya başlıyorlardı, o kadar ki, başının içinde, artık kafatasına sığmaz duruma gelmişler gibi, patlayarak kulaklarından kaçıp çevreye yayıldıklarını duyumsuyordu sanki, ses dalgaları, insanın aklını başından alacak kadar yükselen, çıldırmış kampanalar gibi. Ve o zaman, büyülü bir el dokunmuşçasına, bedeni ses dalgalarını kendine çekebilecek güçte bir belaymış gibi, onların sürüler halinde kendisine yöneldiğini duyumsadı, ama artık beyne değil, omurlara, belirli bir noktaya, sanki omurları, paratonerin

kablosunun yıldırımı boşalttığı bir kuyuymuş gibi. Ve gene, tam o noktada sönerken, gecenin dünyanın üzerine örttüğü örtüyü yırttığını, varlığını paramparça ettiğini de hissetti. Panjurların aralıkları ağarmaya başladı. Şafak söküyordu.

* * *

"Ya oyunu"nu oynasak, ne dersin? Anı, yandaki masadan bir sesle çıkageldi, dayısı orada saklanmış gibi, terası kahveden ayıran çitin arkasında. Bu kez dayının sesiydi ve zaten bu oyunu da o icat etmişti. Niçin? Çünkü "ya oyunu" hayal gücüne iyi gelir, özellikle de kimi yağmurlu günlerde. Örneğin denizdeyiz ya da dağdayız, fark etmez, çünkü çocuk hastadır ve deniz ya da dağ havası ona iyi gelir, yoksa hain bir tahtakurdu çocuğun dizini kızartır ve örneğin aylardan eylüldür, ara sıra yağmur yağar, sabır onun evi nasıl olsa ve yağmur da yağsa bir çocuk yapacak o kadar çok şey bulur ki, ama bu zoraki yazlıkta, özellikle de rasgele döşenmiş kiralık bir evceğizde ya da, daha kötüsü, bir pansiyonda yağmurla birlikte can sıkıntısı ve onunla da derin bir hüzün bastırır. Ama neyse ki "ya oyunu" vardır ve böylelikle hayal gücü çalışır, oyunu kazanan delice, bağlanacak kadar delice şeyleri öneren kişidir, aman anacığım, ne kahkahalar, dinleyin şunu: Ya papa ansızın Pisa'ya iniverse, ne olur?

Büyük fincanda bir duble espresso istedi. Hastanenin bahçesi canlanmaktaydı: Beyaz gömlekli iki genç doktor birbiriyle konuşarak gitti, üstünde "Hastane Malzemesi" yazılı bir kamyonet harekete geçti, yan yoldan elinde bir süpürge ve bir plastik torbayla mavi tulumlu bir adam çıktı, ikide bir duruyor ve yerden birkaç yaprak, birkaç izmarit topluyordu. Fincanın yanında katlanmış kâğıt peçeteyi küçük masaya yaydı ve üzerine yaz-

mak için özenle düzeltti. Küçük masanın bir köşesinde bir marka: Café Honduras. Yazıyı dolmakalemiyle çember içine aldı. Gözenekli kâğıt mürekkebi biraz dağıtıyordu, ama yılmadı. Gene de deneyebilirdi. İlk tümce kendiliğinden geliverdi: Ya Honduras'a gitsem? Tümceleri numaralandırarak sürdürdü yazmayı. İki: Ya Viyana valsi yapsam? Üç: Ya Caino'nun gözlemesini yemek için aya gitsem? Dört: Ya Caino gözleme yapmadıysa? Beş: Peki ya yük gemisiyle yola çıksam? Altı: Peki ya yük gemisi zaten yola çıktıysa? Yedi: Peki ya bir ıslıkla geri dönerse? Sekiz: Ya Betta denen kadın evlenirse? Dokuz: Peki ya Malta kedisi piyano çalar ve Fransızca şarkı söylerse?

Bir şiir gibi okunduğu zaman kişiliği oluyordu, belki ondan çocuk şiirleri kitabı için bir metin istemiş olan o hanımın hoşuna giderdi, ama dürüst bir davranış olmazdı, çocuklar için değildi, bir *poème zutique*'ti.[1] Ama *poème zutique*'ler çocukların hoşuna gider, önemli olan saçmalamaktır ve insan bunu can sıkıntısından yapmış olsa bile, çocuklar farkına varmazlar. Ona telefon ederim, dedi içinden. Cep telefonuna gerek yoktu, zaten hiç cep telefonu olmamıştı: İki adım ötede, kahvenin yakınında, bir telefon kulübesi vardı ve masanın üzerinde, insanı davet edercesine, hesabın üstü olan bozuk paralar. Gerçi açıklamak hiç kolay olmayacaktı, konuşmayı iyi hazırlamak gerekiyordu, sınıfta bayan öğretmenin istediği gibi, çünkü eğer insan iyi hazırlanırsa, söylev kurtulmuş demektir, yanlış dile getirilse bile. Hatta konuya girmeden önce kurallar konmalıydı, bir temponun karmaşıklığını belirten bir şey, parola gibi, nöbetçilerin siperde nöbet değiştirirken birbirlerine verdikleri parola gibi. Düşün-

1. 1871'de Paris'te kurulan, aralarında Rimbaud ve Verlain'in de bulunduğu Zutistler grubunun, Parnasyen şairlerle alay etmek için yazdığı şiirler. (Y.N.)

dü: Yavaş yavaş şu alandan geçiyor bir çılgın tavşan. Kesin anlayacaktı o. Sonra da diyecekti ki: Biliyorum, bu saatte kimse telefonla uyandırılmaz. Hele hele üç yıldır aranmayan biri, ama gerçek şu ki kendimi biraz makiye vermişim. Yavaş yavaş şu alandan geçiyor bir çılgın tavşan. Gene başladı: Büyük bir roman yazmayı kafaya koymuştum, böyle diyelim, herkesin er veya geç beklediği o romanı, yayıncının, eleştirmenlerin, çünkü hiç kuşkusuz, diyorlar, öyküler nefis, şu iki havadan sudan kitap da ve hatta o sahte günlük bile birinci sınıf bir metindir, hiç kuşku yok, ama roman, ne zaman yazıyorsun gerçek bir roman? Roman herkeste saplantı, hatta bende bile saplantı ve herkesin senden beklediği romanı yazmak için, ki senin başyapıtın olacaktır, bilirsin ki doğru hava gerekir ve doğru yer ve böylece ben de kendimi makiye vermiştim başyapıtı yazmak için doğru yeri ararken. Anlatabildim mi? Yavaş yavaş şu alandan geçiyor bir çılgın tavşan. Ingrid, Göteborg'da, kızımızı bulmaya gitti, bilmem Göteborg'da evlendiğini biliyor musun, anne tarafından köklerine dönmüş oluyor, zaten burada ölmek üzere olan birinin yakınında olacak yerde orada olması daha iyi, ama bunu sana sonra anlatırım, hatta hemen anlatırım, burada evimdeyim, benim şehrimin hastanesindeyim, hayır hayır, ben çok iyiyim, elbette seni görmek isterdim, sadede geliyorum, çünkü şu telefonum da radyoyu kapatmış olan bir Markonici'nin imdat çığlığından başka bir şey değil, ama çevremde fırtınalar kopuyor demiyorum, hatta inanılmaz bir durgun hava var, en ufak bir gölge yok aşılması gereken, zaten bir süredir sınırı aşmıştım, daha doğrusu geminin oturduğu bir kum yığını var. Yavaş yavaş şu alandan geçiyor bir çılgın tavşan. Ha, aklıma gelmişken söyleyeyim, teyzem ölüyor. Benimki, seninki değil, bizim babamız ortak, ikimizin de kendi annesi var ve babamızın kız kardeşi yoktu, bu yüz-

den benim teyzem, ama sana telefon etmemin asıl nedeni bu değil, nedeni şu ki, sustuğum üç yıl içinde yazmış olduğum romandan hiç olmazsa bir parçayı sana okumak istiyordum, bu uğurda ne denli çaba harcadığım konusunda bir fikrin olsun diye, hiç kuşkum yok ki daha önce seni aramayışımın nedenini anlayacaksın böylece, hazır mısın? Şöyle diyor: Peki ya Honduras'a gitsem? Ya Viyana valsi yapsam? Ya Caino'nun gözlemesini yemek için aya gitsem? Ya Caino gözleme yapmadıysa? Ya yük gemisiyle yola çıksam? Ya gemi zaten yola çıkmışsa? Ya bir ıslıkla geri dönerse? Ya Betta denen kadın evlenirse? Ya Malta kedisi piyano çalıp Fransızca şarkı söylerse? Serchio'nun Lucchesialılara patladığından daha pahalıya patladı bana, beğendin mi?

* * *

Orada öyle dikiliyordu, bozuk paralar elinde, telefon kulübesine bakarak, ne diyeceğini, ne yapacağını bilemeden, denizin ortasındaydı ve yapması gereken şunları söylemekti: Dinle, ben döndüm, burada hastanedeyim, hayır, ben çok iyiyim ya da, daha doğrusu, çok iyi değilim ben, gerçek şu ki şu üç yıl tek bir günmüş gibi, hatta tek bir geceymiş gibi üst üste yığıldı, biliyorum, derdimi anlatamadım, daha iyi anlatmaya çalışayım, plastik şişeleri düşün, madensuyu şişesini, şişe, suyla dolu olduğu sürece anlam taşır, ama suyu içince onu buruşturup atabilirsin, bana böyle oldu işte, zaman beni buruşturdu, biraz da omurlarımı, diyeyim, biliyorum, daldan dala atlıyorum, ama kendimi daha iyi anlatamıyorum, azıcık sabret. Ve ona açıklama gibi gelen bu şeyi düşünürken, kahvenin az uzağında alçak bir pavyon gördü, camlı kapısı içeriden açılır gibi açılmış, beyazlar içinde bir hastabakıcı bir tekerlekli sandalyeyi iterek dışarı çık-

mıştı. Ve arkalarından kapanan kapının üstünde bir vantilatör gibi üç kanatlı sarı bir tabela vardı. Hastabakıcı yavaş ilerliyordu, çünkü bahçenin pavyondan kahveye giden yolu hafif yokuştu ve tekerlekli sandalyede bir erkek çocuk vardı ya da en azından uzaktan ona öyle göründü, çünkü saçı yoktu, ama yaklaştıkça onun bir küçük kız olduğunu gördü. Yüz çizgileri çocuksu olsa da erkeksi değildi, çünkü on on iki yaşında artık aradaki fark belli olur ve bu kız çocuğu da o yaşlarda olmalıydı ve sesi de şimdiden kadın sesini andırıyordu, çünkü bu yaşta ses telleri enikonu farklılaşmıştır ve tekerlekli sandalyeyi iten yaşlıca hastabakıcıyla konuşuyordu kız, ama söylenenleri buradan duyamıyordu, sadece ses tonlarını alabiliyordu. Elinde bozuk paralar, telefona doğru gitmek üzereydi, daha doğrusu yerinden kalkmak üzereydi, çünkü bir gün önce yataktan inerken başına geldiği gibi gene yarı yolda, havada kalmıştı, her zamanki tıraş bıçağı gene sırtına saplanıp ta karnının altına değin indiği için. Öyle kalakaldı, onca hoşuna giden, Pontormo'nun o figürü gibi, öyle ki yüzündeki acıya bakan, haçı taşıyanın bu işle görevli kişi değil de o olduğunu sanacaktı. Yaklaşan ikilinin sesleri henüz anlaşılamayacak derecede zayıftı, ama neşeliydiler, bunu ses tonlarından çıkarmıştı, birbirine bir şeyler anlatan serçeler gibi cıvıldaşıyorlardı sanki, gözlerini kapatınca cıvıltı cayırtıya dönüştü, çünkü daha çok kafeste konuşan beyaz farelerin sesini akla getiriyordu, üzerinde bilim adamlarının deney yaptıkları o fareciklerin, bu ikisi de sözde yaşamın öğrenilmesi için iki kobaydı, hepsinin içinde en acı vericisi olan yaşam biliminin, biri zamanından önce bu bilime boyun eğiyordu, öteki, yaşlıca olanı ise deneylere direnmiş, yoluna gidiyordu. Sustular, belki koltuğu iten yorulduğu için ve küçük kız da onu yormak istemediği için, ama dar yokuş biter bitmez kız gene konuşmaya başladı ve kuşkusuz

hastabakıcının ona söylediği bir şeye karşılık veriyordu, ses tonundan onu onayladığı anlaşılıyordu, hiç kimsenin yalanlayamayacağı bir onay. Yaşam dolu, neşe dolu bir sesi vardı kızın, yaşam, ses aracılığıyla kendi kendini inatla doğruluyormuş gibi. Kız tümcesini tam da onun yanından geçerlerken yineledi ve konuşurken içtenlikle, kocaman gülümsedi. Ama bu, dünyanın en güzel şeyi! Ama bu, dünyanın en güzel şeyi!

Dar yol parkın ortasında bulunan bir kliniğe kadar iniyordu. İkisi artık konuşmuyorlardı, ama koltuğun tekerleklerinin taşlar üzerinde çıkardığı sesi işitiyordu. Dönüp bakmak istediyse de, başaramadı. Dünyanın en güzel şeyi! Bunu bir hastabakıcı tarafından bir tekerlekli sandalyede götürülmekte olan saçsız bir küçük kız söylemişti. O kız dünyanın en güzel şeyinin ne olduğunu biliyordu. Ama kendisi, o, bunu bilmiyordu işte. Onun yaşına gelmiş birinin, tüm yaşadıkları ve öğrendiklerine rağmen hâlâ dünyanın en güzel şeyinin ne olduğunu bilmemesi, olacak şey miydi?

BULUTLAR

Gün boyu burada gölgede oturuyorsun, dedi küçük kız, denize girmekten hoşlanmıyor musun?

Adam başıyla, evet de hayır da anlamına gelebilecek belirsiz bir işaret yaptı, ama hiçbir şey söylemedi. Sana sen diyebilir miyim? diye sordu küçük kız.

Yanılmıyorsam zaten dedin, diye yanıtladı adam gülümseyerek.

Benim sınıfımda büyüklere de sen diyoruz, dedi kız, kimi öğretmenler buna izin veriyorlar, ama annemle babam bana yasakladılar, sen demek terbiyesizliktir diyorlar, siz ne düşünüyorsunuz?

Onların haklı olduğunu düşünüyorum, diye karşılık verdi adam, ama sen yine de bana sen diyebilirsin, kimseye söylemem.

Denize girmekten hoşlanmıyor musun, diye sordu kız, ben bunu olağanüstü buluyorum.

Olağanüstü mü? diye sordu adam.

Bizim öğretmenimiz bize her şey için "son derece güzel" sözcüğünün kullanılamayacağını, kimi durumlarda "olağanüstü" denebileceğini söylemişti, ben de onun için öyle dedim, ben bu kumsalda denize girmeyi olağanüstü buluyorum.

Ya, dedi adam, ben de aynı görüşteyim, bence de

son derece güzel, hatta olağanüstü.

Güneşlenmek de son derece güzel, diye sözlerini sürdürdü küçük kız, ilk günlerde kırk derece koruma kullanmak zorundaydım, sonra yirmiye geçtim, şimdi de altın rengi bronzlaştırıcıyı kullanabiliyorum, deriyi altın yaldız dökülmüş gibi parlatanı, görüyor musunuz? Ama siz neden bu kadar beyazsınız? Siz buraya geleli bir haf-

ta oluyor, hep şemsiyenin altındasınız, güneşten de mi hoşlanmıyorsunuz?

Onu son derece güzel buluyorum, dedi adam, yemin ederim, bana göre güneşlenmek son derece güzel.

Yoksa yanmaktan mı korkuyorsunuz? diye sordu kız.

Sen ne düşünüyorsun bu konuda? diye karşılık ver-

di adam.

Ben sizin yanmaktan korktuğunuzu düşünüyorum, ama insan yavaş yavaş başlamazsa eğer, hiç bronzlaşamaz.

Doğru söylüyorsun, dedi adam, bana da akla yakın geliyor, ama sence bronzlaşmak zorunlu mudur?

Kız biraz düşündü. Tam zorunludur denemez, hiçbir şey zorunlu değildir, zorunlu olanların dışında, ama eğer insan deniz kıyısına gelip de denize girmez ve bronzlaşmazsa, o halde ne yapmaya gelir denize?

Biliyor musun, dedi adam, sen aklı başında bir çocuksun, mantıklı olmak gibi bir yeteneğin var, bu da çok güzel bir şey, ama bugün dünya mantığını yitirmiş durumda, mantıklı bir kızla karşılaşmak gerçekten büyük zevk, seninle tanışma zevkine erişebilir miyim? Adın ne?

Adım Isabella da, yakın arkadaşlarım bana Isabèl derler, ama "e"yi vurgulayarak, İtalyanlar gibi "i"yi vurgulayarak İsabel değil.

Neden, sen İtalyan değil misin? diye sordu adam.

Elbette İtalyan'ım, diye karşı çıktı kız, hem de yüzde yüz İtalyan'ım, ama arkadaşlarımın bana verdiği isme çok önem veririm, çünkü televizyonda her zaman Mà-nuel ve Sebàstian derken "a"yı vurguluyorlar, ben de si-zin gibi, hatta belki sizden çok, özbeöz İtalyan'ım, ama yabancı diller hoşuma gidiyor ve Mameli'nin milli mar-şını da ezbere biliyorum, bu yıl cumhurbaşkanı okulu-muzu ziyarete gelmişti ve bize Mameli marşının öne-minden söz etti, bizim İtalyan kimliğimiz olduğunu söy-ledi, ülkemizin birliğini sağlamak yıllar sürmüş, örneğin Mameli marşını kaldırmak isteyen o politikacı beyden hiç hoşlanmıyorum.

Adam hiçbir şey söylemedi, gözleri yarı kapalıydı, ışık yoğundu ve denizin mavisi ufuk çizgisini yutmuş gibi, göğün mavisine karışıyordu.

Belki de benim kimden söz ettiğimi anlamadınız, dedi kız sessizliği bozarak.

Adam bir şey demedi, kız duraksar gibi oldu, par-mağıyla kuma birtakım şekiller çiziyordu.

Onun partisinden olmanızı istemezdim, diye ko-nuşmayı sürdürdü, cesaretini toplamış gibi, evde bana, başkalarının düşüncelerine her zaman saygı göstermek gerektiği öğretildi, ama o beyin düşüncesi benim hiç ho-şuma gitmiyor, derdimi anlatabildim mi?

Hem de çok iyi anlattın, dedi adam, başkalarının düşüncelerine saygı göstermek gerekir, ama kendininki-lere saygı göstermekten asla geri durma, özellikle kendi-ninkilere saygı göstermekten geri durma, peki ama, o beyden niye hoşlanmıyorsun?

Ah, şey, dedi Isabella, televizyonda konuştuğu za-man ağzının kıyıcığında beyaz bir köpük birikmesi bir yana, çünkü bu görmezden gelinebilecek bir kusur, bir sürü kötü söz söylüyor, kendi kulaklarımla duydum ve mademki o söyleyebiliyor, çok merak ediyorum, neden

ben söylediğim zaman bana bağırıyorlar, neyse ki cumhurbaşkanı ondan daha önemli, zaten öyle olmasa cumhurbaşkanı olmazdı ve o, Mameli'nin marşına saygı duymamız ve bizim de, dünya şampiyonasında milli takımın eller kalplerin üzerinde söylediği gibi söylememiz gerektiğini bize açıkladı, biz de okulda cumhurbaşkanıyla birlikte söyledik, bizler öğretmenimizin dağıttığı fotokopilere bakarak söyledik, ama o okumuyordu, ezbere biliyordu, ben onu son derece cana yakın buluyorum, sizce de öyle değil mi?

Tam anlamıyla olağanüstü, diye doğruladı adam. Şezlongun yanında duran çantasını karıştırdı, bir cam şişe çıkarıp ağzına bir beyaz hap attı.

Çok mu konuşuyorum? Evde, çok konuştuğumu, insanların canını sıkabileceğimi söylerler, canınızı sıkıyor muyum?

Hayır, hiç sıkmıyorsun, diye karşılık verdi adam, söylediklerin tümüyle olağanüstü, konuşmaya devam et.

Sonra cumhurbaşkanı bize bir tarih dersi verdi, çünkü sizin de bileceğiniz gibi okulda çağdaş tarih öğretilmiyor, orta üçte en iyi öğretmenler Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna gelebiliyorlar. Yoksa Garibaldi'de ve İtalya'nın birleşmesinde bitiriliyor; oysaki biz bir sürü çağdaş şey öğrendik, çünkü öğretmenimiz olan hanım çok çok bilgili, ama asıl övülmesi gereken cumhurbaşkanı, çünkü *input*'u veren o oldu.

Ne verdi? diye sordu adam.

Öyle deniyor, diye açıkladı Isabella, yeni bir sözcük bu, bir şeyi başlatan ve başkalarını da ardından sürükleyen biri için söyleniyor, isterseniz öğrendiğimi size de yineleyebilirim, gerçekten de pek az kişinin bildiği bir sürü şey, bilmek ister misiniz?

Adam karşılık vermedi, gözlerini açmıyor ve hiç kırpırdamıyordu.

Uyudunuz mu? diye sordu Isabella çekingen bir tavırla, gocunmuş gibi.

Özür dilerim, belki de gevezeliğimle uykunuzu getirmişimdir ve zaten bu yüzden annemle babam bana cep telefonu almak istemiyorlar, bu gevezeliğimle onlara astronomik rakamlar ödeteceğimi söylüyorlar, biliyor musunuz, bizim evde öyle boşuna para harcamaya izin yoktur, babam mimar ama belediyede çalışıyor ve insan belediyede çalışınca...

Baban talihli biriymiş, dedi adam, gözlerini açmadan.

Şimdi alçak sesle, fısıldar gibi konuşuyordu.

Ne olursa olsun, diye sürdürdü konuşmayı, evler yapmak meslek olarak çok güzel bir şey, evleri yıkma mesleğinden çok daha iyi.

Isabella şaşkınlıkla bağırdı. Aman Tanrım, evleri yıkma mesleği de mi varmış? Bilmiyordum, bunu okulda öğretmiyorlar.

Yani, öyle sayılır, dedi adam, tam anlamıyla meslek değil, kuramsal olarak da öğrenilebilir, askerî akademide örneğin, ama sonra öyle zamanlar gelir ki, kimi bilgileri uygulamaya koyma gereği doğar bakarsın ve uzun sözün kısası amaç budur işte, evleri yıkmak.

Peki, siz nereden biliyorsunuz bunu? diye sordu Isabella.

Biliyorum, çünkü ben bir askerim, diye karşılık verdi adam, daha doğrusu, askerdim, şimdi emekliyim, öyle diyelim.

Ama o halde siz evleri yıkıyordunuz?

Bana sen demiyor muydun? diye sordu adam.

Isabella hemen karşılık vermedi.

Aslında utangacımdır ben, dedi sonra, öyle görünmesem bile, çünkü çok konuşurum, eskiden sen de evleri yıkıyor muydun diye sormuştum.

Ben hayır, dedi adam, askerlerim de yıkmıyordu ve doğrusunu söylemek gerekirse, benimki barıştan yana bir savaşçı göreviydi, açıklaması biraz zor, özellikle de böyle bir günde, ama Isabèl, ben sana muhtemelen okulda söylemedikleri bir şey söylemek isterdim, temelde tarih bununla özetlenebilir: Senin baban gibi, mesleği gereği ev yapan insanlar da vardır ve benim mesleğimden olup evleri yıkanlar da ve bu olay yüzyıllardır böyle sürer gider, kimileri evleri yaparlar, başkaları da yıkarlar, yapmak, yıkmak, yapmak, yıkmak, biraz can sıkıcı, öyle değil mi sence de?

Hem de son derece can sıkıcı, diye yanıt verdi Isabella, gerçekten de son derece can sıkıcı, eğer idealler olmasaydı, neyse ki idealler var.

Elbette, diye doğruladı adam, neyse ki tarihte idealler var, bunu sana cumhurbaşkanı mı söyledi öğretmen hanım mı?

Isabella düşünür gibi oldu.

Şimdi, kimin anlattığını pek söyleyemeyeceğim.

Herhalde, *input*'u vermiş olan cumhurbaşkanıdır, dedi adam. Peki, idealler konusunda bana neler söyleyebilirsin?

Eğer insan onlara inanırsa, hepsinin saygıdeğer olduğunu, diye karşılık verdi Isabella, örneğin vatan ideali; belki insan genç olduğu için yanılabilir, ama gene de eğer iyi niyetliyse, ideal geçerlidir.

Ya, dedi adam, üzerinde düşünmem gereken bir şey bu, ama bugün pek uygun bir gün değil gibi geliyor, bugün hava çok sıcak ve deniz de bana çok çekici görünüyor.

Öyleyse haydi sen de gir, diye üsteledi kız.

Canım pek istemiyor, diye karşılık verdi adam.

Çünkü koşullandırmamışsın kendini de ondan, bence seninki gerginlik sadece, gerginliğin ruhumuzdaki

olumsuz etkisini hayal bile edemezsin, annemin başucu masasında duran bir kitapta okudum bunu, senin için gidip otelin barından bir şey almarnı ister misin, gerginliği yenecek bir şey? Yalnız Cola olmaz, onu almam.

Bunu bana açıklamalısın, gerçekten de açıklamalısın, dedi adam.

Çünkü Coca-Cola da McDonald's da insanlığın yıkımıdır, dedi Isabella, bunu herkes bilir, benim okulumda bunu hademeler bile biliyor.

Adam çantasını karıştırdı ve bir hap daha çıkardı.

Çok alıyorsun bunlardan, dedi Isabella.

Saatine göre alıyorum, dedi adam, doktorun verdiği reçete uyarınca.

Bana kalırsa tüm bu haplar sana zarar veriyor, İtalyanlar bir sürü hap alıyorlar, televizyon da söyledi bunu, oysaki önemli olan, ruhumuzu evrendeki olumlu güçlerle uyumlu hale getirmek, bunun için kimi yiyeceklerden ve kimi içeceklerden uzak durulacak, olumsuz enerji aktardıkları için, çünkü doğal değiller, anlatabiliyor muyum?

Isabèl, sana aramızda kalmak üzere bir şey söyleyebilir miyim? Adam mendiliyle alnını sildi. Terliyordu.

Cola da McDonald's da hiçbir zaman, hiç kimseyi Auschwitz'e, muhtemelen okulda sana sözünü ettikleri o ölüm kamplarından birine göndermediler, ama idealler gönderir, bunu hiç düşündün mü, Isabèl?

Ama onlar Nazilerdi, diye karşı çıktı Isabella, korkunç insanlar.

Son derece haklısın, dedi adam, Naziler gerçekten de korkunç insanlardı, ama onların da bir ideali vardı ve bu ideali herkese benimsetmek için savaş yapıyorlardı, bizim bakış açımızdan sapık bir idealdi, ama onlarınkinden değildi, bu ideale büyük inançları vardı, ideallere dikkat etmek gerekiyor, sen ne dersin, Isabèl?

Düşünmem gerek, diye karşılık verdi küçük kız, en iyisi yemekte düşünürüm bunu, saat yarım, birazdan yemek servisi başlar, sen gelmiyor musun?

Herhalde gelmem, dedi adam, bugün pek aç değilim.

Özür dilerim, gene söyleyeceğim ama bence sen çok fazla ilaç alıyorsun, fazla ilaç alan İtalyanlar gibi yapıyorsun sen de.

Ama sen de İtalyan'sın ne de olsa, yoksa değil misin? diye sordu adam.

Daha önce de sordun bana bunu, ben de karşılığını verdim, dedi Isabella, gocunmuştu, özbeöz İtalyan'ım, belki senden bile çok, ama sen bugün yemeğe gelmezsen çok şey kaybedeceksin, bugün otelde açık büfe var ve bize verdikleri tüm o Hırvat şeylerinin ardından acı biberli domatesli spagetti verecekler, doğrusunu istersen yemek listesinde spageti yazılmış, ama gene de bizimki olmalı, kimi zaman dış ülkelerde yazım yanlışlarını bağışlamak gerek, özür dilerim ama neden bu kadar hap yutuyorsun, yoksa diskoya gidenler gibi kötü alışkanlıkların mı var senin?

Adam karşılık vermedi.

Hadi, söyle bana, diye üsteledi Isabella, kimseye söylemem.

Açık konuşacağım, dedi adam, diskoya gidenler gibi kötü alışkanlıklarım yok benim, bu hapları doktor verdi, yasal ilaçlar, biraz iştahımı kesiyorlar, hepsi bu.

Seni kusturuyorlar da, dedi Isabella, farkındayım, dün yemeğe geldiğinde bir ara kalkıp banyoya koştun ve döndüğünde ölü gibi bembeyazdın, bana kalırsa kusmaya gitmiştin.

Tam isabet, dedi adam, gerçekten de kusmaya gitmiştim, hapların etkisi.

Öyleyse niye alıyorsun, alma! diye kestirdi attı kız.

Mantıklı bir öneri, işin gerçeği şu ki, bir yandan bana iyi geliyor ama öte yandan da kötülük ediyorlar, belki haplar da ideallere benziyor biraz, onları kimin aldırdığına bağlı, ben kimseye ille de bu haplardan al demiyorum, kimseye kötülüğüm dokunmuyor.

Kız kuma birtakım şekiller çizmeyi sürdürüyordu.

Anlamıyorum, dedi, kimi zaman siz büyükleri anlamak zor.

Biz büyükler aptalız, dedi adam, çoğu zaman aptalız, ama gene de kimi zaman hap almak gerçekten gerekiyor. İtalyan ol olma, o başka konu, ama sen, Isabèl, sen ki özbeöz İtalyan'ım diyorsun, söyler misin bana nerede doğduğunu? Bak, bu çok önemli değil, örneğin ben artık haritada olmayan bir ülkede doğmuşum, çünkü şimdi ona başka bir ad veriyorlar, ama gene de İtalyan'ım, o derece ki İtalyan ordusunda yüzbaşıyım veya öyleydim ve İtalyan ordusunda yüzbaşı olmak için yabancı olamazsın elbette, anlatabildim mi?

Isabella başıyla onayladı.

Peki, sen nerede doğmuşsun? diye sordu.

Bugün icat ettikleri bir ülkede, dedi adam, Walt Disney'yi tanıyor musun?

Isabella'nın gözleri parladı.

Çocukken tüm filmlerini görmüştüm.

İşte öyle bir yerde doğmuşum, diye devam etti adam, bir masal ülkesinde, baştan aşağı kristal, ama alelade camdan bir kristal, gerçekçi bir bakış açısından, Kuzey İtalya'da, Toscana'nın Orta İtalya'da ve Sicilya'nın Güney İtalya'da olması gibi tıpkı, ama artık coğrafya ikinci plana düştü, tarih de öyle, kültürün ise sözünü bile etmemek en iyisi, bugün önemli olan masal, ama büyükler aptal olmaktan başka bir de karmaşık oldukları için ben de karmaşık olmak istemiyorum, konumuza dönelim, önce ben sormuştum, nerede doğmuşsun sen?

Peru'nun küçük bir köyünde, dedi Isabella, ama çabucak İtalyan olmuşum, annemle babam beni evlat edinir edinmez, bunun için de kendimi İtalyan hissediyorum senin gibi.

Isabèl, dedi adam, sen açık konuştun, ben de açık konuşacağım, senin benim gibi Ari ırktan olmadığını anlamıştım zaten, üstelik ben ölü gibi beyazım, bunu sen kendin söyledin, sense biraz esmerimsisin, katıksız Ari ırktan değilsin.

Yani? diye sordu kız.

Var olmayan bir ırktır, diye karşılık verdi adam, salt bilimsel amaçlarla uydurulmuştur, ama gene de biliyor musun, eğer o ırkı kendine ideal seçmiş kişiler İkinci Dünya Savaşı'nı kazanmış olsaydı, sen burada olmazdın, hatta belki de hiç dünyaya gelmezdin.

Neden? diye sordu Isabella.

Çünkü Ari ırktan olmayanlara yaşama hakkı tanınmayacaktı, sevgili Isabèl, seninki gibi teni biraz esmerce olanlar, yani güzel bir ten rengi olanlar, hele de şimdi güneşte yanıp altın rengi almışken, onları...

Onları ne?.. Isabella ona ilgiyle baktı. Neyse, bırakalım bunları, dedi adam, karmaşık bir olaydır ve böyle bir günde yaşamı büsbütün karmaşıklaştırmaya değmez, neden yemekten önce gidip güzel bir deniz banyosu almıyorsun?

Daha sonra da alabilirim, diye yanıt verdi Isabella, artık benim de hevesim geçti, seni-geçen hafta görür görmez, burada hep şemsiye altında, okurken, sanmıştım ki, anlamadığım şeyleri bana açıklayabilirsin, sanmıştım ki seninle, büyüklerle yapmakta zorlandığım bir söyleşi yapabilirim, ama bak, gördün işte, eskisinden de kötü oldu, yarım saattir konuşuyoruz, açık söyleyeyim, bana biraz devre dışı kalmışsın gibi geliyor, var olmayan ülkeler, evleri yıkan insanlar, hem savaş yapan hem de barıştan

yana olan sen, bana kalırsa senin kafanın içi karmakarışık, sonra senin şu sözde mesleğinin ne olduğunu da anlamadım.

Karşılıklı olarak evleri yıkan insanları seyretmekti mesleğim, diye yanıt verdi adam, savaşçı barış misyonum buydu işte ve tam da burada oluyordu.

Yani, bu kumsalda mı? diye sordu Isabella, bağışla, darılma ama böyle bir şey bana olabilir gibi görünmüyor.

Adam karşılık vermedi. Isabella kalktı, ellerini beline dayayıp denizi seyretti, zayıftı ve silueti öğle vaktinin morumsu aydınlığında belirginleşti.

Bana kalırsa saçmalıyorsun, çünkü yemek yemiyorsun da ondan, dedi, hafifçe değişmiş bir sesle, yemek yememek insana olmadık şeyler söylettirir, sen de aklını yitirmişsin anlaşılan, böyle dediğim için bağışla ama. Burada birinci sınıf bir oteldesin, son derece pahalı bir otel, çünkü fiyatları gördüm, bunları öylesine söylüyor olamazsın, sen yemek yemiyorsun, güneşlenmiyorsun, denize girmiyorsun, bana kalırsa senin bir sorunun var, belki de midene birkaç lokma girmesi gerekiyor ya da bir meyve suyu içmelisin, gidip getireyim, ister misin?

Gerçekten nezaket göstermek istiyorsan, dedi adam, bir Cola'yı yeğlerim, susuzluğumu giderir.

Ben nazik olmak istiyorum, dedi Isabella, ama nazik olmayan sensin, her şeyden önce tatil için neden ille de buraya geldiğini bana açıklamalısın; burada savaş olmuştu ve insanlar karşılıklı olarak birbirlerinin evlerini yıkmışlardı, sen de seyretmiştin, öyle değil mi?

Evet, öyle, ne var ki o zaman bunu kimse bilmek istemiyordu, şimdi de öyle ya, biliyor musun, tatil yerlerinde eskiden savaş olduğunu bilmek insanların hoşuna gitmiyor, çünkü bunu düşünürlerse tatilleri berbat oluyor, mantığı anladın mı?

Öyleyse sen de neden buraya geldin? Benimkisi mantıklı bir soru, izninle.

Savaşçının dinlenmesi böyle oluyor diyelim, dedi adam, savaşçı savaşmamış olsa bile, gene de aslında bir savaşçıydı ve savaşçı ancak eskiden savaş olan yerde huzur bulabilir, bu herkesin bildiği bir gerçektir.

Isabella düşünüyor gibiydi. Kumun üzerine diz çökmüştü, gövdesinin yarısı güneşte, yarısı gölgedeydi, sıskacık çocuk bedenine, üst kısmına gerek olmayacak bir bikini giymişti, ağlıyormuş gibi incecik omuzları sarsılmaya başladı, üşümüştü sanki, ellerini kuma daldırmış, yüzünü dizlerine eğmiş, öylece duruyordu.

Sen bana aldırma, diye mırıldandı, böyle yaptığım zaman herkes telaşlanıyor, sadece küçük bir gelişme çağı bunalımı, psikolog öyle demişti, bilmem anlıyor musun?

Yüzünü kaldırırsan daha iyi anlarım belki, dedi adam, seni iyi işitemiyorum.

Küçük kız başını kaldırdı, yüzü kızarmış, gözleri yaşarmıştı.

Savaşmak hoşuna gidiyor mu? diye fısıldadı.

Hayır, dedi adam, gitmiyor, ya senin?

Öyleyse neden savaşıyordun?

Savaşmadığımı söylemiştim sana, sadece orada bulunuyordum, ama ben de sana bir şey sormuştum, senin hoşuna gidiyor mu?

Nefret ediyorum, diye bağırdı Isabella, ben savaştan nefret ediyorum, ama sen tüm büyükler gibi konuşuyorsun ve beni gelişme çağı bunalımına sokuyorsun, çünkü geçen yıl bende gelişme çağı bunalımları yoktu, sonra okulda bize çeşitli savaş türlerini anlattılar, kötü olanlarla iyi olanları ve biz de bu konuda üç ödev yaptık, ancak bundan sonra başladı bende bu gelişme çağı bunalımları.

Zamanın bol nasıl olsa, açıkla bakalım, sakin sakin

anlat, nasıl olsa acılı makarnaları halojen lambaların altında sıcak tutuyorlar, bak ben sana kaçıncı sınıfta olduğunu bile sormadım.

Orta biri bitirdim, ama üçten sonra liseye gideceğim, böylelikle Yunanca da öğreneceğim.

Çok güzel de, bunun senin bunalımlarınla ne ilgisi var?

Belki de hiç ilgisi yok, dedi Isabella, şu var ki, yıl boyu Sezar'ı, biraz da Herodotos'u öğrendik, ama her şeyden çok da savaşın barışa yarayıp yaramadığını, yani tarih dersinde konumuz bu olmuştu, anlatabildim mi?

Biraz daha açıkla.

Şey, ne yazık ki kimi zaman savaş, adalet olmayan ülkelere adalet getirmek için zorunlu olur, ama günün birinde, adalet götürülen bir ülkeden iki çocuk geldi ve onları bizim oturduğumuz kentin hastanesine kaldırdılar, bizim sınıf onlara şeker ve meyve götürdü, daha doğrusu en önde sınıfın en iyileri, yani ben, Simone ve Samantha, anlatabiliyor muyum?

Devam et, dedi adam.

Muhammed aşağı yukarı benim yaşımda, kız kardeşi daha küçük, ama adını anımsamıyorum şimdi, hastanenin küçücük odasına girdiğimizde Muhammed'in kolları yoktu ve kız kardeşi de...

Isabella sustu.

Kardeşinin yüzü... diye mırıldandı, anlatmaya kalkarsam gene bir gelişme çağı bunalımına girerim diye korkuyorum, başlarında da büyükanneleri bekliyordu, çünkü anneyle baba evi yıkan bombanın altında kalıp ölmüşler, onları görünce elimdeki, içinde kivi ve tiramisu bulunan tepsiyi düşürdüm, ağlamaya başladım, gelişme çağı bunalımları da bende böyle başladı işte.

Adam hiçbir şey söylemedi.

Niçin bir şey söylemiyorsun? Hep beni dinleyen ve

hiçbir şey söylemeyen psikoloğa benziyorsun, bir şeyler söylesene bana.

Bana kalırsa kafayı fazla takmamalısın, dedi adam, bu gelişme çağı bunalımlarını hepimiz geçirmişizdir, hepimiz, kendimize göre.

Sen de mi?

Hiç kuşkun olmasın, inan bana, dedi adam, hekimler ne söylerse söylesin ben gene de gelişme çağı bunalımlarının tam ortasında bulunduğuma inanıyorum.

Isabella ona baktı. Sonunda bağdaş kurup oturmuştu, biraz daha rahatlamış gibi görünüyor, ellerini de artık kuma daldırmıyordu.

Şaka yapıyorsun, dedi.

Hayır, hiç de şaka yapmıyorum, dedi adam.

Kaç yaşındasın ki sen?

Kırk beş, dedi adam.

Benim babam kadar, gelişme çağı bunalımına girmek için çok geç.

Hiç de değil, diye karşı çıktı adam, gelişme çağı hiç bitmez, hayatta evrilmekten başka bir şey yapmayız.

Evrilmek değil de gelişmek demeliyiz, doğru olan bu.

Aferin, gene de biyolojide evrilmek diye bir şey var ve her birey kendi gelişme çağı bunalımını yaşar. Senin annenle baban bile.

Peki, sen nereden biliyorsun?

Dün anneni duydum, cep telefonunda babanla konuşuyordu, tam gelişme çağı bunalımının ortasında olduklarını anlamak zor değildi.

Sen bir casussun, diye bağırdı Isabella, başkalarının konuşmaları dinlenmez.

Özür dilerim, dedi adam, senin güneş şemsiyen benimkinden üç metre ötede ve annen de evindeymiş gibi konuşuyordu, kulaklarımı mı tıkamalıydım sence?

Isabella'nın omuzları gene bir ürpertiyle sarsıldı.

Artık birlikte değiller de ondan, dedi, ben anneye verildim, Francesco da babaya, adalet böyle gerektiriyor, biri birine, biri ötekine, dedi yargıç, Francesco artık çocuktan umudu kestikleri bir zamanda doğdu, ama ben onu kimseyi sevmediğim kadar çok seviyorum ve geceleri ağlayasım geliyor, ama annem de geceleri ağlıyor, ben işittim, biliyor musun neden? Çünkü onunla babam arasında temel anlaşmazlık varmış, öyle söylediler, sen bundan bir şey anladın mı?

Nasıl anlamam, dedi adam, olağan bir şey bu, temel anlaşmazlıklar herkesin başına gelir, aldırma sen.

Isabella ellerini gene kuma daldırmıştı, ama yüzünde neredeyse şakacı bir ifade vardı, şöyle bir güldü.

Sen çok kurnazsın, dedi, neden günlerini şemsiye altında geçirdiğini bana hâlâ söylemedin, ama benim hakkımda her şeyi biliyorsun, kendinden hiç söz etmiyorsun, ama mademki günlerini şezlonga uzanmış, hap yutarak geçirecektin, neden deniz kıyısına geldin, burada ne yapıyorsun?

Şey, diye mırıldandı adam, uzun sözün kısası, şöyle diyeyim, fakirleştirilmiş uranyumun etkilerini beklemekteyim ve bunu beklemek için de sabır gerekiyor.

Yani? diye sordu Isabella.

Açıklaması uzun sürer, etkiler etkilerdir ve sonuçları anlamak için de onları beklemekten başka çare yoktur.

Çok mu beklemek zorundasın?

Artık öyle pek çok değil, sanırım bir ay kadar, belki de daha az.

Peki, bu arada bütün gün burada şemsiyenin altında ne yapıyorsun, canın sıkılmıyor mu?

Hiç sıkılmıyor hem de, dedi adam, nefelomansi sanatını uyguluyorum.

Küçük kız gözlerini kocaman açtı, yüzünü buruşturdu, sonra gülümsedi. Gerçek anlamda ilk gülümseyişiydi bu, üstünde bir tel bulunan küçük beyaz dişleri gözler önüne serildi.

Yeni bir buluş mu bu?

Ah hayır, dedi adam, çok çok eski bir şey, düşünsene bir kez, Strabon bile söz etmiş bundan, coğrafyaya ilişkin olarak, ama Strabon'u ancak lisede göreceksiniz, ortaokulda olsa olsa biraz Herodotos öğretirler, bu yıl coğrafya öğretmeniyle yaptığınız gibi, coğrafya çok çok eski bir şey, sevgili Isabèl, her zaman var olagelmiş.

Isabella ona kuşkuyla bakıyordu. Peki, neymiş o söylediğin, neydi adı?

Nefelomansi, diye yanıt verdi adam, Yunanca bir sözcük, *nefelos* bulut demek, *mansi* de geleceği keşfetmek, nefelomansi bulutları gözlemleyerek geleceği keşfetme sanatı ya da daha doğrusu bulutların biçimini, çünkü bu sanatta biçim öz demektir ve ben bunun için tatile bu kumsala geldim, çünkü meteorolojiyle ilgilenen bir havacı asker arkadaşım bana Akdeniz'de bulutların ufukta bir saniye içinde biçimleniverdiğini, bunun gibi başka bir kıyı bulunamayacağını söyledi, gerçekten de öyle, biçimlendikleri gibi bir saniyede dağılıveriyorlar ve işte usta bir bulut okuyucunun da tam o saniye içinde sanatını uygulaması, belirli bir bulutun rüzgârda dağılmadan önce, saydam havaya dönüşüp gökyüzüne karışmadan önce gelecek için neler söylediğini anlaması gerekir.

Isabella ayağa kalkmıştı ve farkına varmadan sıska bacaklarındaki kumu silkeliyordu. Saçlarını şöyle bir düzeltti ve adama kuşkulu kuşkulu baktı, ama bakışları aynı zamanda merak doluydu.

Sana bir örnek vereyim, dedi adam, yanımdaki şezlonga otursana, ufukta bulutları dağılmalarından önce

incelemek için oturuyor olmak ve dikkati iyice yoğunlaştırmak gerek.

Parmağını denize doğru uzattı.

Şu beyaz bulutçuğu görüyor musun, şuradakini, parmağımı izle, daha sağda, buruna yakın.

Görüyorum, dedi Isabella.

Küçük bir pamuk yığınıydı, pırıl pırıl gökte, çok çok uzakta yuvarlanan.

Ona iyi bak, dedi adam, ve iyice düşün, nefelomansi için hızlı bir sezgi gerekir, ama düşünmek de vazgeçilmezdir, onu gözünden kaçırrna.

Isabella elini alnına götürüp gözüne siper etti. Adam bir sigara yaktı.

Sigara içmek sağlığa zararlıdır, dedi Isabella.

Sen benim yaptığımla ilgilenme, bulutu düşün, şu dünyada sağlığa zararlı bir sürü şey var.

Kenarlarından açıldı, diye bağırdı Isabella, kanat takmış gibi.

Adam bilgiç bilgiç, kelebek, dedi, ve kelebeğin tek bir anlamı vardır, hiç kuşku yok.

Yani? dedi Isabella.

Aralarında temel anlaşmazlıklar olan insanlar anlaşacaklar, birbirlerinden ayrılanlar yeniden birleşecekler ve yaşamları bir kelebeğin uçuşu kadar zarif olacak, Strabon, başyapıtı, sayfa yirmi altı.

Hangi kitap? diye sordu İsabella.

Strabon'un başyapıtı, dedi adam, başlığı budur, ne yazık ki hiç çevrilmedi çağdaş dillere, üniversitenin son yılında okutuluyor, çünkü Eskiçağ Yunancasıyla yazılmış.

Peki, neden hiç çevrilmemiş?

Çünkü çağdaş diller fazlasıyla aceleci, diye yanıt verdi adam, bir an önce iletişim kuracağız telaşıyla yapaylaşıyorlar ve bu yüzden de tümceleri ayrıştırmak, incelemek zorlaşıyor, örneğin, Eskiçağ Yunancasında fiille-

rin çekimi ikilidir, bizimkiler sadece çoğuldur ve biz "biz" derken, yani şimdi "seninle ben" derken, aynı zamanda daha çok insanı da kastetmiş olabiliyoruz, ama Eskiçağ Yunancası, ki çok daha gerçekçidir, sadece seninle benim yaptığımız ya da konuştuğumuz bir şeyi kastederken ikili çekimi kullanıyordu. Örneğin bu bulutun bulut analizini sadece seninle ben yapıyoruz, sadece biz biliyoruz, bunun için onlar ikili çekimi kullanırlardı.

Son derece güzel, diye bağırdı Isabella ve elini ağzına götürerek küçük bir çığlık attı, öteki yanına bak, öteki yanına!

Bir sirrus bulutu bu, diye adını koydu adam, çok çok güzel bir küçük sirrus, birazdan gökyüzü tarafından yutulacak, sıradan insanlar ona bir bulut deyip geçebilirler, ama bir sirrus bir sirrustur, onlar adına üzgünüm ve bir sirrusun biçimi kendisininkinden başka bir anlam taşıyamaz, ki bu öteki bulutlarda yoktur işte.

Yani? diye sordu Isabella.

Biçimine göre değişir, dedi adam, yorumlaman gerekir, bunun için burada olmanı istedim, yoksa nefelomansiyle ne ilgimiz olurdu ki.

İkiye bölünmekte gibi geliyor bana, dedi Isabella, baksana, gerçekten de ikiye bölündü, birbiri yanında tin tin yürüyen iki koyuncuğa benziyorlar şimdi.

İki sirrus kuzusu, dedi adam, bunda da hiç kuşku yok.

Pek anlayamadım, dedi kız.

Çok kolay, dedi adam, kuzu masalı tek başına insanlığın evrimini simgeler, Strabon, başyapıtı, sayfa otuz bir, iyi bak, ama bölündüğünde birbirine koşut ilerleyen iki savaş demektir, biri haklı, öteki haksız, birbirlerinden ayırt etmek olanaksızdır, zaten bu bizi de pek ilgilendiren bir şey değil, önemli olan, ikisinin de nasıl bir sonuca ulaşacağıdır, geleceklerinin ne olacağı.

Isabella ona hemen yanıt bekliyormuş gibi baktı.

Berbat bir son, bunu kesinlikle söyleyebilirim, sevgili Isabèl.

Emin misin? diye sordu kız kaygılı bir sesle.

Bunu bana sen söylemelisin, diye fısıldadı adam, şimdi gözlerimi kapatacak olursam, bulutları yorumlamak sana düşecek, onlara bak ve sabırla bekle, ama o anı kaçırmamaya çalış, çünkü sonra artık zaman bulamayacaksın.

Adam gözlerini kapadı, bacaklarını uzattı, şapkayı yüzüne örttü ve uykuya dalmış gibi, kıpırtısız kaldı. Belki bir dakika geçti, belki daha çok. Kumsalda büyük bir sessizlik vardı, denize girenler lokantaya gitmişlerdi.

Dağılıyorlar, dondurma gibi eriyorlar sanki, dedi Isabella, uçakların ardında bıraktığı izlerin iplik iplik dağılması gibi, şimdi artık hemen hemen hiç görünmez oldular, onları neredeyse hiç göremiyorum, sen de baksana.

Adam kıpırdamadı.

Bakmama gerek yok, dedi, Strabon, başyapıtı, sayfa yirmi dört, o hiç yanılmadı, her savaşın sonucunu bildi, daha iki bin yıl önceden kestirebildi, ama bugüne değin hiç kimse onu iyi okumadı ve sonunda biz ikimiz, şu kumsalda o kitabın ne demek istediğini çözebildik.

Biliyor musun, sen son derece cana yakın bir adamsın, dedi Isabella.

Ben de bunun son derece bilincindeyim, diye karşılık verdi adam.

Galiba lokantaya gitme zamanı geldi artık, diye sözlerini sürdürdü kız, annem belki de sofraya oturmuş, beni merak ediyordur. Konuşmamızı öğleden sonra sürdürebilir miyiz?

Bilmem, dedi adam, nefelomansi çok yorucu bir sanat, belki öğleden sonra uyumam gerekir, uyumazsam akşam yemeğine de gelemeyebilirim.

Peki, bu yüzden mi bunca ilaç almak zorunda kalıyorsun, diye sordu Isabella, nefelomansi yüzünden mi?

Adam şapkayı yüzünden çekti ve kıza baktı.

Sence? diye sordu.

Isabella ayağa kalkmıştı, gölge çemberinden çıktı, bedeni güneş ışığında parladı.

Bunu sana yarın söylerim, diye karşılık verdi.

ÖLÜLER SOFRADA

Zé için; oradaydı

C'était un temps déraisonnable
On avait mis les morts à table,
On faisait des chateaux de sable,
On prenait les loups pour des chiens.[1]

LOUIS ARAGON

İlk iş ona en çok, yeni evin Unter den Linden'a bakıyor olmasını beğendiğini söyleyecekti, çünkü bu ona hâlâ evindeymiş duygusu veriyordu. Uzun sözün kısası, ona evindeymiş duygusu veren bir evdi, yaşamının bir anlamı olduğu zamanlardaki gibi. Ve Karl Liebknecht Caddesi'ni seçmiş olduğuna da memnundu, çünkü bu adın da onun için bir anlamı vardı. Veya bir zamanlar var olmuştu. Olmuş muydu? Elbette olmuştu, özellikle de Büyük Kuruluş zamanında.

Tramvay durdu ve kapılarını açtı. İnsanlar girdiler.

1. (Fr.) Anlamsız zamanlardı / Ölüler sofraya oturtulmuştu, / Kumdan şatolar yapılıyordu, / Kurtlar köpek yerine konuluyordu. (Ç.N.)

Kapıların yeniden kapanmasını bekledi. Haydi git, haydi git, ben yürümeyi yeğliyorum, sağlıklı bir gezinti oluyor benim için, hava, fırsatın kaçırılmayacağı kadar güzel.

Trafik ışığı kırmızıydı. Kapatılan kapının camına görüntüsü yansıdı, bir lastik şerit, ikiye ayırsa bile. Böyle ikiye bölünmüş, pek güzel, azizim, hep ikiye bölünmüş, yarısı burada, yarısı orada, yaşam böyle. Ama hiç de fena değil: İlerlemiş yaşına karşın güzel bir adamdı, ak saçlar, şık bir ceket, şehir merkezinden satın alınmış İtalyan mokasenler, hali vakti yerinde bir kişinin hali vakti yerinde havası: kapitalizmin üstünlükleri. Bir şarkı mırıldandı: *Tout est affaire de décor, changer de lit, changer de corps.*[1] Gerçekten de içtenlikle söylüyordu, ömrünü böyle yapmakla geçirmişti. Tramvay gitti. Eliyle selamladı onu, içinde veda ettiği biri varmış gibi. Tramvayla Bergama Müzesi'ne giden bu kişi kimdi? Kendine şaka yollu bir şamarcık indirdi. Kim olacak, sensin, azizim, sen kendin işte, *et à quoi bon, puisque c'est encore moi qui moi-même me trahis.*[2] Kıtanın sonunu Leo Ferré'nin yaptığı gibi boğuk ve hafif dramatik bir sesle mırıldandı. Pizza Hut motosikletinde yeşilin yanmasını bekleyen delikanlı ona şaşkın şaşkın baktı: Bir tramvay durağında, ispinoz kuşu gibi şarkı söyleyen yaşlı, zarif bir beyefendi, gülünç, değil mi? Hadi delikanlı, yeşil yandı, eliyle ona yola koyulmasını söyler gibi bir işaret çaktı, hadi, pizzalarını yerine götür, ulaştır, hadi çek git, çek git, görecek bir şey yok burada, ben sadece Aragon'un, geride kalmış güzel zamanların sadık yoldaşının şiirini mırıldanan bir yaşlıca beyefendiyim, o da çekip gitti çoktan, hepimiz çekip gidiyoruz, er veya geç, Elsasının da gözleri donuk, iyi gece-

1. (Fr.) Hepsi dekor sorunu, yatak değiştirmek, beden değiştirmek. (Ç.N.)

2. (Fr.) Ve neye yarar, kendi kendime ihanet eden gene kendim olduğuma göre. (Ç.N.)

ler, Elsa'nın gözleri. Friedrich Caddesi'ne doğru sapan tramvaya bakıp Elsa'nın gözlerine güle güle yaptı. Taksi sürücüsü ona şaşkın şaşkın baktı, hadi bakalım, binmeye karar verdiniz mi? Özür diledi: Bakın, yanlış anlaşılma oldu, ben birine selam veriyordum, işaretim size değildi. Taksi sürücüsü hoş karşılamamış gibi başını iki yana salladı. Türk olmalıydı. Bu şehir Türklerle dolu, Türkler ve Çingenelerle, hepsini buraya yığdılar, bu başıboşları ve ne yapmaya, dilenmeye, evet, dilenmeye, zavallı Almanya. Ah, bir de kalkıp karşı çıkıyordu, göçmen, ne yüzsüzlük. Ona yanıldığını söyledim, iyice bozulmuş bir sesle karşılık verdi, yanlış anlayan sizsiniz, ben sadece birine selam veriyordum. Ama ben de size sadece yardıma ihtiyacınız var mı diye sormuştum, dedi delikanlı, berbat bir Almancayla, özür dilerim, beyefendi, yardım ister misiniz? Hayır, teşekkürler, diye karşılık verdim biraz soğukça, teşekkür ederim, çok iyiyim, delikanlı. Taksi gitti. Gerçekten iyi misin, diye sordu kendi kendine. Elbette iyiydi, nefis bir yaz günüydü, Berlin'de pek az rastlanan türden, belki biraz fazla sıcak. İşte belki de ona göre biraz fazla sıcak ve sıcakta tansiyon da yükselme eğilimi gösterir. Tuzlu yiyecekler yok, zorlanmak yok, diye kestirip atmıştı doktor, tansiyonunuz dikkat gerektirecek düzeyde, ama herhalde sıkıntıdandır, sizi üzen bir şey mi var, iyi dinlenebiliyor musunuz, iyi uyuyor musunuz, uykusuzluk çekiyor musunuz? Ne sorular ama. Elbette iyi uyuyordu, bankada dolgun bir hesabı, şehir merkezinde çok güzel bir dairesi, Wann Gölü kıyısında bir küçük tatil evi, Hamburg'da bir avukat oğlu, bir süpermarketler zincirinin sahibiyle evli bir kızı olan, rahatı yerinde, yaşlı bir beyefendi nasıl iyi uyumayabilir ki, sabırlı olun, doktor. Ama doktor ille de üsteliyordu, kötü rüyalar, uyuma zorluğu, aniden uyanmalar, yerinden sıçramalar? Evet, kimi zaman, ama ömür uzun, biliyor musu-

nuz, bir yaşa gelince insan artık bu dünyada olmayan kişileri düşünüyor, arkasına bakıyor. Bizleri sarıp sarmalamış olan ağa, balık avlayanların delinmiş ağına, çünkü artık onların tümü de avlandı, anlıyor musunuz beni? Anlamıyorum, diyordu doktor, uzun sözün kısası, uyuyor musunuz, uyumuyor musunuz? Doktor, demek isterdi o adamcağıza, benden hâlâ ne istiyorsunuz ki? Tüm pasyans kartlarını açtım, kusabileceğim tüm içkileri kustum, tüm kitapları sobaya attım, doktor, hâlâ iyi uyumamı mı bekliyorsunuz benden? Ama bunun yerine şöyle yanıt veriyor: Uyuduğum zaman iyi uyuyorum ve uyumadığım zaman uyumaya çabalıyorum. Emekli olmasaydınız bir tür gerilim tanısı koyardım, diye hükmünü verdi doktor, ama gerçekten de bu olası değil, o halde demek ki yüksek tansiyonunuz kuruntudan ileri geliyor, siz kuruntulu bir insansınız, rahat görünüşünüze karşın, yatmadan önce şu haplardan iki tane, tuzlu yemek yok, sigarayı da bırakmak zorundasınız.

Bir sigara yaktı, tatlımsı, güzel bir Amerikan sigarası. Büyük Kuruluş'ta çalıştığı zamanlarda bir paket Amerikan sigarası uğruna anasını babasını ele verecek insanlar tanımıştı ve şimdi, Amerikalılar dünyayı ele geçirdikten sonra, sigara içmenin sağlığa zararlı olduğuna karar veriyorlardı. Pislik, Amerikalılara satılmış doktor, ne olacak... Humboldt Üniversitesi hizasında Unter den Linden caddesinin karşısına geçti ve sosis satan kulübenin dörtgen şemsiyeleri altına oturdu. Kulübenin önünde, elinde tepsi, bir İspanyol aile kuyruk olmuştu. Anne, baba ve iki de yeniyetme çocuk. Artık her yerde turistler. Sipariş etmek istedikleri yemeğin nasıl söyleneceği konusunda karar veremiyorlardı. *Kartoffeln*,[1] diye diretiyordu anne. Hayır

1. (Alm.) Patates. (Y.N.)

hayır, diye karşı çıkıyordu kocası, kızarmış olduklarına göre, *pommes frites*[1] demek gerekir. Bıyıklı İspanyol'a aferin. Yanlarından geçerken ıslıkla *Los cuatro generales*'i[2] çalmaya koyuldu. Anne dönüp ona adeta kuşkuyla baktı. Beriki hiç oralı olmadı. Bunlar eskiye mi özlem duyuyorlardı, yoksa sosyalistlere mi oy veriyorlardı? Gel de bil bakalım. Ay Carmela, ay Carmela.

Ansızın çıkan serin bir esinti yerdeki kâğıt peçetelerle boş sigara paketlerini havalandırdı. Berlin'de sık sık böyle olur: boğucu sıcak bir gün, ardından kâğıtları döndüre döndüre uçuran ve insanın havasını değiştiren soğuk bir rüzgâr. Sanki anıları, özlemleri, yitik tümceleri, bunun gibi şeyleri akla getirir: zamanın acımasızlığını ve ilkelerime bağlılığımı. Bir an öfkesi kabarır gibi oldu. Ama ne bağlığı, dedi yüksek sesle, sen hangi bağlılıktan söz ediyorsun, özel yaşamında tanıdığın en vefasız insan oldun sen, ilkeler, evet ama hangileri? Parti'nin ilkelerini hiçbir zaman umursamadın bile, karın seni boynuzladı, hangi ilkelerle övünüyorsun, rezil. Bir kız çocuğu onun karşısında durdu. Etekleri yeri süpürüyordu, ayakları çıplaktı. Üzerinde "Bosna'dan geliyorum" yazılı bir kartonu gözünün önüne tuttu. O ülkeye git, dedi kıza gülümseyerek. Kız da ona gülümsedi ve uzaklaştı.

Belki bir taksiye binse iyi olacaktı, yorulmuştu artık. Niçin acaba kendini bu denli yorgun hissediyordu, öğleye değin hiçbir şey yapmamış, aylak aylak dolaşmış, gazetesini okumuştu sadece. Gazeteler yoruyor, dedi içinden, haberler yoruyor, dünya yoruyor. Dünya yoruyor, çünkü yorgunsun. Madenî çöp kutusuna yöneldi ve boş sigara paketini içine attı, sonra da sabah gazetesini, ce-

1. (Fr.) Kızarmış patates. (Ç.N.)
2. (İsp.) Dört generalden söz eden bir İspanyol halk şarkısı. (Ç.N.)

binde tutmak istemiyordu. İyi bir kentliydi o, kenti kirletmek istemiyordu. Ama kent zaten kirlenmişti. Her şey kirliydi. İçinden şöyle dedi: Hayır, yürüyerek gideyim, duruma daha iyi hâkim olurum. Durum mu, iyi ama hangi durum? Hangisi olacak, bir zamanlar hâkim olmaya alışkın olduğu durum. O zaman gerçekten keyif alıyordu: Hedef onun önü sıra yürürdü, rahat, hiçbir şeyden habersiz, kendi işine bakardı. Sen de, görünürde sen de kendi işine bakardın, ama hiçbir şeyden habersiz değildin, hatta Hedef'ini çok iyi tanıyordun, sana incelettikleri fotoğraflardan, tüm çizgilerini, özelliklerini biliyordun, onu bir tiyatro salonunda bile tanıyabilirdin, buna karşılık o senin hiçbir şeyini bilmiyordu, sen onun için dünyadaki milyonlarca isimsiz yüzden sadece bir isimsiz yüzdün, o kendi yolunda gidiyordu ve yolunda giderken sana yol gösteriyordu, çünkü onu izlemek zorundaydın. O senin rotanın pusulası demekti, onu izlemen yetiyordu.

Kendine bir Hedef seçti. Evden çıkarken hep bir Hedef bulmaya gereksinimi vardı, yoksa kendini kaybolmuş hissediyor, yönünü şaşırıyordu. Çünkü Hedef nereye gidileceğini iyi biliyordu, da o, hayır, artık nereye gidebilirdi, her zamanki işi bittiğine ve Renate de öldüğüne göre? Ah, duvar, o duvara nasıl özlem duyuyor. Oradaydı, öyle. Sağlam, somut. Bir sınırı belirtiyordu. Yaşama damgasını vuruyordu, bir yere ait olmanın güvenilirliğini veriyordu. Bir duvar sayesinde insan bir şeye ait olur, ister bu yanında, ister öte yanında, duvar ana yönlerden biri gibidir, bu yanı doğu, öte yanı batı, nerede olduğunu bil. Renate henüz yaşıyorken, duvar artık olmasa bile, en azından nereye gidileceğini biliyordu, çünkü evin tüm işlerini o yapmak zorundaydı, eve gelen kadına zaman zaman güvenmiyordu, berbat bir Almanca konuşan, yan yan bakan bir Hintli kadıncağızdı, dur-

madan *yes, sir*[1] diyen, cehennemin dibine bile gönderse. Cehennemin dibine git, çirkin, aptal kara derili: *Yes, sir*.

Her şeyden önce süpermarkete gidiyordu. Her gün, çünkü büyük alışveriş yapmayı sevmiyordu, sadece günlük, ufak alışverişler, Renate'nin istediklerine göre. Bu sabah canın ne isterdi, Renate, örneğin o likörlü Belçika çikolatalarından mı, yoksa fındıklı pralinlerden mi istersin? Yoksa bak, meyve sebze bölümüne gidiyorum, o süpermarkette neler var neler, aklına gelmez, bizim zamanımızın yiyecek satan dükkânlarıyla uzaktan yakından benzerliği yok, her şeyi buluyorsun, örneğin, şu kasvetli aralık gününde sulu sulu şeftali yemek hoşuna gider mi? Alayım sana, Şili'den mi, Arjantin'den mi, oralardan geliyormuş ya da armut, kiraz, kayısı mı yeğlersin, alıp getireyim sana. Porto şarabıyla İtalyan salamı yanında çok iyi giden sapsarı ve pek tatlı bir kavun ister misin yoksa? Ondan da getireyim, bugün seni mutlu etmek istiyorum, Renate, gülümseyesin istiyorum.

Renate ona yorgun yorgun gülümsedi. Kadın verandanın camından ona eliyle işaret yaparken, o, bahçe yolunda dönüp baktı karısına. Verandanın korkuluğu sakat arabasının tekerleklerini gizliyordu. Renate koltukta oturuyor gibi görünüyor, normal bir insana benziyordu, hâlâ güzeldi, yaşına karşın yüzü kırışıksız, saçları sarıydı. Renateciğim, Renateciğim, seni öyle çok sevdim ki, biliyor musun,, ne kadar sevdiğimi hayal bile edemezsin, kendi canımdan çok ve seni hâlâ seviyorum, gerçekten.

Ve sana söyleyeceğim bir şey vardı, ama artık sana bunu söylemenin ne anlamı var ki, seninle ilgilenmem gerekiyor, seni yıkamam, bebekmişsin gibi bakmam, Renate, kader acımasız davrandı, hâlâ güzeldin, üstelik öyle

1. (İng.) Evet, efendim. (Y.N.)

yaşlı da değilsin, zaten çok yaşlanmayacağız biz, daha yaşamın tadını çıkartabiliriz, ne bileyim, seyahat ederiz, ama gel gör ki sen bu duruma düştün, herkesi üzen bu duruma, Renate. Evin sokağından kıvrılıp ana caddenin ağaçlarının altına girdi. Yaşam dengesiz bir şey, allak bullak, diye düşündü, her şey tarife dışı. Ve süpermarkete yaklaştı, orada güzel bir sabah geçirecekti, vakit geçirmenin güzel bir yoluydu bu, ama artık, Renate olmayınca, vakit geçirmek zordu.

Çevresine bakındı. Yolun karşısında bir başka tramvay durdu. Alışveriş torbalı yaşlıca bir hanım, el ele tutuşmuş genç bir çift ve mavi takım elbiseli, yaşlıca bir bey indi. Gülünç Hedefler gibi göründüler ona. Sabır, sabır, çocukluk etme, mesleği unuttun mu yoksa, sabır ister, hatırlamıyor musun artık, çok sabır, günlerce sabır, aylarca sabır, dikkatle, sessizce, bir kahvede, arabada, kocaman açılmış bir gazetenin arkasında, hep aynı gazeteyi okuyarak, günler boyu, sabır.

Neden bir yandan gazete okuyarak iyi bir Hedef beklemesin ki, böylece en azından dünyada neler olup bittiğini öğrenirdi. Yakındaki kulübeden, gerçek Hedef günlerinde her zamanki haftalık gazetesi olan *Die Zeit* aldı bir tane. Sonra Unter den Linden'daki sosisçinin terasına oturdu. Daha yemek vakti değildi, ama güzel bir sosis yiyebilirdi, yanında patatesle. Normal mi, yoksa köriyle mi? diye sordu beyaz önlüklü ufak tefek adam. Köriye karar verdi, kesin bir yenilik ve ketçap da eklenmesini istedi, tam anlamıyla, bu günlerde her yerde duyduğu bir deyimle, postmodernlik. Hemen hemen hiç elini sürmeden kâğıt tepside bıraktı hepsini, yenir gibi değil, nedense seviliyordu şimdilerde.

Çevresine bakındı. İnsanlar gözüne çirkin göründüler. Yağlı. Zayıf olanlar bile şişman gözüktü, içleri şişman, içlerini görüyormuş gibi. Yağlı, tamam işte, yağlıy-

dılar, güneş yağına bulanmış gibi. Sanki pırıl pırıl parlıyorlardı. Gazeteyi açtı, bakalım dünyada neler oluyormuş, sevincinden dans eden şu koskoca dünyada. Gel gör ki, hiç de öyle değildi. Nükleer silahlarla savunma kalkanı, diye tutturmuştu Amerika. Kime karşı, kıs kıs güldü, kime karşı, hepsi ölü olan bizlere karşı mı? Amerikalının bir kürsüde fotoğrafı vardı, bir bayrağın yanında. Herhalde beyni yüksük kadar olmalıydı. Bir Fransız şarkısının dediği gibi. Onca hoşuna giden şarkıyı düşündü gene, şu Brassens gerçekten de yaman adamdı, kentsoyluluktan nefret ediyordu. Geride, uzaklarda kalmış yıllar. Paris, ömrünün en güzel görevi olmuştu. *Une jolie fleur dans une peau de vache, une jolie vache déguisée en fleur.*[1] Fransızcası hâlâ kusursuzdu, akıcı, havaalanlarındaki hoparlörlerden gelen kimi sesler gibi nötr, özel okulda böyle öğrenmişti Fransızcayı, o dönemlerde gerçekten de öğrenilirdi, şaka değil, yüz kişi içinden beş kişi seçiliyordu ve bu beş kişinin de kusursuz olması gerekiyordu, onun olduğu gibi. Devlet Operası gişesinin önünde kuyruk vardı, herhalde o akşam önemli bir konser olmalıydı. Gitse miydi acaba? Neden olmasın, tam yeri ve zamanıydı. Kütüphanenin merdiveninden bir beyefendi iniyordu, saçsız, şık, kolunun altında bir dosya. İşte, ideal Hedef buydu. Gazeteyi okumaya dalmış gibi yaptı. Adam ona hiç aldırış etmeden önünden geçti. Ne ahmak ama, tam anlamıyla ahmaktı işte. Bıraktı yüz metre kadar gitsin, sonra yerinden kalktı. Karşıya geçti. Karşı kaldırımda olmak her zaman daha iyidir, eski kuraldır bu, eski kuralları asla çiğnemeyeceksin. Adam Scheunenviertel yönüne saptı. Ne kibar bir Hedef, tam da onun yoluna gidiyordu, bundan daha kibar oluna-

1. (Fr.) *Peau de vache* "çetin ceviz" anlamına gelir. Kadını hem çetin cevize hem de çiçeğe benzetiyor. (Y.N.)

maz. Adam Bergama Müzesi'ne doğru gidiyor gibiydi. Gerçekten de içeri girdi. Ne kurnaz, sanki ben anlamamışım gibi. İçinden kıs kıs güldü: Bağışla, aziz ahmak, sen burada bir üniversite profesörü kılığında gizli görevdeysen eğer, Bergama Müzesi'ne girmen akla yakın bir şey, yoksa benim deneyimime sahip birinin bu beş paralık oyuna geleceğini mi sandın?

Heykellerden birinin kaidesine oturup sakin sakin onu bekledi. Bir sigara yaktı. Artık doktoru onun günde sadece dört sigara içmesine izin veriyordu. Ama bu Hedef bir sigarayı hak ederdi. Beklerken gazeteye, etkinlikler sayfasına bir göz attı. Seyircinin pek tuttuğu ve büyük gişe hasılatı yapan bir Amerikan filmi vardı. Altmışlı yılların Berlini'nde geçen bir casusluk filmiydi. Birden aşırı bir istek duydu. Gitmeye karar verdiği yere gitme ve artık bu aptal profesör parçasıyla zaman yitirmeme isteği doğdu içinde. Fazlasıyla sıradan, fazlasıyla öngörülebilir bir durumdu. Gerçekten de onun, elinde neredeyse bir ton ağırlığında broşürle dolu plastik bir torbayla çıktığını gördü.

İzmariti kanala fırlattı, ellerini ceplerine daldırdı, aylak aylak dolaşıyormuş gibi. Böylesi gerçekten hoşuna gidiyordu. Öyle boş boş geziniyormuş gibi davranmak. Ama hiç de boş boş gezinmiyordu, yapması gereken bir ziyaret vardı, bir gece önce kendi kendine söz vermişti, geçirdiği, biraz hareketli, epey de uykusuz geçen geceden sonra söyleyecek şeyleri vardı, o herife. Her şeyden önce ona, işlerini yoluna koyduğunu söyleyecekti. Birçok meslektaşından; hatta, sonunda, öyle, birden ilişkisi kesiliverince taksi şoförü olup çıkmış, kendi düzeyindekilerden de farklı olarak o, pek güzel yoluna koymuştu yaşamını, geleceğini düşünerek önlemlerini almıştı çünkü, her zaman ihtiyatlı olmak gerekir, o da ihtiyatlı davranmış, kenara yüklüce bir para koymayı başarmıştı. Na-

sıl mı? Bu onun bileceği şeydi, ama epey bir para koymayı başarmıştı kenara, hem de dolar olarak, üstelik de İsviçre'de; ve her şey olup bittiğinde o, Karl Liebknecht Caddesi'nde, Unter den Linden'dan iki adım ötede, yani adının anlamı olan bir yerde güzel, bağımsız bir villacık almıştı kendine, çünkü burası ona kendi evindeymiş duygusunu veriyordu. Uzun sözün kısası, kendini evinde hissettiren bir evdi burası, yaşamının bir anlamı olduğu zamanlardaki gibi. Ama hiç olmuş muydu anlamı? Elbette olmuştu.

Chaussee Caddesi ona terk edilmiş gibi göründü. Pek seyrek araba geçiyordu. Günlerden pazardı, haziran sonunun güzel bir pazar günü, Berlinliler Wann Gölü kıyısındaydılar, Martin Wagner kaplıcasında ilk güneşe uzanmış, güzel bir yemeği beklerken birer aperitif alıyor olmalıydılar. Acıktığını fark etti. Evet, düşününce; acıkmıştı ya, sabahleyin sadece bir İtalyan usulü *cappuccino* içmişti, belki bir akşam önce yemeği fazla kaçırdığından. Paris Bar'da bir tabak istiridye yemişti, artık hemen hemen her akşam Paris Bar'a gidiyordu, arada başka şık restoranlara uğramadığı zamanlar. Anladın mı, kalın kafalı, diye mırıldandı, sen ömrün boyu Fransiskenlik yaptın, bense şimdi şık restoranlarda geziyorum, her akşam istiridye yiyorum ve biliyor musun niçin? Çünkü sonsuza dek yaşamayacağız, azizim, sen öyle diyordun, bu yüzden varalım istiridye yiyelim. Avlu hoşuna gidiyordu. Sadeydi, gösterişsizdi, onun gibi kaba saba kalın kafalıya benziyordu, ağaçların altındaki, iki turistin bira içmekte oldukları masalarıyla. Adam elli yaşlarındaydı, yuvarlak, tel çerçeveli, entelektüel gözlüklü, onun aziz kalın kafalısı gibi, şakakları seyrelmiş, tepesi açılmaya yüz tutmuş. Kadın esmer, güzel, yüzünde samimi ve kararlı bir ifade, iri kara gözler, adamdan daha genç. İtalyanca konuşuyorlardı, bilmediği bir dilde tümceler katarak araya. Kulak

kabarttı. İspanyolca mı? İspanyolca gibi geldi, ama çok uzaktaydılar. Bir bahaneyle önlerinden geçti ve, günaydın, Berlin'e hoş geldiniz, dedi. Teşekkürler, diye yanıt verdi adam. İtalyan mısınız? diye sordu. Kadın gülümsedi, Portekizli, karşılığını verdi. Adam gülerek kollarını açtı. Ayakkabı değiştirir gibi ülke değiştiriyoruz, ben de biraz Portekizliyim, dedi İtalyanca ve o, bu sözleri havada kaptı. Aferin benim entelektüelciğim, kalın kafalıyı iyi okuduğun anlaşılıyor, kutlarım.

İçeride yemeye karar verdi. Bir mahzene inmesi gerekiyordu, belki de eskiden burası gerçekten bir mahzenmiş. Ama evet, elbette mahzendi, şimdi anımsıyordu, kalın kafalı burada sık sık başarısız bir oyuncu kadıncağızla buluşmuştu, Helene'den daha yaşlı, sonradan Fransa'da çıkan bir kitapta her şeyi açıklamış olan biriyle, dur bakayım, neydi adı... adını anımsayamıyordu şimdi, oysaki tüm olayı izlemişti Paris yıllarında, ah evet, adı *Ce qui convient*'dı,[1] konusu tiyatroydu ama kendince bir hayat felsefesiydi: dedikodu. Hangi yıldı bakayım? Hatırlayamıyordu şimdi. Kalın kafalı bu mahzene bir divan koymuştu, bir de abajur, hem de ömrü boyu neleri neleri sineye çekmiş olan Helene'in gözleri önünde.

Restoran oldukça karanlıktı, geç dönem izlenimci bir kabare atmosferi vardı, Maria Farrar tarzında. Masalar kaba tahtadandı, mobilyalar zarif, duvarlar fotoğraf dolu. Onlara bakmaya koyuldu. Hemen hemen hepsini tanıyordu, ofisindeki dosyalarında kim bilir kaç kez gözlerinin önünden geçmişlerdi. Hatta birkaçını yardımcılarına kendisi çektirmişti. Orospu çocuğu, dedi içinden, tam anlamıyla orospu çocuğuydu, ahlaksız bir ahlakçı. Yemek listesini inceledi: Sahibi hanımefendi kendini

1. (Fr.) Uygun olan. (Y.N.)

âşıklarına kabul ettirmeyi bilememişti, ama en azından yemeklerde başarılı olmuştu, ömrü boyu Avusturya mutfağını uygulatmıştı ve restoran onun zevklerine saygı gösteriyordu. Başlangıçlar, en iyisi almamak.

Çorba bölümü. Düşünmeye koyuldu. Bir patateslisi vardı ki, Alman çorbasından iyiydi. Zaten Alman mutfağının hiçbir zaman hayranı olmamıştı, fazla yağlı, Avusturyalılar daha ince, ama belki patates çorbasından uzak durmak en iyisi, hava çok sıcaktı. Karaca? Neden karaca olmasın? Karaca eti pişirmekte Avusturyalıların üzerine yoktur. Ağırdır, doktoru onaylamaz. Basit bir Viyana usulü şnitzelde karar kıldı. Çünkü Avusturya tarzında pişirilmiş bir Viyana şnitzeli nefis olabilir, hem de yanında verdikleri o kıtır kıtır patatesle. Öyle ya, hadi bakalım gelsin Viyana usulü şnitzel. Kokulu şaraplardan hoşlanmazdı, ama gene de bir beyaz Avusturya şarabı içti ve içinden Helene'nin anısına kadeh kaldırdı. Benim diş geçirilemez, sevgili primadonnama. Üstüne de kafeinsiz bir kahve, gece çarpıntı olmasın diye.

Avluya çıktığında, ansızın evi ziyaret etmek geldi içinden, şimdi orası bir müze ev olmuştu, bu da eğlence mi ya. Ama belli olmazdı, belki de restore etmiş, ağartmış, yaşamdan arındırmış, akıllı turistlere uygun duruma getirilmiş olabilir. Elli dördün bir gecesini hatırlatıyordu ona, kalın kafalı Berliner Ensemble'ın kulis arkasında durmuş, *Cesaret Ana ve Çocukları*'nı seyrediyor. Oda oda, çekmece çekmece, sayfa sayfa, harf harf gözden geçirmişti. Kimsenin tanımadığı kadar tanıyordu onu: Irzına geçmişti. Özür dilerim, dedi usulca, özür dilerim gerçekten ama emirler böyleydi. Sokağa çıkıp birkaç metre yürüdü. Sokağa bakan, parmaklıklı kapısı kapalı küçük mezarlığa, bir yan sokakçıktan girilebiliyordu. Çok ağaç vardı, hepsi gölgede yatıyordu. Küçük mezarlık ama soylu, diye düşündü, kimi önemli adlar: filozoflar, hekimler,

edebiyatçılar: *the happy few.*[1] Önemli kişiler mezarlıkta ne yapıyorlar? Uyuyorlar, onlar da tıpkı beş para etmez aptallar gibi uyuyorlar. Ve tümü de aynı konumda: yatay. Sonsuzluk yataydır. Şöyle bir dönünce, Anna Seghers'in mezar taşını gördü. Gençliğinde onun şiirlerini çok sevmişti. Bir Yahudi oyuncunun, her akşam, Marais'deki küçük tiyatroda okuduğu bir tanesi geldi aklına, dehşet verici ve yürek parçalayıcı bir şiirdi, ezbere yineleme yürekliliğini bulamadı.

Mezarın önüne gelince dedi ki: Merhaba, seni bulmaya geldim. Ansızın ona evinden ve yaşlılığı için her şeyi nasıl güzel güzel düzene koyduğundan söz etmek gelmedi içinden. Duraksadı ve sonra sadece şöyle dedi: Sen beni tanımazsın, adım Karl, benim vaftiz adımdır bu, yani gerçek adımdır. O sırada bir kelebek geldi. Beyaz kanatlı, alelade bir kelebekti işte, mezarlıkta başıboş gezen bir serseri. O, kıpırdamadan durup gözlerini kapadı, bir dilekte bulunacakmış gibi. Ama bulunabileceği hiçbir dileği yoktu. Gözlerini yeniden açınca, kelebeğin mezar taşlarının önünde dikili bronz büstün burnuna konduğunu gördü.

Senin adına üzgünüm, dedi içinden, ama yaşarken uygulayageldiğin düsturlarını mezar taşına yazmamışlar: Burada B.B. yatıyor, tertemiz, nesnel görüşlü, hain. Üzgünüm ama yazmamışlar işte, önceden mezar taşı yazdırmaya hiç gerek yok, nasıl olsa onu yazdıranlar seni dinlemez, söylediklerini yazmazlar. Kelebekçik kanatlarını çırptı, uçmaya hazırlanıyormuş gibi dikey olarak birleştirdi, ama kıpırdamadı. Burnun gerçekten de epey kocamanmış, dedi, süpürge gibi diken diken bıyıkların varmış bir de, kalın kafalının tekiydin, hep kalın kafalı

1. (İng.) Mutlu azınlık. (Ç.N.)

olmuştun zaten, beni çok ama çok uğraştırdın. Kelebek şöyle bir uçup gene aynı noktaya kondu. Kalın kafalı, dedi, ben senin dostundum, seni severdim, seni sevdiğime şaşırdın mı? Öyleyse dinle, elli altı yılının ağustos ayında, kalp damarların çatladığı zaman, ben ağladım gerçekten, ağladım ben, ömrümde çok ağlamışlığım yoktur, biliyor musun? Karl zamanında çok az ağlamıştır, ama gel gör ki senin için ağladı.

Kelebek havalandı, heykelin başının üzerinde iki tur attı, sonra uzaklaştı gitti. Sana bir şey söylemem gerek, dedi telaşla, kelebekle konuşuyormuş gibi, sana mutlaka bir şey söylemem gerek, çok önemli. Kelebek ağaçların ardında gözden yitti ve o, sesini alçalttı. Senin hakkında her şeyi biliyorum ben, yaşamın hakkında, günü gününe, her şeyi: kadınlarını, düşüncelerini, yolculuklarını, dostlarını, hatta gecelerine ve tüm küçük sırlarına varıncaya değin, en miniciklerini bile: hepsini. Terlemekte olduğunun ayırdına vardı. Bir soluk aldı. Ama buna karşılık, benim hakkımda hiçbir şey bilmiyormuşum, her şeyi bildiğimi sanırdım, ama hiçbir şey bilmiyormuşum. Biraz sustu ve bir sigara yaktı. Bir sigaraya ihtiyacı vardı. Renate'nin ömür boyu beni aldattığını, işte onu ancak iki yıl önce öğrendim, arşivleri açtıkları zaman. Neden bilmem, aklıma benim de herkes gibi bir dosyam olabileceği gelmişti. Eksiksiz bir dosyaydı, ayrıntılı, her gün izlenen, gözlemlenen birinin dosyası. "Yakınlar" bölümü bir bütün dosyaydı, teleobjektifle çekilmiş fotoğraflarıyla, Renate ile Dahili Ofis'in müdürü çırılçıplak güneş banyosu yapıyorlar, bir ırmağın kıyısında, suların çekildiği yerde çırılçıplak güneşleniyorlar. Altında "Prag, 1952" yazılı. Ben o sırada Paris'teydim. Sonra başka pek çok fotoğraf var, altmış ikide Budapeşte'de bir otelden çıkarlarken, altmış dokuzda Karadeniz'de bir plajda, yetmiş dörtte Sofya'da. Onun öldüğü seksen iki yılına değin. Se-

nin gibi onun da koroner damarları çatlamıştı, yaşlıydı, Renate'den yirmi yaş büyüktü, gerçek somuttur.

Mendiliyle alnını kuruladı ve geri çekildi. Terden sırılsıklam olmuştu. Dar yolun karşı yanındaki tahta sıraya oturdu. Biliyor musun, dedi, ona söylemek isterdim, her şeyi biliyorum demek isterdim, her şeyi öğrendim, ama yaşam kimi zaman gülünç oluyor. Renate'ye inme indi. İyileşmesi umudu vardı ve gerçekten de çok iyi bakıldı, fizyoterapisi yapıldı, gereken her şey yapıldı. Ama düzelemedi, son yıllarını tekerlekli sandalyede geçirdi ve yüz felci de geçmedi. Her akşam kendi kendime, yarın söyleyeceğim ona, diyordum, ama suratı çarpılmış, bacakları kasılmış, büzülmüş bir insana her şeyi öğrendiğini nasıl söylersin ki? Yüreğim elvermedi, gerçekten de bulamadım o cesareti.

Saate baktı. Belki de gitme zamanı gelmişti. Kendini çok yorgun hissediyordu, galiba bir taksi çevirmek iyi olacaktı. Dedi ki: Yeni evimin en çok Unter den Linden'a bakmasını seviyorum, güzel bir ev, her türlü çağdaş konfora sahip. Dar yoldan yürümeye başladı, giriş kapısına değin. Bir an duraksadı, döndü. Parka doğru, eliyle bir selam çaktı. Akşamları şık restoranlarda yemeğe gidiyorum, dedi gene, örneğin bu akşam midyeli spagetti yapan bir İtalyan lokantasına gitmeyi düşünüyorum, öyle nefis ki, spagettiden çok midye var içinde. Küçük kapıyı arkasından usulca, ses çıkarmamaya özen göstererek, kapadı. Bizim zamanımızda böyle yerler yoktu, azizim, diye mırıldandı içinden, biz en iyilerini görememişiz.

GENERALLER ARASINDA

"Yaşamın sanatı taklit ettiğine hiç inanamazdım, kolay olduğu için geçerli sayılan bir saçmalık olarak düşünürdüm, gerçek her zaman hayal gücüne baskın çıkar, bu yüzden de, gerçekte olan bitenin soluk bir yansıması olan kimi öyküleri anlatmak olanaksızdır. Ama biz şimdi kuramları bir yana bırakalım, öyküyü sana seve seve anlatırım, ama istersen onu sen yaz, çünkü benden bir üstünlüğün var: Öyküyü yaşamış olanı sen tanımıyorsun. Doğruyu söylemek gerekirse, o bana sadece olan biteni anlattı, sonucu ben bir arkadaşından öğrendim, birkaç kelimeyle; sadece müzikten veya satranç problemlerinden konuşuruz biz, o kadar. Homeros Odysseus'u tanımış olsaydı, ona sıradan bir insan gibi görünürdü. Bir şeyi anladığımı sanıyorum, öyküler her zaman bizden daha büyük oluyorlar, onlar yaşanıyor ve biz de farkına varmadan onların kahramanı oluyoruz, ne var ki başımızdan geçen olayın gerçek kahramanı biz değiliz, bizim yaşadığımız olay. Kim bilir neden, ona hiçbir şey hatırlatmayan bu şehre ölmeye gelmişti, belki burası bir Babil olduğu için ve belki de öyküsünün yaşam Babili'nin bir simgesi olduğu kuşkusuna kapıldığı için, zaten kendi vatanı ölmek için fazlasıyla küçüktü. Doksanına merdiven dayamış olmalıydı, günlerini pencereden New York'un

gökdelenlerini seyretmekle geçiriyor, Porto Rikolu bir kız sabahları gelip daireyi toparlıyor, Tony's Café'den, onun mikrodalgada ısıtacak olduğu bir tabak yiyecek getiriyor, Béla Bartók'tan, artık ezbere bildiği eski plakları dua dinlermişçesine dinledikten sonra, Central Park'ın kapılarına değin bir gezinti yapmak için cesaretini toplu-
yor; dolapta, bir plastik torba içinde, general üniforması-
nı muhafaza etmekte, eve döndüğünde, dolabın kapısını açıp eski bir dostmuş gibi omzuna pat pat vuruyor, sonra gidip yatıyor, bana rüya görmediğini söyledi, gördüğü zaman da sadece Macaristan düzlüklerinin göğünü görü-
yormuş, bu durumun bir Amerikalı doktorun ona verdi-
ği uyku ilacının etkisi olduğunu düşünüyor. Ben öyküyü sana birkaç sözcükle anlatıyorum, onu yaşayanın anlattı-
ğı gibi, gerisi uydurmadır, inanıp inanmamak sana kal-
mış."

* * *

Öykü başladığında kahramanı Macar ordusunun genç bir subayıydı ve Gregoryen Takvim'e göre yıl bin dokuz yüz elli altıydı. Biz kimliğe duyduğumuz saygı-
dan, ona sadece László diyeceğiz, Macaristan'da onu sı-
radan biri yapan bir isim bu, gerçekte kendisi, bir başka-
sı değil de o, László olsa bile. Tümüyle uydurmaca bir bakış açısından onu otuz beş yaşlarında, zayıf, kızıla ça-
lan sarı saçlı, gözleri maviye çalan kurşuni renkte bir in-
san olarak hayal edebiliriz. Romanya sınırında toprak sahibi bir ailenin tek mirasçısı olduğu, evinde Macarca-
dan çok Habsburg İmparatorluğu geleneğince Almanca konuşulduğu ve Budapeşte'ye, komünist rejim tarafın-
dan ona tahsis edilmiş büyük bir apartman dairesine ta-
şındığı da bu bilgilere eklenebilir. Lisede edebiyat ders-
lerine meraklı olduğu, Eskiçağ Yunancası dersinde özel-

likle öne çıktığı, Homeros'tan yer yer bütün bölümleri ezbere bildiği ve gizli gizli Pindaros tarzı şiirler yazdığı da varsayılabilir. Bunları gösterme cesaretini bulduğu tek kişi olan öğretmeni, onun gelecekte büyük bir şair, yeni bir Petöfi olacağı kehanetinde bulunmuş, kendisi buna önce inanmamıştı, ama zaten sadece bir varsayım olduğundan, pek de önemsememişti. Gerçekte babası onun asker olmasını istiyordu, çünkü kendisi de gençliğinde Avusturya-Macaristan ordusunda subay olarak hizmet etmişti ve şimdi ordunun komünist rejimin ordusu olmasını hiç önemsemiyordu, çünkü Macaristan her şeyden önce gelirdi ve bu topraklar için silah taşınıyordu, gelgeç varlıklar olan hükümetler için değil. Bizim László da babasının isteğine karşı çıkmadan boyun eğdi: Ama içinden, hiçbir zaman ikinci bir Petöfi olamayacağını biliyordu ve kimsenin ardından ikinci gelmeyi kabul edemiyordu, bir şeyde birinci olmak istiyordu, o şey ne olursa olsun, irade gücünden yoksun değildi ve özveriler onun için yaratılmıştı. Kısa zamanda Budapeşte Askerî Akademisi'nin en iyi öğrencisi oldu, sonra birincisi, sonunda da bir sınır bölgesinde komuta gibi nazik bir göreve getirilen seçkin subayı.

Bu noktada artık varsayım değil de sadece öyküyü, o da başkasından dinlemiş olan birinden dinlemiş olan birinin hayal gücüne ilişkin bir saptama yapmak gerekiyor. László'nun, ilkgençliğini geçirdiği ve bir zamanlar babasının toprak sahibi olduğu köyde ilk aşkını bırakmış olduğunu ve ona sadık kaldığını düşünmek yerinde olur. Bizim László konusunda duygusal bir açıklama yapmamız gerekir, aksi halde o, üniforma giymiş bir kuklaya benzeyen ve irade gücüyle fizik gücü önde gelen, buna karşılık yürek kasının gizemli gücünü dışlayan bir öykünün kahramanı olabilir. László'nun duygusal bir yüreği vardı ve her birimizin yüreğindekilere duygular atfet-

mek temelsiz bir varsayım değildir ve bu yüzden László'nun yüreği de büyük bir aşk için çarpıyordu ve özlemini duyduğu büyük aşkı bir köy güzeliydi, çok gençken bir buğday tarlasında geçirilen bir öğle sonrasının ardından sonsuza dek bağlılık andı içmiş ve kız da, ağaçların gölgesindeki o büyük baba evinde delikanlıya, ileride çocuklarının annesi olacağına söz vermişti. Gel gör ki şimdi László orada, Budapeşte'deydi, bu kentin sarayları büyüktür, genelkurmay başkanı general ondan hoşlanmıştı, ayın her son pazarı konukların yüksek rütbeli üniformalar giyip yemekten sonra dans ettikleri, fraklı bir piyanistin Viyana valsleri çaldığı bir davet veriyordu, genelkurmay başkanının kızı, dans ederken, gözlerini onun gözlerinden ayırmıyordu ve kim bilir, belki de László'nun gözlerinde babasının ona anlattığı, Askerî Akademi'nin en parlak subayını görmekteydi. Ama tüm bunlar ikinci derecede kalmış şeyler, önemli olan, kısa bir nişanlılık döneminin ardından evlendiler. Bunda, László'nun hayal gücünün gerçeğe baskın çıkmasının da rolü olduğu unutulmamalıdır. Karısını seviyordu, hem güzel hem yumuşak başlıydı, ama onda, çiğneyip geçtiği bir aşkı, yani sarı saçlı bir köylü kızının artık iyice silinmiş hayalini bulamıyordu bir türlü. Bu yüzden bu hayali Budapeşte genelevlerinde aramaya kalkıştı, önce kimi asker arkadaşlarıyla, sonra da hüzünlü denecek kadar yapyalnız.

Ve böylelikle bin dokuz yüz elli altıya, Sovyetler Birliği ordusunun Macaristan'ı istila ettiği yıla geldik. Bilindiği gibi istilanın bahanesi ideolojikti, ama László'nun tepkisinin de bu türden mi olduğu, yoksa başka nedenlere mi dayandığını bilebilmek olanaksız: Örneğin evinde aldığı eğitime mi dayanıyordu, çünkü burası Macaristan toprağıydı ve babasının öğrettiği gibi, Macaristan toprağı her türlü yönetimden önce gelir diye mi dü-

şünmüştü; yoksa salt teknik nedenlere mi dayanıyordu, çünkü bir asker her şeyden önce kendi genelkurmay başkanının emirlerini dinlemek zorundadır ve emirler tartışılmaz. Bununla birlikte, László'nun, büyük bir ailede büyüdüğü için büyük bir kitaplığa sahip olduğu ve bunun daha geniş başka varsayımları da söz konusu edebileceği, örneğin Darwin'i iyi tanıdığı ve politik sistemlerin de tıpkı canlı organizmalar gibi evrim geçirdiğine inandığı ve oldukça kaba olan bu sistemin, iyi niyetlere dayandırılacak olursa ve Imre Nagy gibi bir adam tarafından yönetilirse, daha iyi bir sisteme götürebileceğine inanmış olması da mümkündür. Ya da tüm Avrupa'nın okumuş olduğu ve Macaristan'da da gizlice elden ele dolaşan, André Gide'in *Sovyetler Birliği'ne Dönüş*'ünü okumuş olabilir. İkinci derecede kalan bu varsayımlar arasına bir tanesini daha koyabiliriz: Kimi Avrupa ülkelerinin komünist partileri muhtemelen destek sözü vermişti, özellikle de gözüne önemli gözüken bir ülkenin komünist partisinde çalışan bir görevlinin, Fransızcayı kusursuz konuşan, *gulag*'lar konusunda her şeyi bilen birinin sözleri de etkili olmuş olabilirdi, ki bu adam bir kokteylde ona, ilerlemeci komünist olduğunu itiraf etmiş ve László bu tanımlamanın anlamını pek iyi çözememişse de aşağı yukarı kendi düşüncelerine yakın olduğu sonucunu çıkarmıştı.

Sovyet zırhlı birliklerinin Macar sınırını aştıkları gece, László "ilerlemeci"yi hatırladı ve bu genç görevli ona telefon numarasını vermiş olduğu için, Ruslar hatları kesmeden hemen ona telefon etti: Bir demokrat ülkenin simgesel desteğinin, Rus kuşatmasına karşı, Macaristan'ın emrindeki iyi silahlanmamış küçük ordudan daha önemli olabileceğini biliyordu. Telefon uzun uzun çaldı, sonra uykulu bir ses açtı, bir görevli, ters ters, saygıdeğer beyefendinin akşam yemeğine dışarı çıktığını, isterse bir

mesaj bırakabileceğini homurdandı. László, sadece László'nun aradığını söylemesini istedi. Ama sonradan onu kimse aramadı. László uşak takımına güvenilemeyeceğini düşündüyse de, bu konu üzerinde uzun uzadıya duramadı, çünkü o sırada düşünmesi gereken başka şeyler vardı ve sonra da, iki gün sonra, radyoda, telefon ettiği o yabancı yoldaşın, kendi partisi adına, Macar yurtseverlerini devrim karşıtı ilan ettiğini duyunca, yanılmadığını anladı. Şimdi László'nun pencereden New York gökdelenlerini seyrederken düşündüğü ise bambaşka bir şeydi, işler ne kadar garip gelişiyor, diye düşünüyordu, çünkü az önce Yeats'in *Men improve with the years*[1] şiirini okumuştu, gerçekten de öyle midir, zaman gerçekten de insanları iyiye götürüyor mu, diye soruyordu kendine, ama bu iyiye gitmek başkalarını da iyiye götürmek anlamına geliyor muydu, çünkü zaman insana, eskiden doğru diye inandığı şeyleri hayal gibi de gösterebilirdi gerçekten ve bu arada da Béla Bartók'un müziğini dinlerken güneş New York üzerinden batmaktaydı ve Central Park'a kadar sağlık yürüyüşüne çıkması gerekiyordu.

László'nun Sovyet ordusuna üç gün süreyle geçit vermemeyi nasıl başardığını anlamak mümkün değil. Birkaç varsayım öne sürülebilir: stratejik yeteneği, inatçılığı, imkânsıza olan içten inancı. Ama işin gerçeği şu ki, istila ordusunun zırhlı araçları bir türlü geçemediler, Sovyetler pek çok kayıp verdi, dördüncü günde onların gücü László'nun yönetimindeki cılız müfrezeyi yenik düşürünceye değin. Rus komutanı aşağı yukarı onun yaşında bir adamdı, adını vermemek için ona da, Rusya'da sıradanlığı simgeleyen Dimitri adını verelim, ama kendisi "o" Dimitri'ydi, başkası değil. Gürcü'ydü, Moskova

1. (İng.) İnsan yıllar geçtikçe gelişir. (Ç.N.)

Askerî Akademisi'nde okumuştu, hayatta sevdiği üç şey vardı: Stalin, çünkü onu sevmek zorunluydu ve kendisi gibi Gürcü'ydü, Puşkin ve kadınlar. Mesleği askerlik olduğu için, politikayla hiç ilgilenmemişti, sadece Rusya'nın toprağını seviyordu, çabuk öfkelenen ve neşeli bir adamdı, belki çok genç yaşında Nazilere karşı verilen savaşta cesareti yüzünden madalya aldığı için mutsuzdu, ama Macarlardan nefret etmeyi bir türlü beceremiyor, üstelik niçin nefret etmesi gerektiğini de anlamıyordu. Bununla birlikte, bu halkın beklenmedik direnişi onu kızdırdı, askerlerinin ölmesi çok üzdü, her şeyden çok da anlamını bir türlü çözemediği bu direnişin boşunalığı, Macarlar çerçöp gibi süpürüleceklerini ve direnişin her saatinin sadece kanla örülmüş bir hayalden öteye gidemeyeceğini pekâlâ biliyor olmalıydılar. Bir hayal uğruna kan dökmek niye? Bu onun canını sıkmıştı.

Budapeşte'de Moskova'nın istediği düzen yeniden kurulup da, onaylanmayan hükümetin yerine daha sadık insanlar getirildiği zaman, direniş diye adlandırılan ayaklanmaya katılmış olan Macar subaylar yargılandılar. Bunların arasında doğal olarak László da vardı, ayaklanmanın en önde gelenlerinden biriydi ve örnek olacak bir ceza alması gerekiyordu. Bu uyduruk mahkeme, kendi suçlamalarına destek olsun diye subay Dimitri'den yazılı rapor istedi, o da bu raporu Moskova'ya gönderdi. Karar nasıl olsa çoktan verilmişti, sadece göstermelik bir karar söz konusuydu, ama László gene de, yazılı şeylerin sahip olduğu gücü hesaba katarak, özellikle Dimitri'nin yazdığı rapor yüzünden hüküm giydiğini düşündü. Onun gibi bir isyancının hak ettiği bir hükümdü bu: Herkesin önünde rütbesi alındı, sonra ordudan atıldı, en sonunda da Macar üniformasına leke düşmemesi için sivil giysileriyle hapsedildi. Salıverildiğinde, yaşlanmaya yüz tutmuş bir adamdı, evine el konmuştu, geçimini sağlayacak ola-

nağı yoktu, karısı ölmüştü, eklem romatizması çekiyordu. Bir taşra veterineriyle evlenmiş olan kızının yanında yaşamaya gitti. Ve zaman böyle geçiyordu, ta ki günün birinde, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte, Sovyetler Birliği ve onunla birlikte Macaristan gibi uydu ülkeler de yıkılıncaya değin. Birkaç yıl sonra yeni vatanının demokrat hükümeti, bin dokuz yüz elli altıda Sovyetler Birliği'ne karşı ayaklanmayı yönetmiş olan subayların haklarını geri verme kararını aldı. Zaten sadece birkaçı hayatta kalmıştı ve bu birkaç kişi arasında László da vardı.

* * *

Kimi zaman, yaşanmış bir olayın derin anlamı, tam bu olay kapanmış görünürken kendini gösterir. László'nun yaşamı görünürde sonuna gelmişti, yaşadıkları da öyle. Ne var ki, işte tam bu noktada yaşamı beklenmedik bir anlam kazanıverdi.

Kızıyla torunu, yeniden orduya alınması ve kahramanlık madalyası verilmesi töreni için Budapeşte'ye onunla birlikte geldiler. Törene, birkaç güve deliğine karşın zamana direnmiş olan eski üniformasını giyip gitti. Dokunaklı bir tören oldu, televizyonda da yayınlandı, bakanlığın o uçsuz bucaksız salonunda, yıllar önce bir anda rütbesinin söküldüğü gibi, gene bir anda rütbesi yükseltildi, kendini kolordu generali buluverdi, göğsüne birçok madalya taktılar. Savunma Bakanlığı ona kentin en iyi otelinde lüks bir daire ayırtmıştı. O akşam László yatar yatmaz uyudu, belki içkiyi biraz fazla kaçırdığından, ama gecenin ortasında uyandı, uzun süre uyku tutmadı ve bu uykusuzluk sırasında bir şey düşündü uzun uzun. Bu düşünceye yol açan nedenlerin neler olduğu konusunda varsayımlar yürütmek zordur, gene de ortada

bir gerçek varsa, ertesi sabah László savunma bakanına telefon etti, adını ve rütbesini söyledi, bir de bir Rus subayının adını ve soyadını verip hakkında bilgi istedi. Birkaç dakika içinde isteği yerine getirildi: Macar gizli servisleri onun hakkında her şeyi biliyorlardı, hatta telefon numarasını bile verdiler. Dimitri de generalmiş, Sovyetler Birliği'nin altın madalyasına sahipmiş, şimdi emekliymiş, Moskova'da küçük bir dairede yalnız yaşıyormuş. Yeni Rusya ona maaş bağlamış, dulmuş, Rus Satranç Kulübü'ne kayıtlıymış ve sadece Puşkin'in oyunlarının temsil edildiği küçük bir tiyatroya her cumartesi akşamı için abonman bileti varmış. László ona hemen, gecenin ilerlemiş bir saatinde telefon etti. Dimitri ilk çalışta açtı. László ona adını söyledi ve Dimitri hemen tanıdı. László onunla tanışmak istediğini söyledi. Dimitri nedenini sormadı, anladı. László ona Budapeşte'ye gelmesini önerdi, hem yol parasını verecek hem de bir hafta sonu onu Budapeşte'nin büyük bir otelinde ağırlayacaktı. Dimitri bu öneriyi geri çevirirken, akla yakın nedenler öne sürdü: Beğenmediği bir Macaristan, bazı yabancı gizli servisler, kim bilir neler gelebilirdi başına, László'nun anlayışla karşılayacağını umuyordu. László anladığını söyledi ve o halde, eğer Dimitri de kabul ediyorsa, kendisi onun yanına gidecekti.

Ertesi gün Moskova'ya doğru yola çıktı. Kızı onu vazgeçirmeyi denediyse de, László ona evine dönmesini, veterineri fazla uzun süre yalnız bırakmamasını söyledi. Döndüğünde, kızıyla damadına sadece her şeyin yolunda gittiğini anlattı, o kadar. Ayrıntılar üzerinde durulunca, sadece yolculuğun iyi geçtiğini söyledi, başka bir şey anlatmadı. Moskova'da geçirdiği o hafta sonu konusunda ancak daha sonra, artık Manhattan'daki küçük bir daireden gökdelenleri seyrettiği bir kentte yaşamaya başladığı sırada, daha geniş bilgi verdi.

Cumartesi akşamları Yetmişinci Cadde ile Amsterdam Bulvarı arasındaki küçük bir McDonald's'ta yemeğe gidiyordu. Oraya devam etmesinin iki nedeni vardı. Her şeyden önce, New York'ta şık restoranlarda tavuğun sadece göğsünü servis ettiklerini görmüş, öğrenmişti, herhalde öte taraflarını küçümsedikleri, ancak yoksul lokantaları olan McDonald's'lara yaraşır buldukları için; László da işte tavuğun tam bu alçakgönüllü restoranlara ayrılan parçalarını seviyordu. Bir başka neden de, bu McDonald's'ta, geç vakitlere değin oturup satranç oynayan küçük bir yurttaş topluluğuyla tanışmıştı. Bunların arasında, yaşıtı olan, kendisi gibi Sovyetler'e kafa tutmuş ve üstelik de dinlemesini bilmek gibi iyi bir özelliğe sahip birisiyle satranç oynamaya başlamıştı. İşte László, Moskova yolculuğunu anlatmak için onu seçmişti: Vakit geç olmuştu, kar yağıyordu ve yalnız ikisi, bir de yerleri süpüren garson kalmıştı içeride. Azizim Ferenc, dedi, Moskova'da, daha önce hiç görmediğim o büyük şehirde üç gün, senin de hoşuna giderdi, insanları bizim gibi, hepimizin kendimizi yabancı hissettiğimiz buradakiler gibi değil. Birinci gün, Dimitri ile ikimiz, oradan buradan konuşup satranç oynadık, o art arda üç kez kazandı ve dördüncüde ben kazandım, ama bana öyle geldi ki , bile bile benim kazanmama izin vermişti. Ertesi gün Moskova Irmağı boyunca gezinti yaptık ve akşam da Puşkin'in bir oyununu görmeye gittik. Üçüncü gün beni bir geneleve götürdü, artık Budapeşte'de kalmamış olan türden, çok şık bir yerdi, orada çok iyi vakit geçirdim ve artık ölmüş olduğunu sandığım bir erkekliğe yeniden kavuştum. Ferenc, sana bir şey söylemek istiyorum, belki inanmayacaksın ama Moskova'da ömrümün en güzel günlerini geçirdim ben.

YO ME ENAMORÉ DEL AIRE[1]

Taksi, yeşil boyalı ferforje bahçe kapısının önünde durdu. Botanik Bahçesi burası, dedi şoför. Parayı ödeyip indi. Yirmili yıllardan kalma sarayın ne yanda olduğunu biliyor musunuz? diye sordu taksiciye. Adam anlamakta zorlanıyordu. Cephesinde *art nouveau* tarzı kabartmalar varmış, diye açıklamada bulundu, mimari açıdan değerli bir bina olmalı, yıkmış olduklarını sanmam. Taksici başını iki yana salladı ve arabasını sürdü gitti. Saat on bire geliyor olmalıydı, yorgunluk baş gösteriyordu, yol uzun sürmüştü. Kapı ardına dek açıktı ve bir levha, pazar günü ziyaretlerin bedava, kapanış saatinin iki olduğunu bildiriyordu. Şu halde pek zamanı yoktu. İki yanında gövdeleri çok yüksek ve ince, tepesinde cılız yeşil püskül olan palmiyelerle süslenmiş bir yola girdi. Düşündü: Şakacı denen palmiyeler bunlar olmasın? Evde hep bu şakacı palmiyelerden söz edilirdi de. Yolun sonunda kaldırım taşı döşeli alanıyla bahçe başlıyor, buradan dört ana yöne birer küçük patika uzanıyordu. Yerdeki taşların üstüne bir rüzgâr gülü çizilmişti. Hangi yöne gideceğini kestiremedi, durdu: Botanik bahçesi büyüktü ve aradığı-

1. (İsp.) Ben havaya âşık oldum. (Ç.N.)

nı kapanış saatinden önce bulması olanaksızdı anlaşılan. Güney yönünü seçti. Ömrü boyunca hep güneyi aramıştı. Ve şimdi, şu güney kentine geldiğine göre, gene aynı yönü sürdürmesi doğru olacaktı. Bununla birlikte, içinde hafif bir yıldız rüzgârı da duymuyor değildi. Yaşamının rüzgârlarını düşündü, çünkü yaşama eşlik eden rüzgârlar vardır: tatlı meltem, gençliğin sıcak rüzgârı, ki sonra kuzeybatı serinlik getirir, kimi lodos rüzgârları, insanı yorgun, bitkin bırakan keşişleme, sonra da dondurucu yıldız rüzgârı. Hava, diye düşündü, yaşam havadan oluşmuştur, bir soluk ve hadi tamam. Zaten bizler de bir soluktan başka hiçbir şey değiliz, soluk alıyoruz ve günün birinde makine duruyor, soluk duruyor. O da durdu, çünkü soluk soluğa kalmıştı. Sen de amma tıknefesmişsin, diye geçirdi içinden. Yol giderek dikleşiyor, dev manolyaların gölgesinin ötesinde görülen teraslara doğru çıkıyordu. Bir sıraya oturup cebinden not defterini çıkardı. Çevresindeki bitkilerin geldiği yerleri not ediyordu buna: Azorlar, Kanarya Adaları, Brezilya, Angola. Kurşunkalemle birkaç yaprak ve birkaç çiçek çizdi, sonra defterin iki orta sayfasını kullanarak çok garip adı olan bir ağacın çiçeğini çizdi, geldiği yer, Azorlar-Kanarya Adaları. Dev gibi, görkemli bir ağaçtı bu, uzun, mızrak biçimli yaprakları ve meyveye benzeyen, mısır gibi, koskocaman, şiş çiçekleri vardı. Bu devin yaşı gerçekten de dikkat çekiciydi, hesap etti: Daha Paris Komünü döneminde erişkin olmalıydı.

Soluğunun yerine geldiğini hissedince, çevik adımlarla patikanın ucuna yürüdü. Güneş onu birden çarptı, gözlerini adeta kör etti. Hava çok sıcaktı, ama okyanustan gelen esinti serindi. Botanik Bahçesi'nin güney bölgesi, kente yukarıdan bakan ve manzarasını olduğu gibi kucaklayan bu koskocaman terasla son buluyordu, aşağıdaki vadi, daracık sokakları ağ gibi örülmüş, evleri ço-

ğunlukla beyaz, sarı ve mavi, eski mahallerle kaplıydı. Yukarıdan tüm ufuk kucaklanıyordu ve dipte, sağda, limanın vinçlerinin ötesinde açık deniz. Teras göğüs hizasına gelen alçak bir duvarla çevriliydi, duvarın üstünde de sarı-mavi çinilerle yapılmış bir kent mozaiği vardı. Bu ustaca çizime bakıp yönünü saptamaya çalışarak kentin topografyasını çözmeye koyuldu: aşağı kentteki zafer takı, oradan çıkan üç ana cadde, deprem sonrası yeniden inşa sırasındaki o Aydınlanmacı mimari anlayışla; birbirine bağlı iki büyük alanıyla şehir merkezi, solda, koskocaman bronz anıtıyla yuvarlak meydan, sonra, kuzeye doğru, ellili ve altmışlı yılların mimari yapısıyla yeni bölge. Neden geldin buraya, dedi kendi kendine, ne arıyorsun ki? Her şey yok olmuş, her şey uçup gitmiş, al sana. Yüksek sesle konuştuğunun ayırdına vardı ve kendine güldü. Kente doğru bir işaret yaptı, birine veda eder gibi. Uzaktan bir çan üç kez çaldı. Saatine baktı, bire çeyrek vardı, Botanik Bahçesi'nin bir başka yanını ziyarete karar verdi ve öteki yola girmek üzere gerisingeri döndü. O sırada bir ses geldi kulağına. Şarkı söyleyen bir kadın sesiydi, ama nereden olduğunu anlayamadı. Durup yerini saptamaya çalıştı. Geri döndü, duvara yaslanıp aşağıya baktı. Ancak o zaman farkına vardı ki, solda, Botanik Bahçesi'nin dimdik inen taş duvarına neredeyse yaslanmış bir bina vardı. Bir yanı Botanik Bahçesi'ne bakan eski bir saraydı burası, ama iyi görülebilen cephesinden, yüzyıl başlarından kalma olduğu anlaşılıyordu, en azından taştan saçakları ve defneden taç takmış tiyatro maskelerini simgeleyen alçı fresklerinden bu sonuç çıkarılabilirdi. Teraslı bir çatısı vardı, koskocaman bir teras, ara ara bacaların çıktığı ve çamaşır ipleri gerili bir teras. Kadın ona arkasını dönmüştü, arkadan bakıldığında genç kıza benziyordu, çamaşır asmaktaydı ve iplere yetişmek için, balerin gibi, parmaklarının ucuna basıyor, kollarını iyice yukarı

kaldırıyordu. İnce vücut çizgilerini belli eden çiçekli bir basma elbise vardı sırtında ve yalınayaktı. Rüzgâr, çarşafı yelken gibi ona doğru şişiriyor ve o da çarşafı kucaklıyor gibi görünüyordu. Şimdi şarkıyı kesmişti, bir tabureye konmuş bir sepete eğilip eğilip renk renk çamaşırların, galiba fanila gibi şeylerin arasından hangilerini asacağını seçiyordu sanki. Hafifçe terlediğinin ayırdına vardı. Önce işittiği ve artık işitmez olduğu ses susmuş değildi, onu hâlâ içinde duyuyordu, süregiden bir yankı bırakmış gibi ve aynı zamanda da garip bir istek doğmuştu içinde, gerçekten de anlaşılmaz bir izlenim, bedeni ağırlığını yitirmiş de neresi olduğunu bilmediği bir uzaklığa kaçıyormuş gibi. Gene söyle, diye mırıldandı, ne olursun, gene söyle şarkını. Genç kız başına bir mendil bağlamış, tabureden çamaşır sepetini alıp yerine kendi oturmuştu, çamaşırların yarattığı azıcık gölgeye sığınıp güneşten korunmak için. Arkasını adama dönmüştü, onu göremezdi, ama adam, mıknatıslanmış gibi, gözlerini ona dikmiş, bir türlü bakışlarını koparıp alamıyordu. Gene söyle, dedi dudak ucuyla. Bir sigara yakarken elinin hafifçe titrediğini fark etti. Gene bir sanrı gördüğünü sandı, kimi zaman duymak istediğimizi duyduğumuzu sanırız, bu şarkıyı artık kimse söylemiyordu, söyleyenlerin hepsi ölüp gitmişti, zaten hangi şarkıydı o, hangi dönemden kalma? Çok çok eskiydi, olsa olsa en geç on altıncı yüzyıldan veya biraz daha sonrasından, gel de bil bakalım, bir balad mıydı, bir süvari şarkısı mıydı, bir aşk şarkısı mıydı, bir veda şarkısı mıydı? Onu bir başka zaman duymuş, bilmişti, ama o zaman artık onun zamanı değildi. Belleğini karıştırdı ve bir saniye içinde, bir saniye yılları kendine çekip yutuverebilirmiş gibi, birilerinin ona Migalha diye seslendikleri zamana dönüverdi. Migalha ekmek kırıntısı demek, dedi kendi kendine, demek sen o zaman ekmek kırıntısıydın. Birden daha güçlü bir esinti geliverdi, ça-

maşırlar rüzgârda şakladı, kadın kalkıp renkli fanilaları asmaya koyuldu, bir de kısa pantolon. Gene söyle şarkını, diye fısıldadı, lütfen. O anda yakındaki kilisenin çanları, aralıksız, öğleyi çalmaya başladı ve sanki sese koşup gelmiş gibi, herhalde terasa çıkan merdivenin bulunduğu küçük kulübeden, bir çocuk çıkıp kadına doğru koştu. Dört beş yaşlarında olmalıydı, kıvırcık saçlıydı, ayağındaki sandalların burnunda gözlük gibi iki delik vardı, kısa pantolonu askıyla tutturulmuştu. Genç kız sepeti yere bıraktı, çömeldi, bağırdı: Samuele! Kollarını iki yana açtı ve çocuk da onun kucağına atladı, genç kız doğruldu, kalktı ve çocuğa sarılmış halde kendi çevresinde dönmeye başladı, ikisi birden atlıkarıncada gibi dönüyorlardı. Çocuğun bacakları yatay uzanıyor ve kız şarkı söylüyordu: *Yo me enamoré del aire, del aire de una mujer, como la mujer era aire, con el aire me quedé.*[1]

Sırtını duvara verip yere çöktü, yukarı baktı. Göğün mavisi uçsuz bucaksız bir alanı boyayan bir renkti. O maviyi içine çekmek için ağzını açtı, sonra da kucaklayıp sıkı sıkı bağrına bastı. Diyordu ki: *Aire que lleva el aire, aire que el aire la lleva, como tiene tanto rumbo no he podido hablер con ella, como lleva polisón al aire la bambolea.*[2]

1. (İsp.) Ben havaya âşık oldum, bir kadının havasına, kadın hava olduğuna göre, bir avuç havayla kaldım. (Ç.N.)

2. (İsp.) Havayı alıp götüren hava, hava ki kendini alıp götürür, o kadar hızlı gitti ki, onunla konuşamadım, bir etek havalanır gibi, hava onu beşik gibi sallar. (Ç.N.)

FESTİVAL

Bu konuda ne düşündüğümü sordu bana. Sözcükleri bulmak kolay değildi, vakit geç olmuştu, yorgunluk bastırmıştı, gidip uyumak istiyordum, körfezin ışıklarını seyrediyordum, nem yüklü bir esinti başlamıştı, otelin terasında her zamanki gibi üç dört gecikmiş müşteriden başka kimse kalmamıştı, söylediklerini dinlemek, izlemek yorucuydu, özellikle de her ikimiz için yabancı bir dilde. İkide birde doğru sözcüğü aramak için susuyor ve bu boşluklarda dikkatim büsbütün dağılıyordu, gözetim altında bir ülke, umarım anlarsın, elbette anlıyordum, çok iyi anlıyordum hem de, olanları daha iyi anlamak için elle tutmak gerekse bile, ama gene de çok iyi biliyordum ki o yıllarda onunki gözetim altında bir ülkeydi, hatta daha doğrusu, bir polis devletiydi. Tastamam öyle, dedi, bir polis devleti ve ben, zavallı bir devlet memuruydum, anladınız mı? Festival jürisine vermiş olduğum yaşamöyküsünde meslek kutusuna neden avukat yazdığımı bilmek istersiniz, çok basit, çünkü mesleğim buydu, devletin bir avukatıydım, devlet hesabına devletin hüküm giydirmek istediği kişileri savunuyordum, bilmem kısırdöngüyü anlıyor musunuz, bir kısırdöngünün içinde bulunuyordum, mesleğimin işlevi buydu, kısırdöngüyü kabullenmek, kendi kuyruğunu ısıran köpek-

tim ben, hatta köpeğin ısırdığı kuyruktum. Ve sonra ekledi: Bir şeyler içsek mi? Gerçekten çok iyi bir öneri, diye onayladım, bana belki bir bitki çayı, o gün bize seyrettirdikleri son filmin şiddet görüntüleri gözlerimin yorgun ağtabakalarına teknikolor olarak yapışıp kalmıştı. Renkli şiddet, diye sözlerini sürdürdü, oysaki bizde şiddet kurşuniydi, siyah beyaz bile değil, kurşuni ve ben de bu kurşuni renge ayak uydurmak zorundaydım, çünkü dışarıyı demokrasinin halka ait olduğuna inandırmak için sanıklara, gerçek demokrasilerde olduğu gibi, resmî bir avukat atayan bir devletin kurşuni renkli memuruydum, ne var ki benim ilgilendiğim sanıklar, hırsızlık, dolandırıcılık, cinayet ya da ceza yasasında yer alan başka suçları işlemiş olanlar değildi, onların suçu sadece devletin düşündüğünden farklı bir biçimde düşünmek ve bu düşünceleri herkesin önünde veya özel çevrelerde dile getirmek oluyordu, çünkü konuştukları amca çocuğu veya kayınbabası bile olsa, bu yakınları devletin polisine gidip onu ele veriyorlardı. Bir an sustu ve bu arada garson siparişlerle geldi, ama ben fikir değiştirmiştim, bir kahveyi yeğleyecektim. İtalyan usulü bir *espresso* istedim, öyle durumlar vardır ki, uyanık kalmak gerekir, seyrek görülür durumlardır bunlar, ona İtalyan atasözünü bilip bilmediğini sordum, belki onun da ülkesinde benzer bir atasözü olabilirdi, kuşkusuz biliyordu: Bu akşam uyumazsanız görülmedik bir balık tutun, dedi gülümseyerek, kuyruğu ısırılan bir köpek, en iyisi dalga geçmek, böylelikle fazla drama kaçmıyorum, en iyisi size kuyruğu ısırılan bir köpeği anlatmak.

Esinti ansızın durmuş, saydam bir geceye bırakmıştı yerini, deniz kıyısından C*ielito lindo* şarkısını söyleyerek küçük bir topluluk geçti, sabahleyin yarışmada bir Meksika filmi görmüştük, kazanamayacaktı, yönetmeni de oyuncuları da biliyordu bunu, basit ve son derece doğru

bir filmdi, önemli festivallerde ödül almayanlardan, olsa olsa birkaç usta eleştirmenin sözünü edeceği. Anladılar ve oyunu oynuyorlar, dedim. Ben de o sırada bir bakıma oyunun içindeydim, dedi, ama insan, günün birinde kazanacak olduğunu umut ediyorsa, hile karışmış olsa bile oyunun içindedir ve işte kısırdöngünün ahlaksızlığı da burada, Akhilleus ile kaplumbağa gibi, kâğıt üzerinde kaplumbağa yarışı kazanır, mantık böyle söyler, ama gerçek şu ki Akhilleus, Akhilleus'tur ve sen kaplumbağasın, hayvanları örnek gösterdiğim için bağışlayın, köpekten kaplumbağaya geçtim, çünkü davada eşit olarak başlıyorduk ve kuramsal olarak kaplumbağa Akhilleus'tan önce varabilirdi ve varış çizgisi sanıkların aklanmasından ibaretti, ama bu varış çizgisi kaplumbağa açısından hiçbir zaman gelmiyordu, benim koşum en hızlının arkasından binbir güçlükle ilerlemekten ibaretti, benim fazla önümde bitirmesin diye yarışı, nasıl olsa yarış onundu, diyelim ben santimetrelerle yetiniyordum, santim santim uğraşıyordum. Bilmem anlatabiliyor muyum derdimi, denklem kuracak olursam, bir santimetre, çalışma kampında bir yıl daha az süre, iki santimetre, iki yıl daha az ve işte böyle, kimi zaman da düpedüz milimetrelerle yetinmek gerekiyordu, birkaç milimetre daha kemirmeye çalışıyordum, hapiste iki üç ay daha az kalmak bir insanın ömründe öyle uzun süre sayılır ki, örneğin benim savunmam devletin güvenliğine sataşmayı kesinlikle hedeflemiyordu, gerçi doğru, dairesinde bulunmuş olan kitaplar Fransa'da yayımlanmıştır, ama bu saygıdeğer mahkemenizin dikkatini şuraya çekmek isterim ki, söz konusu olan, Fransız Devrimi üzerine yazılmış metinlerdir ki o devrim, bildiğimiz gibi mutlak monarşiye son vermiştir: Bu türden şeyler işte ve asla savcının karşı gelebileceği, soruşturma açacağı, soru soracağı şeyler değil, nasıl olsa koşu daha başlarken kazanılmıştır, hüküm yazılmıştır,

yargıçlara danışma odasında birkaç dakika sözde toplanmak yetiyordu, zaten cepte olan kâğıdı okumak için, gene de benim savunmamı nasıl dikkatle dinlerlerdi, bağışlanma isteyen veya düşünme hakkını öne süren sözlerimi, koşudan kemirmem gereken milimetrelere göre.

Eliyle, yeter demek ister gibi bir hareket yaptı, masadan sigaralarını ve çakmağını aldı, hesabın üstünde getirildiği tabağa bir banknot bıraktı. Canınızı daha fazla sıkmak istemem, dedi alçak sesle, yorgunsunuz ve bu da zamanı geçmiş bir öykü. Ve o zaman, yeni tanışmışlığımıza hiç de uygun olmayan samimi bir davranışla, onu bir kolundan tutarak alıkoydum. Bu öykünün geceye karışıp yutulmasına izin veremeyiz, dedim, lütfen. Fazla ayrıntılara dalıp kendimi kaybediyordum, dedi, özür dilerim, kısa kesmeye çalışacağım, zaten bu eski öykü aslında basittir. Ya da en azından buradan bakılınca bana basit görünüyor ve ayrıntılar onu büsbütün yoksullaştırıyor, uzun sözün kısası, günün birinde, unutulmaz bir gündü o, baktım artık kemirecek milimetrem kalmamış, mutlak sıfır olmuşlar, başlangıç noktasında kalsaymışım, müvekkilimin cezai ehliyetten yoksun olduğunu öne sürebilirmişim, ama bunun da savunulacak yanı yoktu, tanınmış ve yetenekli bir gazetecinin asla rejim aleyhinde çalışabilecek durumda olamayacağını söylemek bir hafifletici neden olarak uygun düşmezdi, zaten böyle bir insan nasıl olur da kendi davranışlarından sorumlu tutulmayabilirdi ki? Yüzüme gülerlerdi benim. Dava şuydu: Müvekkilim bir Alman haftalık dergisine rejimin baskısı konusunda birtakım belgeler sızdırmıştı, İçişleri Bakanlığı'nda bir köstebeği varmış ve her şeyi özenle hazırlamış, Batı Almanya'nın çöküşü konusunda bir röportaj hazırlamak üzere Frankfurt'a gitmek için pasaport istemiş, düşünebiliyor musunuz, sınırı 10 Ocak'ta geçecekmiş ve 12 Ocak'ta, bir cumartesi günü, haftalık dergi

belgelerin fotokopilerini bir takma ad imzasıyla, bir röportaj olarak yayımlayacakmış. Ne olmuş bilmiyorum, dergi, fotokopileri zamanında almış da belki sonunun kötü gelmesinden korkmuş, sizin basın her zaman haberlerin eskimesinden korkar, kaçınılmayan hiçbir zaman başa gelmez, ama öngörülmeyen her zaman başa gelir, diye yazmıştı birisi ve öngörülmeyen de bu oldu, sıradan bir erken davranma olayı, kaplumbağanın durumu da buydu, artık milimetreleri kemirmek söz konusu değildi, en fazla adaletten akıl hastanesini kopartabilirdim, ki orası çalışma kampından biraz daha iyiydi, çünkü sonunda orayı boylayan aydınlar daha az yoruluyor ve daha büyük saygı görüyorlardı, ama ahlaki bakış açısından daha da beterdi, savunmamı yapmak için ayağa kalktığımda kendimi ne köpek ne kaplumbağa gibi hissediyordum. Sadece bir solucan gibi hissediyordum, yani biyolojik basamakları öylesine inmiştim, ama önce de söylediğim gibi, kaçınılmaz olan hiç başa gelmez, beklenmedik olan her zaman gelir. Ve beklenmedik şey şu oldu ki mahkeme salonunun kapısı açıldı, bir mübaşir, arkasından gelen bir beyefendiyi mahkeme kürsüsüne götürdü, uzun boylu, saçlarına kır düşmüş bir adamdı bu, bir adliye görevlisi olduğunu düşündüm, elinde tuttuğu kâğıdı yargıçlara gösterdi, cüppeliler kâğıdı sırayla okuduktan sonra birbirlerine danıştılar, mahkeme başkanı mübaşire bir işaret çaktı, mübaşir salonun kapısına gidip elinde bir kamerayla bir mikrofon bulunan bir delikanlıyı içeri aldı, delikanlı mikrofonu salonun ortasına koydu, sehpayı açıp üzerine kamerayı, yargıçlar kürsünü karşıdan, benimle sanığı da arkadan alacak biçimde yerleştirdi, mahkeme başkanı bana ayağa kalkmamı işaret etti, sıra bendeydi, sırtımdaki cüppe birden fazla ağır geldi ve bu dondurucu soğuk salonda birden müthiş sıcak bastı üzerime ve hiçbir yere varamayacağımı bile

bile savunmamı gene de inanarak yaptım, önce de söylediğim gibi, danışma odasında birkaç dakika kalmışlardı, bu demokrasinin yargıçlarının bir an önce evlerine dönmek için acelesi vardı, özellikle de kışın, Varşova sokakları buz tutmuş olur ve karanlık basmadan eve dönmek en iyisidir. Gel gör ki bu kez gecikiyorlardı ve dakikalar geçiyordu. O salona öyle bir sessizlik çökmüştü ki, asla hayal bile edemezsiniz, mezar sessizliği demek pek sıradan bir şey olur, ama başka sözcük bulamıyorum, hatta bulunduğumuz ülkenin bir yazarına saygı belirtisi olarak bir mezar ötesi sessizliği vardı diyeceğim. Sonunda mahkeme heyeti salona döndü, ama kararı okumadan önce başkan, hata yapmanın insani bir şey olduğunu, şeytani olanın, hatasında diretmek olduğunu belirtmeyi unutmadı ve mahkemenin, sanığın hatasında diretmeyeceğine emin olduğunu, gerek hükümet gerekse halk tarafından fazlasıyla değer verilen biri olduğunu ve böylece karara varıldığını söyledi, sanığın ödeyeceği kefaret, işlediği hatasını alenen kabul etmesi, hatta ona tüm cömertliğiyle kollarını açan Parti'nin günlük gazetesinde yayımlatmasıydı. Stalin dönemi yargılamalarında sanığın kendisini suçlu kabul etmesi gibi sinsi bir çıkış yolu bulmuş olsalar bile, gene de ona hüküm giydirmemişler, onu cezalandırma cesaretini gösterememişlerdi ve bu da o dönemde benim ülkem için gerçekten alışılmadık bir durumdu. Yaptığım savunma için kendi kendimi kutladım, hâlâ inanasım gelmiyordu, bir an önce salondan çıkmaya can atıyordum, o şık beyefendiyle, seyircilerin gözlerinin önünde sirk numarasıyla durumu değiştiriveren o sihirbazla tanışmaya can atıyordum. O ise bunda hiçbir gariplik bulmuyordu, kimi zaman sanatçılar böyle olur işte, o sinemacıyı şahsen hiç görmemiştim, sadece adını biliyordum, böyle araya girişinin nedenini öğrenmek istiyordum, ne biçim soru bu, araya giriş değildi ki, o sade-

ce bir devlet kuruluşu olan Devlet Dokümantasyon Arşivi'nde çalışan bir yönetmenmiş ve aklına, devlete karşı eylem yapmakla suçlanan yurttaşların davaları konusunda bir belgesel yapmak gelmiş, bu yüzden devletten izin istemiş, devlet de ister istemez bu izni vermiş, çünkü bir devlet kuruluşu yönetmenlerinden birine devlete ilişkin bir davayı filme çekme iznini vermemezlik edemez. Kuşkusuz filme çekilen tüm malzeme, montajı yapılmadan önce onaylanmak için başka devlet memurlarının değerlendirmesinden geçiyormuş ve onayın asla verilmeyeceğine eminmiş, ama bu, ikinci derecede önem taşıyan bir konuydu, çünkü önemli olan, gerçeği filme çekmekti ve bu görevliler gerçeği arşivlere koymak zorundaydılar, kaldırıp atamazlardı ve ben de onun gibi biliyordum ki, devlet için çalışan görevlilerin, bizim örneğimizde de yargıçların, başka devlet görevlileri tarafından yargılanmak hiç hoşlarına gitmez, çünkü bizimki karşılıklı kuşkuya dayandırılmış bir devletti, onu ayakta tutan tek birleştirici öğe buydu: İşte, amaç buydu, şimdiki zamanımızı arşivlere bırakmak için filme çekmek. Bu yanıt bana doyurucu gelmiş miydi? Bu noktada ben de ondan, bana adresini vermesini rica ettim, telefondan kaçınmak daha iyiydi, onunla konuşmak istediğimi, sinemaya tutkun olduğumu söyledim. Ama hemen gitmedim ona, gerçekte sinema beni pek ilgilendirmiyordu, bu yüzden zamanı gelince gittim, kısa keseyim, yoksa sonunda ortaya bir senaryo çıkaracağım galiba, kış sonuydu, beni dairesinde kabul etti, ağırbaşlı bir yer, sadece kitaplar vardı, bir de afişler, o dönemde hepimiz yoksulduk. Ona elimde, belgeseli için öneregeceğim bir başka dava olduğunu söyledim, birincisinden de zor bir dava, arşivlerde korunmaya değer bir dava, çünkü bu kez sanık bir şahıs bile değildi, bir tiyatro gösterisiydi, acıklı mıydı güldürü müydü, pek iyi bilmiyordum, nasıl isterse öyle adlandı-

rabilirdi, tiyatro oyunuydu, neredeyse metni bile olmayan bir gösteri, hemen hemen sözsüz gibiydi, bedenlerle konuşuluyordu, bir yönetmen vardı gerçi, ama gösteride onu oyuncular canlandırıyordu, besteci, ışıkçı, sahne tasarımcısı, tüm bu insanları sanık sıralarına getirmek olanaksız, uzun sözün kısası, devletin ideallerine ters giden tek bir sözcük bile yok, sanık, eğer sanık denebilirse, bu yıkıcı sayılan gösteriyi sahneye koyma biçemiydi, bir biçem nasıl suçlanabilir ki? Gelin sanal bir davayı filme çekin, dedim ona, salt sanal bir dava. Geldi ve savcının iddianameyi okumasını filme çekti, öyle gülünç bir iddianameydi ki bu, savcı kendi bile ayırdına vardı ve bir ara duraksamaya başladı, mahkeme heyeti danışma salonuna çekilmeye gerek duymadı, mahkeme başkanı suçlamanın hukuksal somutluğu olmadığı itirazında bulunup temsilin verilebileceği hükmüne vardı. Sonra aylar geçti, belki bir yıl, bu süre içinde gidip onunla görüşmeye gerek duymadım. Sonunda, günün birinde onun kapısını çalmak zorunda kaldım gene. Ama bu kez bir tiyatro gösterisi değildi söz konusu olan, gerçekti. Bir insanın yaşamıydı, böyle söyledim, çünkü sanığa verecekleri ceza onu diri diri gömmek anlamına gelecekti. Durumu yönetmene anlattım, o da beni dikkatle dinledi. Ne yazık, dedi, seve seve gelirmiş, ne var ki şimdilik belgeseli durdurulmuş, Sinema Enstitüsü'nün elinde ham film bitmiş, bir ayı aşkın bir zamandır da yetkili makamlardan istediği filmin gelmesini bekliyormuş ve henüz sağlayamamışlar, bürokrasimizin gecikmelerini ondan iyi biliyordum, belki de ham film ona yaz bitince ulaşırdı. Birden içimden bir şey geliverdi, sanırım söylediğimi düşünmeye bile zaman bulamadım, ağzımdan çıktı işte, dedim ki: Ham filminiz olmasa da gelin, üstat.

Bir an sustu. Bir sigara yaktı, inanılmayacağından çekinen biri gibi duraksıyordu. İşte böyle filme alındı be-

nim sonraki davalarım, diye sürdürdü konuşmasını, boş kamerayla ve her defasında mahkemenin verdiği kararlar cömertçe, hoşgörüyle verilmiş kararlar oldu. Gerçekten de filme almış olduğu ve ölmüş bir devletin arşivlerinde gömülü kalmış, yarım saat bile sürmeyen o kısacık belgeselden sonra gelenlerin tümü, en azından iki saatlik bir belgesel film, yani filmsiz çekilmiş görüntüler en duygusal olanlarıdır, ama bunlar sadece benim belleğimin arşivinde yaşıyorlar ve bir bakıma onları neredeyse şu güzelim mayıs gecesinin perdesinde oynatılıyormuş gibi seyretmekteyim. Sustu, ekleyecek bir şeyi kalmadığını anlamamı istercesine, bardağını, sadece onun bildiği bir şeyin şerefine kaldırdı ve sonra dedi ki: Şimdi anlıyorsunuz yaşamöykümde meslek kutusuna niçin senarist yazmadığımı, ama bunun önemi yok, tüm bu öykünün en gülünesi cümlesi, onu içinde film olmayan kamerayla çekmeye gelmesi için ikna etmek uğruna söylediklerim: Üstat, burada söz konusu olan gerçek, bir film değil. Düşünün bir kez, söylediklerimin gülünçlüğünü: Burada söz konusu olan gerçek, bir film değil. Şimdi, kendisi artık aramızda değilken ve bu festival de onun, en önemli filmi, boş kamerayla çekilmiş olanı dışında, tüm filmografisine bir retrospektif adamış durumdayken, içimde, özlem mi pişmanlık mı anlayamadığım bir istek doğdu: Keşke bir büyü yapılabilse de, gecenin içinden, bir an için bile olsa, bu cümleye benimle birlikte gülmek için çıkıp gelebilse.

Ayağa kalkmıştı. Bana anlamsız görünen geniş bir el hareketi yaptı, geceyi kucaklıyormuş gibi. Bu cümleye, diye ekledi, ama sadece bu cümleye değil, başka birçok şeye de sadece ben ve o gülebilirdik, hem de gerçekten pek çok şeye, şimdi ne yazık ki artık olanaksız, ama korkarım sabrınızı ve yorgunluğunuzu fazlasıyla zorladım, yarın sabah ilk gösterimde görüşürüz, bir çoksatar romandan çekilmiş bir filmmiş, iyi geceler.

BÜKREŞ HİÇ DEĞİŞMEDİ

Üstelik, burada çok iyiydi, hatta fazlasıyla iyi. Abartıyor muydu? Hayır, abartmıyordu, evimde olduğumdan da daha iyiyim, diyordu, yemekler hazır, yatak yapılıyor, çarşaflar haftada bir kez değiştiriliyor, tamamen kendime ait bir odam var, küçük bir balkonu bile var, gerçi manzarası pek bir şeye benzemiyor, göz alabildiğine beton binalar, ama masaların ve koltukların bulunduğu ortak balkondan görkemli bir manzara seyrediliyor, tüm şehir ayaklar altında, sağda da deniz, burası bir huzurevi değil, diyordu, bir otel. Bunu neredeyse hırsla, sinirli sinirli söylüyordu, tüm yaşlılar gibi ve oğlu ona karşı çıkmaya cesaret edemiyordu. Baba, diye mırıldanıyordu, heyecanlanma, burada iyi olduğunu biliyorum, ben de farkındayım. Bir şey bildiğin yok senin, diye homurdanıyordu yaşlı adam, ne bilirsin ki sen zaten, beni memnun etmek için böyle söylüyorsun, senin bu ülkede doğmak gibi bir şansın oldu, annenle ben oradan ayrılmayı başardığımızda annenin karnı böyleydi, hiç düşündün mü ki biz oradan ayrılmasaydık, belki de boynunda kırmızı mendille coşkulu ideallerin peşinde koşan bir genç olup çıkardın, hani o izcilerden, o görkemli çift cumhurbaşkanlığı otomobiliyle halkı kutsayarak geçerken taşkınlık yapanlardan? Bayrağını sallarken nasıl bağıracaktın, biliyor musun? Ya-

şasın yol gösterici, halkımıza parlak bir geleceğin yolunu gösteren, diye. Ve öyle büyüyecektin, burada öğrendiğin diller tüm ve edindiğin kültür ve dilbilgisi olmaksızın, dilbilgisi ne kelime, halka parlak bir geleceğin yolunu gösteren o görkemli yol gösterici çiftin ideallerine boyun eğen bir genç olmadan dilini bile konuşamayacaktın.

Herhalde bitirmiştir artık, diye düşünüyordu oğlu, şimdi kızdı köpürdü, içini döktü ya, yorulmuştur, bir önceki ziyaretinde konuşulanları yinelememek için bir şeyler eklemek isterdi, tamam, baba, heyecanlanma, burada çok iyi olduğunu az önce de söyledin ya, kendi evinden daha iyisin işte, ben de öyle düşünüyorum, geçmişi bırak yerinde kalsın, düşünme artık, o kadar zaman önce olmuş bitmiş ki bunlar, lütfen, baba. Ama başka söyleyecek söz bulamıyordu: Tamam, baba, heyecanlanma, burada çok iyi olduğunu az önce söyledin ya, kendi evinden daha iyisin işte, ben de öyle düşünüyorum, geçmişi bırak yerinde kalsın, düşünme artık. İhtiyar onun sözlerini tamamlamasına meydan vermiyordu, konuşmak ona düşerdi, böyle olması doğruydu, şimdi bakışları boşlukta yitip gitmişti, pantolon çizgilerini ütülemek istiyormuş gibi dizlerini okşuyordu, ensesinde dolgun, beyaz bir yastık olan koltukta oturmuş, başucu masasının üzerindeki gümüş çerçeveli bir fotoğrafa gözlerini dikmişti. Bu, kol kola girmiş bir delikanlıyla bir genç kızın resmiydi, erkek sağ kolunu kızın beline dolamıştı, kız da elini onun omzunda tutuyor ama değdirmiyordu, sanki fotoğrafının çekilmesinden utanıyormuş gibi, kabartılmış, uçuşan saçlarında bir kurdele vardı, üzerinde de ona kimi savaş öncesi filmlerini anımsatan sade bir elbise, ne garip, bu fotoğrafı evde anne babasının odasındaki şifonyerin üzerinde hep görürdü ve çocukken bir kez annesine bunların kim olduğunu sormuş, annesi de, senin tanımadığın kişiler, yanıtını vermişti.

Biliyor musun ki bu korkunç çift, daha düne kadar her yerde büyük bir saygıyla karşılanagelmişti, diye sözlerini sürdürüyordu ihtiyar kendi düşüncelerinin peşinde, biliyor musun, yoksa bilmiyor musun? Oğlu karşılık vermiyordu, başıyla hafifçe onaylamakla yetiniyordu, bunlar yeni değil ki, baba, diye mırıldanma cesaretini buldu, onları geberttiler, on beş yıldan fazla oluyor, baba. İhtiyar duymamıştı. Onlara durmadan onursal doktora unvanı veriyorlardı, o büyük bilim kadınına, diye sürdürüyordu sözlerini, bir büyülü içecek icat etmiş, gençleştiren bir merhem, zamanı durduruyormuş, o öteki Rus düzenbazın maymun salgıbezlerinden başka bir şey, irmik, arı sütü ve Karadeniz'den getirilme çamurdan oluşan bir karışım ve bu inanılmaz buluşu için senin şimdi gittiğin ülkelerin devlet başkanları o kadını insanlığa büyük bir iyilik yapmış birisi gibi karşılıyor, ağırlıyorlardı, onursal doktoralar yığın yığın, Fransa'da, İtalya'da, Almanya'da, aklımda kalmamış şimdi, o senin Avrupan demek istiyorum, şimdi nerede ders veriyorsun, Roma'da mı? Unutma ki orada, ırkçılık yasaları tam da orada icat edilmiştir, senin doğumunu yaptırdığımız o güzel ülkede, ne idüğü belirsiz insanlar, faşist bozuntuları oraya geliyor ve büyük saygıyla karşılanıyorlar, her şey tersine, bizim, benimle annenin doğduğu ülkeye ise sadece geleceğini düşünenler geliyordu, o sahte bilim kadınının sonsuz gençlik yaratan arısütü çekiyordu onları, benim gibi, böyle şeylere kanmayan uyanıklar Karadeniz kıyısında, güzel bir otele yerleşiyor, bol bol yiyip içiyor, ama sabah aç karnına o büyülü arısütünden iki kaşık alıyor, sonra sere serpe özel kumsala gidiyorlardı, ilericisi de çıplağı da, karnının altına bakmaya, yol göstericinin tedavisi etkisini gösterdi mi diye. Bir hemşireydi, bilim kadını mesleğine bunun gibi yerlerde ihtiyarların kıçına oturak sürmekle başlamıştı, sonra halkın yol göstericisiy-

le evlendi ve bilim kadını olup çıktı, yarın Roma'ya dönüyorum mu dedin bana? Eğer rastlarsan ona benden selam söyle, pencereye çıktığı zaman, televizyon gösteriyor o kadını, gençken tatilde beni götürdükleri yerlere gittiğinde, güzel iskarpinler ve beyaz bir ceket giyiyor, tam da yerine uygun bir renk, saflığın rengi, hiç olmazsa bir papaz cüppesi geçirseydi sırtına, o da kimi koşullarda ciddi bir giysidir ve bu da yetmezmiş gibi o hadım sesiyle ne söylüyor dersin? Tanrı'ya –onun tanrısına elbette– soruyor, neden yoktu, neden orada değildi ve neredeydi diye. Ne biçim sorular bunlar. *Gott mit uns*[1], oğlum, işte oradaydı Tanrı, onlarla bulunuyordu, tel örgülerin başında nöbet tutanlarla, olur da birinin aklına kaçmak gelirse diye, ayakta zor durduğumuz halde.

İlaçlarının durduğu çekmecede, bir peçetenin altına saklamış olduğu paketten bir sigara yakmıştı. Giderken pencereyi aç, dedi, hastabakıcı fark edecek olursa bana yapmadığını bırakmaz, şeker gibi bir kadın, ama iş kurallara gelince titizleniyor, burada herkes kural delisi zaten, gene de burada kendi evimden daha iyiyim; üstelik orası da saray sayılmazdı, sonra da belediyenin bana gönderdiği sosyal yardım görevlisini hatırlıyor musun, onlara göre haftanın dört saati benimle ilgilensin diye, düşünsene bir, o kalın kafalı Ukraynalı bana pullu mektupmuşum gibi davranıyordu, üstelik tek kelime Rumencesi yoktu, sonra da bizim gibi insanlara –şimdi annenin ailesini düşünüyorum da, Ukrayna'da da gün görmüşlerdi elbette– sosyal yardım görevlisi olarak bir Ukraynalı ver, Rumence konuşursan anlamazlıktan gelen ve kendi dilinde karşılık veren kalın kafalı kadının birisini. Oğlu ona, baba, lütfen saçmalama, demek istiyordu, o kadın seninle ana-

1. (Alm.) Tanrı bizimle. (Ç.N.)

dilinde konuşmuyordu, İbranice konuşuyordu ve Rumenceyi anlamıyormuş gibi yapmıyordu, gerçekten Rumence bilmiyordu, doğru dürüst İbranice öğrenmeyi hiçbir zaman istememiş olan asıl sensin, sen her zaman Rumence konuşmakta inat ettin, benimle bile, ben bunun için sana minnettarım, çünkü bana anadilini öğretmiş oldun, ama bunu bir milliyetçilik sorunu yapamazsın, ben senin derdini anlıyorum, annemle sen buraya geldiğinizde ikiniz de kırk yaşınızı geçmiştiniz, hiç de kolay olmadı bu yüzden, gene de bunun suçunu, seninle Rumence konuşmuyor diye sosyal yardım görevlisine yükleyemezsin. Ama bunları demedi, hiçbir şey söylememeyi yeğledi, çünkü bu arada ihtiyar da kendi kendine konuşmasını sürdürüyor, şimdi yaptığı gibi, görünürde kapanmış olan bir tartışmaya dönüyordu. Bana bir daha söyletmemeni rica ederim, dedi, burada sanki otelde gibiyim ve sen eğer Roma'da kalıp derslerini vermek istiyorsan, bir vicdan sorunu yapma, şu güzel odayı görüyor musun? Ömrümde hiç böyle bir otelde yaşamam nasip olmadı, annenle benim o lağımdan kurtulmayı nasıl başardığımızı hayal bile edemezsin, ağabeyimi nasıl bir yerde bıraktığımı hayal bile edemezsin, hastalığından sonra, orası bir düşkünler evi değildi, bir toplama kampıydı, Rumen halkının büyük yol göstericisinin toplama kampı, onu koridorda bir tekerlekli sandalye üzerinde bıraktım, giriş kapısına değin beni izlemeye kalkıştı, ama bir milimetre bile kıpırdayamadı, yol göstericinin düşkünlerevinin tekerlekli sandalyeleri çivilenmişti ve o zaman yüksek sesle dua okumaya başladı, arkamdan bana sesleniyor ve Tevrat'ı okuyordu, bizi durdurmak için, anlıyor musun? Benle annen gidecek olursak artık kimse onu aramayacak, onunla ilgilenmeyecekti, ama o anda, ben ağlarken ve gözyaşlarımı gizlemeye çabalarken, beni seyreden tüm o beyaz gömlekli büyücülerin arasında,

hastabakıcı kılığına girmiş tüm o casusların arasında, dedim ki, bir an, ne de olsa insan bir ağabeye bunu yapamaz, sen ağabeyine bunu yapar mıydın, gerçi senin kardeşin yok ya. Ve o zaman döndüm, beyaz gömlekli casusların beni iyice duymaları için yüksek sesle dedim ki: Codreanu'nun kampından ikimiz de kaçmayı başardık, ama ulu yol göstericininkinden ben yalnız kaçıyorum işte, beş yıl boyunca, sevgili ağabeyciğim, yeniden eğitilmiş olduğum varsayıldı ve artık gidebileceğim söylendi, çünkü yeniden eğitilenlerin kimi zaman gözleri açılıyor ve ben de yeniden eğitimimden tümüyle kişisel bir anı taşıyacağım.

Sustu, sözlerini bitirmiş gibi, ama bitirmemişti, sadece ara vermişti, sadece soluklanma gereksinimi duymuştu. Biliyor musun, oğulcuğum, diye konuşmayı sürdürdü, anılarını başkalarına anlatma isteği duyduğunda onlar anlattıklarını dinlerler ve belki de her şeyi, en ufak ayrıntısına değin anlarlar, ama o anı gene de senin kalır ve yalnız senin, başkalarına anlattın diye başkalarının anısına dönüşmez, çünkü anılar anlatılır ama devredilemez, aktarılamaz. Ve o zaman, oğul, konuşma sırası geldiğini düşünerek dedi ki: Anılar dedin de, baba, doktorun bana söylediğine göre ilacını almaya yanaşmıyormuşsun, hastabakıcı hapları yutuyor gibi yapıp sonra da lavaboya tükürdüğünü fark etmiş, neden böyle yapıyorsun? Doktorlar hoşuma gitmiyor, diye mırıldandı ihtiyar, hiçbir şey anlamıyorlar, inan bana hepsi de bir şey bilmeyen ukalalar. Anlaşılacak çok şey olduğunu sanmıyorum, baba, diye karşılık verdi öteki, sadece sen yaştaki birisine yardım etmeye çalışıyorlar, hepsi bu, zaten koydukları tanı da cesaret verici. Korkulduğu gibi öyle ciddi bir hastalık yok ortada, öyle olsaydı bu tutumunun nedeni anlaşılabilirdi, çünkü o zaman bir tutum değil de ilerleyen bir hastalığın belirtisi olarak görülürdü, ama senin duru-

munda sadece takınılmış bir tavır bu ya da salt ruhbilimsel bir olay, doktorlar öyle söylüyorlar, bu yüzden sana bu ilacı yazmışlar, çok hafif bir sinir ilacı bu, önemli bir şey değil; sadece destek olsun diye. İhtiyar ona, biraz da acımayla karışık gibi gelen bir bakışla baktı, sesinde belki de alaycı bir ifade vardı. Yardım etmek, dedi, elbette ya, yardım için bunlar, senin belleğini sözde ayna gibi parlatmaya kalkışırlar, işte esas nokta bu, senin istediğin gibi değil de onların istediği gibi çalıştırmak için, artık kendi kendine, kendi yaradılışına itaat etmeyesin diye, ama geometrik biçim değil ki bu, belleği güzel bir geometrik çizim olarak hayal edemezsin, o, anına göre, zamanına göre, kim bilir neye göre, istediği biçimi alır, ama onlar, doktorcuklar, senin belleğini trigonometrileştirmek isterler, işin özü bu, güzelce ölçülüp biçilebilsin diye, bir oyun zarı gibi, bu onları rahatlatır, bir zarın altı yüzü vardır, döndürürsün ve tüm yüzlerini görürsün, sence bellek bir zar mıdır? Eliyle sinek kovar gibi bir hareket yaptı. Sustu. Elleri, pantolon çizgilerini düzeltmekten vazgeçmişti. Gözlerini kapamış, başını koltuğun arkasındaki yastığa dayamış, uyuyor gibiydi. Yıllar önce, diye fısıldadı, sık sık aynı rüyayı görürdüm, onu görmeye on beş yaşımdayken, toplama kampında başlamıştım ve ömrümün yarısı boyunca arkamda sürükledim durdum, o rüyayı görmeden geçirdiğim gece pek azdı, gerçekte bir rüya bile değildi, çünkü rüyalar hiç bilinmedik bile olsa, gene de bir öyküleri vardır ve benimki sadece bir görüntüydü, bir fotoğrafmış gibi, daha doğrusu, bu fotoğrafı çeken benim kafamdı diyebilirim belki, çünkü ben ayakta duruyor, bir bulutu seyrediyordum ve derken, klik, beynim bir fotoğraf çekiyor ve karşımda bir manzara beliriyordu, daha doğrusu, hiç manzara yoktu, hiçten oluşmuş bir manzaraydı, her şeyden önce bir bahçe kapısı vardı, olmayan bir manzaraya ardına dek açıl-

mış görkemli, beyaz bir bahçe, bu görüntüden başka hiçbir şey yok, rüya her şeyden önce, benim beynimin fotoğrafını çektiği bu görünüme bakarken hissettiklerimdi, çünkü rüyalar, olup bitenlerden çok, olup bitenleri izlerken duyduğun heyecandır ve ben de duyduğum heyecanı sana açıklayamayacağım, çünkü heyecanlar açıklanamaz, açıklanabilmek için duygulara dönüşmeleri gerekir, Baruch'un anlamış olduğu gibi, ama rüya, bir heyecanı bir duyguya dönüştürmeye uygun bir ortam değildir, sadece büyük bir istekti diyebileceğim sana, çünkü aynı zamanda büyük bir istekle yanıp tutuşuyordum, koşma, o kapıyı aşma ve kapının açıldığı bilinmezliğe kendimi atma isteğiyle, bilmem neye doğru kaçma isteğiyle, ama aynı zamanda bir utanç duyuyordum, işlenmemiş bir suç gibi, beni azarlayan babamın sesini duyma korkusu duyuyordum, ama o rüyada hiç ses yoktu, dilsiz bir rüyaydı, sadece bir ses duyma korkusu. O rüya bu ülkeye geldiğimiz ilk gece silindi, yok oldu. Yafa'da, senin tanımadığın dostların evinde kaldık, erken öldüler onlar, annen artık elbiselerin içine giremiyordu, iki bavulumuz vardı ve savaş havası esiyordu, üstelik bu ülkede hiç geçmeyen bir havadır bu, terasta, alelacele hazırlanmış iki döşekte uyuduk, çok sıcaktı, uzaklardan cankurtaran sesleri geliyordu ve sokaklardan da Bükreş gecelerinin sessizliğine alışık olanlara hiç de rahatlatıcı gelmeyen gürültüler yükseliyordu, gene de o gece bir çocuk gibi uyudum ve o türden bir rüya bir daha görünmedi.

Sustu. Bir an gözlerini açıp sonra gene kapadı. Yeniden konuşmaya başladığında sesi öyle alçaktı ki, oğlu onu işitmek için eğilmek zorunda kaldı. Geçen hafta geri döndü, diye fısıldadı, tıpkısı, aynı demir bahçe kapısı, bembeyaz, anlaşılan rüyalar paslanmıyor, onlara eşlik eden heyecanlar da öyle, bir zamanlar duyduğum heyecanların tıpkısı, aynı yanıp tutuşma, bir koşu tutturup

ondan kurtulma isteği, neyi gizlediğini ve nereye götürdüğünü görmek için koşmak ve bir şey beni engelliyor, ama bu, babamın sesi değil, benimki bir sessiz film, fotoğraflar gibi sessiz, babamın sesi değil, hiç olmazsa onun sesini duyaydım, o sesi duyma korkusu bu, şimdilik bu kadarı yeter.

Gözlerini açtı ve titremeyen bir sesle sordu: Ne zaman gidiyorsun? Oğlu karşılık verdi: Çarşamba, baba, ama bir ay sonra gene seni görmeye geleceğim. Paraları sokağa atma, dedi yaşlı adam. Roma'dan buraya bir uçak bileti kim bilir kaç paradır. Baba, dedi oğlu veda ederken, pinti ihtiyar Yahudilik yapma, rica ederim. Ben pinti ihtiyar bir Yahudi'yim, dedi yaşlı adam, pinti ihtiyar bir Yahudi'den başka ne olabilirim ki? Gitmeden önce pencereyi aç lütfen, hastabakıcı duman kokusunu alırsa çileden çıkar.

* * *

Neyse ki sadece bir el bagajı vardı, bir hafta sonuna yetecek kadar, yoksa biliyordu, bagaj teslim kuyruğunda beklerken kim bilir ne kadar zaman yitirecekti. Varış salonundan havaalanının holüne çıktığında, Roma'dakinden çok daha kör edici bir aydınlık çarptı yüzüne, özellikle de sıcak birden onu neredeyse sersemletti, nisan sonunda Tel Aviv'e resmen yaz geldiğini unutmuş gibi ve burnuna da iştahını kabartan kimi bildik kokular çarptı. Yakınlarda *felafel*[1] kızartan seyyar arabalar olmalıydı, çevresine bakındı, çünkü aklına, bir torbacık alıp babasına götürmek gelmişti, *felafel*'in annesinin ömrü boyu pişiregeldiği, Rumenlerin *covrigi*'siyle[2] uzaktan yakından

1. Nohut köftesi. (Y.N.)
2. Simide benzeyen bir tür gevrek. (Y.N.)

benzerliği olamayacağı yanıtını alacağını biliyordu, ne var ki Ben Gurion Havaalanı'nda *covrigi* bulabilmesi olanaksızdı, Carmel pazarına yakın bir Rumen bistrosunda bulabilirdi belki, ama kim bilir trafik yüzünden ne kadar zaman yitirirdi. *Felafel* satan adamı gördü, bir küçük kutu satın aldı ve taksi kuyruğuna girdi. Genç bir Filistinlinin sürdüğü bir araba düştü ona, dudağının üzerinde henüz belirmeye başlayan bıyık gölgesiyle sakalsız bir delikanlı, öyle genç ki, göze henüz rüştünü bile kanıtlamamış gibi görünüyor. İbranice konuşmak zorunda bırakmamak için Arapça konuştu onunla. Ehliyetin var mı? diye sordu. Çocuk ona iri iri açılmış gözlerle baktı. Yoksa beni tutuklatmak mı istiyorsunuz? diye karşılık verdi, bunlar herkesi tutukluyor, daha önemsiz bir şey için bile kodesi boyluyorsun. Bu yanıt onu üzdü: Bunlar herkesi tutukluyor, bunlar kim? Onun vatanı, diye düşündü, "bunlar" onun vatanıydı. Gideceği yeri yaklaşık olarak söyledi sürücüye. Ben Yahuda dolaylarında, dedi, sonra sana tam yerini gösteririm. Şık bir yer, dedi delikanlı, hınzır hınzır gülümseyerek. Hem de son derece şık, diye yanıt verdi öteki, bir yaşlılar evi. Araba henüz trafiğe girmişti ki, aklına bir şey geldi. İyi bir Filistin pastanesi biliyor musun? *Felafel*'lerini almıştı, *covrigi*'leri aramaya kalkışmayı canı istemiyordu, o halde babasına neden Filistin'e özel bir şey götürmesindi, ömrü boyu duyagelmişti, Rumen Yahudileri, tıpkı İsrailli Filistinliler gibiymiş. Çok iyi bir tane biliyorum, diye yanıt verdi sürücü delikanlı heyecanla, ağabeyim orada çalışıyor, hatta artık hiçbir yerde bulunmayan bir baklava bile yapıyorlar. Baklava Filistin değil, Irak işidir, diye karşılık verdi yolcusu, bağışla ama Irak işidir, darılma. Ne münasebet, ne Irak işi canım, diye karşılık verdi sürücü delikanlı, hem onların yaptığı nefis.

Kapıdaki hastabakıcı ona babasının herhalde ortak

terasta olduğunu söyledi, bu saatte konuklara çay servisi yapılıyormuş. Gerçekten de babasını bir masada üç arkadaşıyla oturur buldu. Fincanın yanında bir deste iskambil duruyordu, herhalde bir el oynamışlardı. Babasının, yerinden kalkıp da neşeyle kollarını açarak kendisini karşılamaya geldiğini görmek onu çok şaşırttı.

Ayrı bir masaya oturdular, oğul iki küçük kutuyu masaya bıraktı, daha bir şey söylemeye zaman bulamamıştı ki, babası ona çay mı kahve mi istediğini sordu, hiç böyle ilgili davrandığını görmemişti babasının. Nasılsın? diye sordu. Çok iyiyim, diye yanıt verdi yaşlı adam, hiç bu kadar iyi olmamıştım. Gözlerinde kurnaz, neredeyse muzip bir ifade vardı, bir konuda suç ortaklığı isteyecek gibi. İyi uyuyor musun? diye sordu babasına. Hem de bebek gibi, diye karşılık verdi yaşlı adam. Teras, en üstte, binayı çepeçevre dolanıyordu, ama onların oturdukları masadan deniz görünmüyor, öğleden sonra güneşi altında pırıl pırıl parlayan şehir görünüyordu. Sessizce oturdular. Babası ondan bir sigara istedi. Kendi içmiyordu, ama havaalanında bir paket satın almıştı, babasına giderken hep alırdı. Yaşlı adam koltuğunda arkasına dayandı, dumanı büyük bir zevkle içine çekti ve kolunun geniş bir hareketiyle, bir ziyaretçiye kendine ait bir şeyi gösteriyormuş gibi, ayaklarının dibinde uzanan şehri gösterdi. Benim vatanıma dönmüş olmandan memnunum, dedi, zamanı gelmişti artık. Kolunu havada gezdirerek aynı hareketi yineledi. Tüm bu yıllar boyunca Bükreş hiç değişmedi, dedi gülümseyerek, sence de öyle değil mi?

KARŞI ZAMAN

Şöyle olmuştu:
Adam bir İtalyan havaalanından binmişti, çünkü her şey İtalya'da başlıyordu ve Milano mu yoksa Roma mı, orası önemli değildi, önemli olan, bir İtalyan havaalanı olmasıydı, Atina'ya doğrudan uçulabilen ve oradan da, kısa bir beklemenin ardından Aegean Havayolları'yla Girit'e uçulabilen bir havaalanı, çünkü şurası kesindi ki adam Aegean Havayolları'yla yolculuk yapmıştı ve demek ki İtalya'dan, ona Girit'e, öğleden sonra iki sularında aktarma olanağı sağlayan bir Atina uçağına binmişti, bunu da Yunan şirketinin tarifesinde görmüştü, ki bu da adamın Girit'e öğleden sonra üç üç buçuk dolaylarında vardığı anlamına geliyordu. Bu yüzden, yola çıktığı havaalanı, bu öyküyü yaşamış olanın öyküsünde göreceli bir önem taşıyor, iki bin sekiz nisan sonunun herhangi bir gününün sabahıdır, pırıl pırıl bir sabah, neredeyse yaz gibi, ki bu da anlam taşımayan bir özellik değil, çünkü uçağa binmek üzere olan adam son derece dakik olduğu için zamana çok önem veriyordu ve tüm dünyanın meteorolojisini izleyen bir uydu kanalını izliyordu ve havanın Girit'te gerçekten nefis olduğunu görmüştü: gündüz yirmi dokuz derece, gökyüzü açık, nem oranı katlanılabilir sınırlar içinde. Deniz havası, turizm rehberinin an-

lattığı o bembeyaz kumsallardan birinde uzanmak, masmavi denize dalmak ve hak edilmiş bir tatilin tadını çıkarmak için ideal. Çünkü bu da bu öyküyü yaşamak üzere olan bu adamın seyahat nedeniydi: bir tatil. Ve o da tam öyle düşündü, Roma-Fiumicino dış hatlar terminalinde oturup hoparlörün onu Atina uçağına çağırmasını beklerken.

Ve işte sonunda uçağa binmiş, birinci sınıfa –parası ödenmiş bir yolculuk bu, ileride görüleceği gibi– rahatça yerleşmiş, uçuş görevlilerinin ilgisiyle gevşemiş, rahatlamıştı. Yaşını söylemek zor, adamın yaşamakta olduğu öyküyü bilenler için bile: Diyelim elli ile altmış arasında, zayıf, sağlam yapılı, sağlıklı görünüşlü, saçlara kır düşmüş, bıyıklar ince ve sarışın, boynuna asılı yakın gözlüğü. Meslek. Bu konuda da, öyküsünü bilenin çekinceleri vardı. Bir çokuluslu şirket yöneticisi olabilirdi, ömrünü bir işyerinde geçiren ve günün birinde şirket merkezinin değerini anlayıverdiği o isimsiz işadamlarından biri olabilirdi pekâlâ. Ama bir deniz biyoloğu, laboratuvarından kımıldamadan, yosunları ve mikroorganizmaları mikroskoptan inceleyerek Akdeniz'in, belki milyonlarca yıl önce olduğu gibi, bir tropikal denize dönüşeceğini öne süren o bilim adamlarından da olabilirdi. Ne var ki bu varsayım da ona pek doyurucu gelmiyordu, denizi inceleyen biyologlar, doğabilimciler her zaman laboratuvarlarında kapanıp kalmazlar, kumsallarda, kayalıklarda gezerler, hatta denize dalıp kendi elleriyle bilimsel örnekler alırlar ve Atina'ya giden bir uçağın birinci sınıfında koltuğuna gömülmüş olan bu yolcu deniz biyoloğuna gerçekten hiç benzemiyordu, olsa olsa hafta sonu jimnastik salonuna gidip vücudunu formda tutan biri olabilirdi, hepsi bu. Ama bir de, gerçekten de jimnastik salonuna gidiyor idiyse, niçin gidiyordu ki? Hangi amaçla, görünümüne böylesine özen gösteriyordu? Gerçekten

de bunun bir nedeni yoktu: Hayat arkadaşı sayageldiği kadınla ilişkisini çoktan kesmişti, başka bir arkadaşı da, sevgilisi de yoktu; yalnız yaşıyordu, ciddi ilişkilerden uzak duruyordu, herkesin başına gelebilecek birkaç bölük pörçük serüvenin dışında. Belki de en inanılabilir varsayım, onun bir doğabilimci, Linné'nin çağdaş izleyicilerinden biri olması ve Girit'te pek bol bulunan tıbbi ot ve bitkileri uzmanlarla incelemek için oraya bir kongreye gidiyor olmasıydı. Çünkü kesin olan bir şey vardı, kendisi gibi bilim adamlarının bir toplantısına gidiyordu ve onunki, kendini çalışmaya adayarak geçirilmiş tüm bir yaşamı ödüllendiren bir seyahatti ve toplantı Rethymnon kentinde yapılacaktı, Rethymnon'a birkaç kilometre uzakta, bungalovlardan oluşan bir otelde kalacaktı, onu oraya öğleden sonra bir servis arabası götürecekti ve araba her sabah onun emrinde olacaktı.

Adam uyandı, el çantasından gezi rehberini aldı ve kalacağı oteli aradı. Sonuç içini rahatlattı: İki lokanta, bir yüzme havuzu, oda servisi, kışın kapalı olan otel ancak nisan ortasında açılıyormuş, ki bu da pek az turist olması gerektiği anlamına geliyordu, her zamanki müşteriler, güneşe susamış kuzeyliler, kitabın anlattıklarına bakılırsa, henüz kuzeydeki kulübeciklerinde olmalıydılar. Mikrofondaki kibar ses kemerlerin bağlanmasını rica etti, Atina'ya iniş başlamıştı, yirmi dakika kadar sonra inilecekti. Adam küçük masayı kapattı, koltuğun arkasını dik duruma getirdi, rehberi el çantasına koydu ve önündeki koltuğun filesinden, hostesin dağıtmış olduğu ve kendisinin o ana dek ilgi göstermediği gazeteyi çekip aldı. Birçok renkli eki olan bir gazeteydi, günümüzde hafta sonları dağıtılanlar gibi, ekonomi ve finans eki, spor eki, ev eşyası eki ve magazin. Tüm öteki ekleri bir yana bırakıp magazini aldı. Kapağında siyah-beyaz bir atom bombası mantarının fotoğrafı, altında da şu başlık vardı: "Zamanı-

mızın büyük görüntüleri." İsteksiz isteksiz sayfaları çevirmeye başladı. İki modacının, belden yukarısı çıplak bir delikanlıyla reklam fotoğrafından sonra, ki bence gerçekten de çağımızın büyük bir görüntüsüdür, çağımızın ilk gerçek görüntüsü: Hiroşima'da bir evde, atom bombasının sıcaklığıyla bir insan bedeninin, üzerinde sıvılaşıp kendi gölgesinin damgasını vurduğu döşeme taşı. Bu resmi hiç görmemişti, çok şaşırdı, kendine karşı bir tür vicdan azabı duydu: Bu olay altmış yılı aşkın bir zaman önce olmuştu, nasıl böyle bir fotoğrafı hiç görmemiş olabilirdi? Taşın üzerindeki gölge profildendi ve bu profili, bin dokuz yüz doksan dokuz yılbaşı günü gece yarısından az önce, anlaşılır bir neden olmaksızın kendini Cavour Caddesi'ndeki bir binanın onuncu katından aşağı atan dostu Ferruccio'ya benzetmişti. Bin dokuz yüz doksan dokuz yılının 31 Aralık günü yerde yamyassı olan Ferruccio'nun profilinin, bin dokuz yüz kırk beş yılında bir Japon şehrinde bir taşın üzerine geçmiş bir profile benzemesi olası mıydı? Bu düşünce çok saçmaydı, ama tüm saçmalığıyla aklından geldi geçti. Derginin sayfalarını çevirmeyi sürdürdü ve bu arada yüreği de düzensiz bir ritimle vurmaya başladı, bir-iki-dur, üç-bir-dur, dur-dur-iki-üç, o ekstrasistol denen şey, hastalıkla ilgisi yok, diye kalp doktoru ona güvence vermişti, gün boyu incelemelerini yaptıktan sonra, sadece sıkıntıdan ileri gelen bir şey. Ama şimdi, neden? Bu heyecanı yaratan bu resimler olamazdı, çok çok uzakta kalmış şeylerdi bunlar. Arka planda bir dünyanın sonu görünümü, önünde kollarını kaldırmış fotoğraf makinesine doğru koşan o çıplak küçük kız resmini kaç kez görmüştü de böylesine şiddetli etkilenmemişti, ama şimdi onu altüst etmişti işte. Sayfayı çevirdi. Bir çukurun kenarında diz çökmüş, ellerini kavuşturmuş bir adam vardı, sadist görünüşlü bir delikanlı da adamın şakağına bir tabanca dayamıştı. Kızıl

Kmer, diyordu altyazı. İçini rahatlatmak için, bunların da çok uzak geçmişte kalmış olaylar olduğunu düşünmeye kendini zorladı, ama düşünce yeterli olmadı, neredeyse düşünce olan garip bir heyecan türü ona tam tersini söylüyordu, bu vahşet dün olmuştu, hatta tam da bu sabah olmuştu, kendisi uçağa binerken ve şimdi bakmakta olduğu sayfaya adeta bir büyüyle basılıvermişti. Hoparlörün sesi uçağın inişinin bir çeyrek saat gecikeceğini haber veriyor ve bu arada yolcuların manzarayı rahat rahat seyredebileceklerini bildiriyordu. Uçak sağa yatarak geniş bir eğim çizdi ve adam karşı pencereden denizin mavisini görebildi, kendi penceresiyse bembeyaz Atina şehrini yansıttı, ortasındaki yeşil lekesiyle, kuşkusuz bir park, sonra da Akropolis, Akropolis çok iyi görünüyordu ve Pantheon, avuçlarının terden ıslandığını hissetti, boşlukta dönüp duran uçağın yarattığı bir tür panik miydi acaba ve bu arada bir stadyum fotoğrafına bakıyordu, siperliği kapalı miğfer takmış polislerin bir grup yalınayak insanın üzerine makineli tüfeklerini doğrulttukları bir fotoğraf, altında da yazıyordu: Santiago, Şili, 1973. Ve yan sayfada ona montaj gibi görünen bir fotoğraf, kesin hileliydi, gerçek olamazdı, hiç görmemişti böylesini: Bir 19. yüzyıl sarayının balkonunda Papa II. Johannes Paulus, üniformalı bir generalin yanındaydı. Papa hiç kuşku yok papaydı ve general de hiç kuşkusuz Pinochet. O briyantinli saçları, tombul suratı, bıyıkları ve Ray-Ban marka gözlüğüyle. Altyazı şöyleydi: Papa Hazretleri Şili'yi resmî ziyaretinde, Nisan 1987. Telaşla derginin sayfalarını çevirmeye koyuldu, bir an önce sonuna gelmeye can atıyor gibi, fotoğraflara bile neredeyse bakmadan, ama bir tanesinde durmak zorunda kaldı, bir polis panzerinin önünde küçük bir çocuk vardı fotoğrafta, arkadan çekilmiş, çocuk, tuttuğu takım gol atmış gibi kollarını havaya kaldırmıştı, ama dikkatle bakılınca, sır-

tüstü düşmekte olduğu, kendisinden güçlü bir şeyin onu yere yıkmakta olduğu anlaşılıyordu. Altında şöyle yazılıydı: Cenova, Temmuz 2001, dünyanın en zengin sekiz ülkesinin toplantısı. Dünyanın en zengin sekiz ülkesi, bu cümle onda garip bir izlenim uyandırdı, aynı zamanda hem anlaşılır hem de saçma bir şey gibi geldi, çünkü anlaşılırdı ama aynı zamanda da saçmaydı. Her bir fotoğraf, Noel kartı gibi parlak kâğıda, özenle basılmıştı, altında da iri iri harflerle tarih vardı. İki bin dörde gelmişti, ama duraksadı, bundan sonraki fotoğrafı görmek istediğinden emin değildi, acaba bu arada uçak boşlukta daireler çiziyor olabilir miydi? Sayfayı çevirdi, yere yığılmış çıplak bir vücut görünüyordu, besbelli bir erkekti, ama fotoğrafta edep yerini buğulu basmışlardı, üniforması belli olmayan bir asker, ayağıyla bir çöp torbasını uzaklaştırıyor gibi, yerde yatana bir bacağını uzatıyordu, kayışından tuttuğu köpek de yerdekinin bacağını ısırmaya çabalıyordu, hayvanın kasları, onu tutan kayış gibi gerilmişti, askerin öbür elinde bir sigara vardı. Şöyle yazılıydı: Ebu Garip Cezaevi, Irak, 2004. Bundan sonra, onun içinde bulunduğu yıla geldi, İsa'dan sonra iki bin sekiz yılına, yani kendini eşzamanlı buldu, işte böyle düşündü, neyle olduğunu bilmese de, eşzamanlı buldu kendini. Kendini eşzamanlı bulduğu resim hangisi bilmiyordu, ama sayfayı çevirmedi ve bu arada uçak nihayet inmekteydi, altında hızla koşan pisti gördü, kesikli ama hızdan kesiksiz gibi görünen beyaz çizgileriyle. Gelmişti.

Venizelos Havaalanı gıcır gıcır, yepyeniydi, kuşkusuz Olimpiyatlar için yapılmış olmalıydı. Girit uçağına bineceği salonu İngilizce yazıları okumadan bulabildiği için sevindi, demek ki lisede öğrendiği Yunanca hâlâ işine yarıyordu, gariptir. Hanya Havaalanı'na indiğinde, sonunda gideceği yere vardığının hemen bilincinde olama-

dı, Atina'dan Girit'e, bir saatten az, kısa uçuş sırasında derin bir uykuya dalmış, her şeyi unutmuştu, hatta kendini bile unutmuş gibi geldi ona. O kadar ki, uçağın merdiveninden şu Afrika aydınlığına indiğinde, nerede olduğunu ve neden burada olduğunu, hatta kim olduğunu bir an kavrayamadı ve bu şaşkınlık onu mutlu bile etti denebilir. Bavulu bagaj şeridine gelmekte gecikmedi, iniş salonundan çıkar çıkmaz araba kiralama büroları vardı, artık kendisine verilen bilgileri anımsamıyordu, Hertz mi, Avis mi? Biri olmazsa öteki olacaktı, neyse ki hemen buldu, kendisine arabanın anahtarlarıyla birlikte bir Girit yol haritası, toplantı programının bir kopyasını, otel rezervasyon bildirimini ve toplantıya katılanların kalacağı turistik köye gidilecek yolu gösteren bir şema verdiler. Ama artık ezbere biliyordu o yolu, çünkü yol haritaları yönünden zengin olan gezi rehberinde tekrar tekrar incelemişti zaten: Havaalanından dosdoğru deniz kıyısına iniliyor, nasıl olsa o yoldan ineceksin, eğer Marati plajına gitmek istemiyorsan sola döneceksin, yoksa batı yönünü bulursun, ama o, doğuya gidiyordu, Heraklion'a doğru, Doma Oteli'nin önünden geçiliyor, Venizelos Caddesi boyunca gidilip gerçekte kıyı boyunca ilerleyen bir ekspres yol olan otoyolu gösteren yeşil levhalar izleniyor, Yorgopolis'ten, uzak durulması gereken bu tatil yerinden az önce çıkılıyor ve otelin, Beach Resort'un levhaları izleniyor, kolaydı.

Otomobil, güneşte park edilmiş bir siyah Volkswagen, sıcaktan kaynıyordu, ne var ki, yola çıkar çıkmaz açtığı camlar sayesinde serinledi, bir randevuya gecikmiş gibi girdi arabaya, ama ne gecikmişti ne de randevuları vardı, saat öğleden sonra dörttü, bir saati biraz aşkın bir zaman sonra otele varmış olacaktı. Toplantı ancak ertesi gün akşam başlıyordu, yirmi dört saati aşkın bir özgürlük süresi var demekti, ne acelesi vardı ki? Hiç acele yok.

Yolda birkaç kilometre ilerledikten sonra bir turistik levha, anayolun birkaç yüz metre dışında, Venizelos'un mezarını işaret ediyordu. Yolculuktan önce biraz serinlemek için, kısa bir mola vermeyi uygun gördü. Anıtın kapısının yakınında, şehre yukarıdan bakan açık ve büyük bir terasta bir dondurmacı bulunuyordu. Bir masaya oturup Türk kahvesiyle limonlu dondurma ısmarladı. Seyrettiği şehir önce Venediklilerin, sonra da Türklerin olmuştu, güzeldi ve gözleri acıtacak beyazlıktaydı. Şimdi kendini çok iyi hissediyordu, son derece diri, uçakta kapıldığı huzursuzluk tümüyle uçup gitmişti. Heraklion'a giden ekspres yola ulaşmak için karayolu haritasına baktı, şehri baştan başa geçebileceği gibi, birkaç kilometre daha yol yapıp Suda Körfezi'ni de dolanabilirdi. Bu ikinci yolu seçti, körfez yukarıdan çok güzel duruyordu ve deniz koyu maviydi. Tepeden Suda'ya değin inmek pek hoş oldu, alçak bitki örtüsünün ve birkaç evin damlarının ötesinde bembeyaz kumlu küçük koylar görülüyordu, canı çok ama çok denize girmek istedi, havalandırmayı kapattı ve camı indirdi, deniz kokan sıcak hava yüzüne vursun diye. Küçük endüstri limanını ve yerleşim bölgesini gerisinde bıraktı ve sola dönünce yolun, Heraklion'a götüren kıyı yoluna girdiği sapağa geldi. Sola dönüş işareti verip durdu. Arkasından gelen bir araba klakson çalarak ilerlemesini işaret etti, karşıdan kimse gelmiyordu. İlerlemedi, bıraktı arkasındaki araba onu geçsin, sonra sağa sapış işareti verip karşıya, levhasında Mourniès yazılı olan yola girdi.

Ve şimdi onu izlemekteyiz, sevimli bir kıyı yöresine gitmek için Girit'e gelen ve birden, kendisi için de bilinmedik bir nedenle bir dağ yoluna sapan bilinmedik kişiyi. Adam Mourniès'e değin yola devam etti, nereye gittiğini biliyormuş gibi, nereye gittiğini bilmeden köyü boydan boya geçti. Gerçekte düşünmüyordu, arabayı sürü-

yordu, o kadar, güneye doğru gittiğini biliyordu: Henüz yüksekte olan güneş arkasındaydı. Yön değiştirdiğinden beri, dondurmacının terasında yukarıdan geniş ufka bakarken duymuş olduğu o hafiflik izlenimini gene duyuyordu, alışılmadık bir hafiflik, aynı zamanda da belleğinde hiç yer etmemiş bir enerji, sanki gençliğine dönmüş gibi, bir tür hafif esrime, neredeyse küçücük bir mutluluk. Fournès adındaki bir köye geldi, kendinden emin, boydan boya geçti, yolu önceden biliyormuş gibi, yolun çatallaştığı bir yerde durdu, anayol sağa doğru devam ediyordu, o, yanyola saptı, levhasında Lefka Ori, Beyaz Tepeler diyen yola. Rahat rahat yolunu sürdürdü, o mutluluk izlenimi bir tür neşeye dönüşüyordu, aklına Mozart'ın bir aryası geldi ve notalarını yineleyebileceğini hissetti, kendini de şaşırtan bir mutlulukla aryayı ıslıkla çalmaya başladı, birkaç yerinde acınacak kadar yanlış çaldığında güldü. Yol bir dağın sarp boğazları arasından gidiyordu. Güzel ve yabanıl yerlerdi, otomobil kurumuş bir dere yatağı boyunca, dar bir asfaltta ilerliyordu, bir noktada dere yatağı taşların arasında yok oldu ve asfalt hiç de yaşanacak gibi görünmeyen dağların arasındaki çorak bir düzlükte, toprak bir keçiyolunda bitti, bu arada hava kararmaktaydı, ama o, yolu önceden biliyormuş gibi, çok eski bir anıya ya da rüyasında almış olduğu bir emre uyan biri gibi ilerliyordu ve bir yere geldiğinde, eğilmiş bir direk üzerinde ateş edilmiş ya da zamanla yıpranmış gibi delik deşik bir pirinç levhada bir yazı gördü: Monastiri.

Beklediği buymuş gibi yolunu sürdürdü, damı yarı çökmüş bir küçük manastır görünceye değin. Gideceği yere varmış olduğunu anladı. İndi. Bu yıkıntının, yerinden çıkmış kapısı içeri doğru sarkıyordu. Burada artık kimsenin olmadığını düşündü, küçük giriş kapısının altındaki bir arı kovanı, manastırın tek bekçisiymiş gibi

görünüyordu. İndi ve bir randevusu varmış gibi bekledi. Karanlık bastı basacaktı. Kapıda bir keşiş belirdi, çok yaşlıydı ve güçlükle hareket ediyordu, omuzlarına dağılmış saçlarıyla ve sarımtırak sakalıyla zamanın dışında bir yaratık görünümündeydi, ne istiyorsun, diye sordu ona Yunanca. İtalyanca biliyor musun? diye karşılık verdi yolcu. İhtiyar, başıyla onayladı. Biraz, diye mırıldandı. Senin nöbetini almak için geldim, dedi adam.

Evet, ne diyorduk, böyle olmuştu ve başka bir olası sonucu yoktu. Çünkü bu öykü başka olabilir sonuçlar öngörmüyordu, ama bu öyküyü bilen kişi, bu biçimde son bulmasına izin veremeyeceğini de biliyordu ve bu noktada zamanda bir sıçrama yapıyordu. Ve ancak hayallerde mümkün olabilen, zaman içindeki bu sıçramalar sayesinde kendini gelecekte buluyordu, iki bin sekiz yılı nisan ayına oranla. Kaç yıl ileride, bilinmiyor ve öyküyü bilen kişi belirsiz bir yaştaydı, örneğin yirmi, ki bir insan ömrü için çok sayılır, çünkü eğer iki bin sekiz yılında altmış yaşında bir adamın henüz tüm gücü yerindeyse, iki bin yirmi sekizde bir ihtiyar olacaktır, bedeni zamanla aşınmış biri.

Bu öyküyü bilen, öykünün devamını böyle hayal ediyordu ve böylece hepimiz de iki bin yirmi sekiz yılında olduğumuzu kabul ediyoruz, öyküyü bilenin istediği ve devamını hayal ettiği gibi.

Ve bu noktada, bu öykünün devamını hayal eden kişi iki genç görüyordu, biri erkek biri kız, iki deri kısa pantolon ve yürüyüş pabuçlarıyla Girit dağları arasında bir gezi yapıyorlardı. Kız, arkadaşına diyordu ki: Bana kalırsa babanın kitaplığında bulduğun o eski gezi rehberinin anlamı yok, manastır artık kertenkelelerle dolu bir taş yığınına dönüşmüş olmalı, neden denize doğru dönmüyoruz? Delikanlı da yanıt veriyordu: Galiba haklısın. Ama tam böyle derken, kız onun sözünü kesiyordu: Yok

canım, biraz daha gidelim, belli olmaz ki. Gerçekten de, manzaranın bir bölümünü kesen kırmızı kayalardan sarp tepeyi dolanır dolanmaz manastır göründü işte, daha doğrusu yıkıntısı göründü ve gençler ilerliyorlardı, boğazların arasından rüzgâr esiyor, toz bulutları kaldırıyordu, manastırın kapısı çökmüştü, arı yuvaları bu boş mağaraya bekçilik ediyorlardı, gençler bu hüzne arkalarını dönmüşlerdi ki, bir ses duydular. Kapının kör girişinde bir adam dikiliyordu. Son derece yaşlıydı, korkunç bir görünümü vardı, uzun beyaz sakalı göğsüne inmiş, darmadağınık saçları omuzlarında. Ooo, diye çağırdı ses onları. Hepsi bu. Gençler durdular. Adam sordu: İtalyanca anlıyor musunuz? Gençler karşılık vermediler. İki bin sekiz yılından beri ne oldu? diye sordu ihtiyar, gençler bakıştılar, birbirlerine tek söz söylemekten çekiniyorlardı. Fotoğraflarınız var mı? diye sordu gene yaşlı adam, iki bin sekizden bu yana neler oldu? Sonra eliyle onları savar gibi bir hareket yaptı, ama belki de kapı boşluğunda vızıldayan arıları kovalıyordu ve yeniden kapı boşluğunun karanlığına girdi.

Bu öyküyü bilen adam başka hiçbir biçimde sonlanamayacağını biliyordu. Yazmadan önce, öykülerini kendine anlatmayı severdi o. Ve onları kendine öylesine kusursuz, tüm ayrıntılarıyla, sözcüğü sözcüğüne anlatırdı ki, belleğine yazılıyor denebilirdi. Onları kendine daha çok akşamları, geç vakit anlatıyordu, o büyük, boş evin ıssızlığında ve bir türlü uyku tutmayan kimi geceler, uykusuzluğun ona hayal gücünden başka bir şey tanımadığı geceler, gene de az bir şey olsa da, hayal gücü ona öylesine canlı bir gerçek veriyordu ki, yaşamakta olduğu gerçekten de daha gerçek görünüyordu. Ama en zoru öykülerini kendine anlatmak değildi, o kolaydı, kendine anlattığı sözcükleri odasının karanlık perdesinde görü-

yor gibi oluyordu, hayal gücü gözlerini ardına dek açık tuttuğu zamanlar. Ve işte bu öykü, ona basılmış bir kitap gibi gelecek kadar çok defa kendine yinelemiş olduğu ve içinden kendine anlattığı sözcüklerle söylemesi son derece kolay olan bu öykü, düşüncesinin somut ve görünür hale gelmesi için alfabe harflerine başvurup yazması gerektiğinde, son derece zorlaşıyordu. Sanki öyküsünü yazmak için gerçeklik ilkesinden yoksun kalıyordu ve bu yüzdendir ki, içinde gerçek olan ama gerçekten gerçeğe dönüşmeyi başaramayan şeyi yaşamak için bu yeri seçmiş bulunuyordu.

Yolculuğu tüm ayrıntılarına varıncaya değin planlamıştı. Hanya Havaalanı'nda indi, bavulunu aldı, Hertz ofisine girdi, otomobilin anahtarlarını aldı. Üç gün mü? diye sordu görevli şaşkınlıkla. Bunda şaşacak ne var ki? diye sordu o. Kimse Girit'e tatile sadece üç günlüğüne gelmez ki, diye gülümseyerek karşılık verdi görevli. Uzun bir hafta sonum var, dedi o, yapmam gereken şey için bu bana yeterli.

Girit'in aydınlığı güzeldi. Akdeniz aydınlığı değildi bu, Afrika'ydı: Beach Resort'a ulaşabilmek için bir buçuk, olsa olsa iki saat yeterliydi, yavaş da gitseydi altıya doğru orada olabilirdi, bir duş alır ve hemen yazmaya koyulurdu, otelin lokantası on bire değin açıktı, perşembe akşamıydı, saydı: Cuma, cumartesi ve pazar, dolu dolu üç tam gün. Yeterliydi: Kafasında hepsini yazmış bulunuyordu zaten.

O trafik lambasından niçin sola döndü, kendisi de bilmiyor. Ekspres yolun direkleri açık seçik görülmeye başlamıştı, dört yüz beş yüz metre daha ilerlese Heraklion'a giden kıyı yoluna girmiş olacaktı. Ama o, sola saptı, küçük bir mavi levhanın ona bilinmedik bir yeri gösterdiği yöne. Daha önce buraya geldiğini düşündü, çünkü bir an, iki yanında seyrek evler sıralanmış ağaçlıklı bir

yol gördü, boş, süslenmemiş bir alan, ortasında çirkin bir anıt, kayalık bir kıyı şeridi, bir dağ. Şimşek gibi çaktı geçti gözlerinin önünden. Tıbbın açıklayamadığı o garip şey olmalı bu, dedi kendi kendine, *déjà-vu* dedikleri, önceden görülmüş olan, böylesi onun başına hiç gelmemişti. Ama kendi kendine yaptığı açıklama içini rahatlatmadı, çünkü önceden görülmüş olan devam ediyordu, gözlerinin gördüğünden de daha güçlüydü, çevresini kuşatan gerçeği bir çeper gibi sarıp sarmalıyordu, ağaçları, tepeleri, akşamın gölgelerini, hatta soluduğu havayı bile. Bir baş dönmesine yakalandı ve bu baş dönmesinin kendisini yutmasından korktu, ama sadece bir an sürdü, çünkü bu izlenim genleşirken garip bir başkalaşım geçiriyordu, tersyüz edilirken giyildiği eli de alıp götüren bir eldiven gibi. Her şey görünüm, derinlik değiştirdi, bir an bir şey keşfetmenin sarhoşluğunu, inceden bir mide bulantısı ve ölümcül bir hüzün duydu. Ama aynı zamanda da sonsuz bir kurtulmuşluk duygusu, öteden beri bilegeldiğimiz ama bilmek istemediğimiz bir şeyi sonunda anlıyormuşuz gibi: Onu hiç yaşanmamış bir geçmişe çeken bu önceden görülmüşlük değildi. Onu henüz yaşanacak bir geleceğe tutsak eden asıl kendisiydi. Onu dağlara doğru zeytin ağaçlarının arasından götüren bu yolda ilerlerken, bir noktada, üzerinde Monastiri yazan, delik deşik, paslanmış eski bir levha bulacağını biliyordu. Ve o yoldan gideceğini. Şimdi her şey apaçıktı.

Bu öykülerden bazıları kitabımda yaşam bulmadan önce gerçekte var olmuşlardır. Ben onları dinlemekle ve kendime göre anlatmakla yetindim. Bu kitapta yer alırken yazılış sırası izlemiyorlar. "Generaller Arasında" adlı öykü Norman ve Cella Manea'ya adanmıştır. "Festival" Krzysztof Piesiewicz'e adandı. "Bükreş Hiç Değişmedi" Alon Altaras'a adanmıştır ve kaleme alınışını Münir Göle'nin bir fotoğrafına borçludur. "*Yo Me Enamoré del Aire*" Davide Benati'ye adanmıştır. "Bulutlar" Ernesto Chiecca'ya, Piero'ya adandı. "Şıp, Şıpp, Şıpp, Şıppp" Sifnos'ta Yoanna Kutsudaki'nin evinde yazıldı ve ona adandı. "Ölüler Sofrada", o gün Berlin'de benimle olan Maria José'ye adandı.

Bu kitabı bilgisayara geçirmiş olan Riccardo Barontini, Caterina Lugliè ve Enza Perdichizzi'ye teşekkür ediyorum. Anna Dolfi ve Bernard Comment'e de, kitaba dönüşmeden önce metne gösterdikleri dikkat için teşekkür ediyorum.

A.T.